

ח) כשנפטר הגר"ח שמואלצביץ זצ"ל כמה משומעי לחוה ניגשו אליו ושאלו איך שייך למלכות החלל הנורא – שחצר לנו השמועסין של רה"י זצ"ל – וכמדומה שרץ שהוא ימסור להם ועדים וכדו', מיד אמר להם הלכו להגר"ש שגדרון זצ"ל – הוא מדבר כמו א' מלפני שמונים שנה! (אבל שהוא יגיד לא ה' לו ד' – אלא עניווחו)

טו) כבר כמה שנים עובדים להוציא ספר על חייו ולא מלכיהים, ודבר פשוט לנו שהוא פועל בכל כוחותיו במרומים שלא יוצא לפועל – דמי אני שיכתבו ספר שלם עלי? וולענין תולדות חייו – נולד בתל אביב ביום י"ד מנח"ל הרצ"ל בזמן משפחתו – אביו הדגול זצ"ל ואמו לאה אייכשץ, בת חורגו של הרה"ג ר' יוסף חיים זוננפעלד זצ"ל (שאמו חיילה נישאה לו בזיווג שני שלו, ובת זו גדלה בבית הגדול הזה – ולמעשה החז"ר זצ"ל הלך עם שטרליינד אחרי ההחלטה לבנות חותנו, והגרצל"פ זצ"ל ואחיו ר' משה זצ"ל גדלו פיותא ארורות, והלכו במכנסיים קלרות וזאקן ארורות כמנהג ירושלם דלז, וזה נרחבות של עיר תל אביב שה' אז מלא פורקי עול וסבלו הרבה רדיפות וחרפות וקיבלו הכל בשמחה וברוח איתן שכן יהודי לריד ליראות, ועד סוף ימיו הגרצל"פ זצ"ל היו לו פאות קלת ארורות אלא שנכנסו לתוך הזקן שלו אבל ה' ניכר לכל הרואה, ואע"פ שאביו זצ"ל הוריד את השטרליינד כשעבר להיות משגיח בישיבת מיר בשנת תשי"ד, וכן הבנים שכבר הלכו לישיבת פטוויטיש קלרו הפיותא, דכבר נפטרה אמש כדלקמן, אבל נשאר הכובע העגול ובגד חרוך כל ימי חייהם). ואביו ה' משגיח בישיבת היכל התלמוד בתל אביב ונתחלמן בשנת תש"ו בפטירת אשת נעוריו בדמי ימיו. ואח"כ נקרא ע"י הגר"ח שמואלצביץ זצ"ל גיסו לכהן כמשגיח בישיבת מיר, וקודם לזה בשנת תש"ח בערך נשא אלמנתו השערשעווער הגה"ר ר' יצחק אלחנן וואלדשיין ה"י, וכשנעשה משגיח הם גרו בישיבת מיר, והמשיך כהונתו עד שנפטר מיענער מחלה ב"ח אלוו תשכ"ה. ולמעשה רבץ' גיט"ל (זיווג שני של החז"ר זצ"ל) גידלה את הארבעה יתומים – ר' ארי', ר' משה, שפרה וחסידה, עד החתונה של כל א' וא', ומסרה נפשה לטפח בהם האבת חורה ויראת שמים, והתא זכרה ברוך (בפטר שזניו לראות מקרוב, שזיכנו לינא א' מנכדי' מזיווג ראשון (השערשעווער ה"י) – בת בנה הוא הרה"ג ר' רפאל וואלדשיין זצ"ל, ושמענו ממנה כמה פעמים איך היא הרגישה כהם לבנים ולבנות במלא המילה עם כל לב הרחבה).

יו) ועוד חלק של העניווח שלו ראו בבת וייתור שה' אור לדרכו בחיים וו"א שהתחיל מהבדית שלו שאביו החז"ר זצ"ל כיבד אדם גדול זצ"ל להיות סנדק, ואדם פשוט להיות קוואטער. ובהיותו יומא כשהבנים התינוקו ההוא קוואטער, החליט (ואו חשב) שהוא גם הסנדק ומיד ישב על כסאו של הסנדק. החז"ר זצ"ל לא ידע מה לעשות אבל הדגול זצ"ל רימו לו שלא לעשות כלום. וכך היו. אחרי הבדית החז"ר זצ"ל שאל הגדול – והא' ה' לעזבת התינוק שמר יתא סנדק, ענהו ההוא – הזכות וייתור, ועוד לזאת שלא יבייש א' מישראל ועמדו לזכות התינוק ויגדלו להיות גדול בישראלו וכך הווי! יא) ביטל עצמו לגמרי להגרנ"ל"פ זצ"ל (זיווג שני של החז"ר זצ"ל) גידלה את הארבעה יתומים – ר' ארי', ר' משה, שפרה וחסידה, עד החתונה של כל א' וא', ומסרה נפשה לטפח בהם האבת חורה ויראת שמים, והתא זכרה ברוך (בפטר שזניו לראות מקרוב, שזיכנו לינא א' מנכדי' מזיווג ראשון (השערשעווער ה"י) – בת בנה הוא הרה"ג ר' רפאל וואלדשיין זצ"ל, ושמענו ממנה כמה פעמים איך היא הרגישה כהם לבנים ולבנות במלא המילה עם כל לב הרחבה).

יב) ה' לו חכמותא במוס"ק לשנה שלימה וכשראה שכבר א"א להמשיך איתו לא ראה להגיד לו, אלא נתן רמזים קטנים, ועד שהבדיתא הבין לקח כמה שבועות – אבל שהוא יגיד לאדם שאינו רואה ללמוד עמו – איך זה שייך כלל?

יג) פעם בסוף הזמן בישיבת מיר לא נשאר הרבה בחורים, וקרא שרק א' הגיע לשיעור שלו אבל הוא מסרו כאילו ה' עולם מלא עניווח!

ב) סבלנות –

א) סבל יסורי נפש שא"ל לפרטס (כי רבים הם) אבל קיבל הכל בשמחה ודעת חורה ברורה.

ב) בביתו כשירד גשם בחוץ ירד טיפ אחר טיפ בכמה מקומות בביתו, וה' לו שמחה שיש שפע בבית (שמו לליים בכל המקומות ולא ה' עבודה קלה שבמקדש!) ובסוף מלאו שהמרוז שמונך המים מהגג לזינור כלד הבנין ה' מוציא מים תחת הגג ולא עזר כל מה שעשו לאטום הגג, וה' לפלל!

ג) א' מבניו עשה רעב במקרא מגילה יותר מהשיעור במחיקת עמלק – והוא סבל דא אע"פ שהפריע לו, וה' לנו לימוד גדול בסבלנות.

ד) שאלנו את פיו פעם לגבי א' שמפריע אומנו תפילה – שיושב על הספסל ומנענע כל הספסל באופן נפלא, וגורם לנו קושי לכוון. הוא לא הבין השאלה כלל וכלל – האם כשא' עוסק בדביקות עם בוראו זה יכול להפריע את השני? לא ה' מובן לו כלל!

ה) חורה –

א) גדלותו בחורה ה' בלי להבין כלל וכלל – כל החורה עם סברות עמוקות. הלכה ברורה בכל וכו' וכו'.

ב) הגר"ן פארלאוויטש זצ"ל אמר שהוא למד איך ללמוד ה' רש"י מהגרצל" זצ"ל! האם לריכים יותר מזה.

ג) ה' חביב אל דוד שלו הגר"ח שמואלצביץ זצ"ל מחמת גדלותו בחורה.

ד) חביבותו תורתו הבנו מהעצה שהגר"א"י פינקל זצ"ל אקנו נתן לו בכמה ואיך לעזור בבית, וא"א לפורטה בכתב כי דברים דקים הם, ואכמ"ל, והרואה לשמוע ע' בסוף הקונטרס.

ה) אמר לנו (נכל"ח) שעיניו החתונה הוא השטיהלחך חורה של החתן בשבע ברכות! שו"ר שכן פשט תפילה השל"ח הק', ע"ש וחבין. והכל על איזה חתנים שלא מכינים חורה לכל שבע ברכות!

ו) כשלמד בברכתא עם הגר"ח קמלי זצ"ל בבית מדרש בימים לפני התחלת הזמן, והתחילו הגמ', כגון ב"ב ב"מ, אע"פ שכבר למדו זאת מאות (כ"י) פעמים, כלשר התחילו ה' נראה כאילו שלא למדו המסכתא מעולם – והיו חכמים בכל יום! (ע' רש"י)

ז) ה' עומד כשסמר השיעור שלו – דבלא זה ה' מנמנם – והבנו שכמעט לא יכן בלימה מרוב התמדה שלו. וכן שמענו מא' שלמד עמו בבחרותו פטוויטיש – שהוא ה' המתמדה של הישיבה!

ח) תפילה –

א) ה' איש תפילה, פשוטו כמשמעו!

ב) הרגשו שיש כאן עבד קמי' מרי' ממא!

ג) א' מבני הישיבה הסתכל עליו במשך ט"ז שנים (או יותר וישב תוך ד"ר מאחוריו) וראה שהוא לא הגב' את ראשו להסתכל חוץ מד' אמות שלו אפי' פעם א'! האם לריכים יותר מזה?

ד) התפילות שלו בכל השנה היו מלאים דביקות אבל בימים נוראים היו בוקעים רקיעים, ממא!

ה) ואפי' בזקנותו בערך ב' שנים קודם הסתלקותו כשה' כבר חלש מאוד אבל החזרת הש"ן ה' בקול רעש גדול!

ו) כשהגיע לחינה – חטטה – בחזרת הש"ס הרגישו שהוא ווער אונאנגען (נמחה) מלער, ולא המשיך אלא בכה!

ז) בחיבות שנת חיים – ה' בכיות, והרגישו שהוא הרגיש לעד השכינה ממא. וכן בחלק הבן יקיר לי אפרים וכו' המו מעי לו רחם ארחמנו וכו' – ה' בכיות וקולו נפסק, וה' התעוררות עולמה.

ח) חסר לנו, חסר לנו.

ז) תמיד כל השנה ה' יותר מרבע שעה פסד"ל, ורבע שעה ברכות ק"ש וק"ש מלאים דביקות

ח) כשאמרנו לו שלפעמים התינוק בבית מעורר אומנו בשעה של א' ארבע וכשגורמים לטפל בו וחורצים לישון קשה לנו לבוא בזמן לשחרית בישיבה – הוא לא הבין – איך אפשר לא לבוא בזמן לישיבה – ואמר – מה? אתה ער בארבע – אז תבוא אז לישיבה ותישן קלה על השטענעדני! אין דבר כזה לא לבוא מוקדם לתפילה!

ט) שמענו שהוא אמר שאין דבר כזה להתפלל לא בישיבה – ובבין הזמנים או בישיבה או וויתקין – אין מקום אחר כלל!

י) שמענו שהבנים ראו איך שהוא קורע עצמו מהמטה מרוב עייפות אבל לא נתן הילר לפתחה – אלא קם מוקדם לבוא לתפילה מוקדם!

ה) דקדוק בלבה –

א) ה' מהדר הרבה שיהא לו ד' מינים מהדורים מאד, וכן המל'ת שלו, וכן בתקיעת שופר ועוד, וכן בתפילין השקיע הרבה.

ב) פעם קנה הרצועות שחורות מב' האדדים אבל הבנו כששמע שיש סבורים שיש פיקוק בהם מיד חזר לפשטות.

ג) כאשר הוא למד בבחרותו פטוויטיש וה' שאלה אם בחורים בחדרים יברכו על הדלקת נר שבת הוא נמנע מלברך והקפיד לשמוע מאחריים, אבל בעצמו לא – מרוב פחד אולי יש ד' ברכה לבטלה!

ד) ה' דבר נפלא לראות שאכילתו היתה בלעיוות עולמה (כסה את פיו כשהבנים בו איזה אוכל).

ה) ה' נמנע מלישב על כסא מרופד שמא ה' שם שטענו?

ו) קבלה מאביו זצ"ל (כך הבנו) ללבל על חלק מפסד"ל כדי להגיע לקדושה דיואר עם האיבור.

ז) פעם ראינו איך שהוא הוכיח (בדרכי נועם) א' מבני הכולל אלא ישיבת מיר כשראיו כשקייפל את טליתו בסוף היו נראין בחוץ הקוין השחורים שיש בטלית גדול, ואמר לו שאין לקפל כך אלא באופן שיהא לבו לגמרי מבחוץ מב' האדדים, כך קיבל הגר"אמ"מ ש"ך זצ"ל שהוא קיבל מהגר"א" מלצר זצ"ל, והבנו שיש לנהוג כן מטעם ענינים גבוהים. וכששאלנו המשב"ק של הגר"אמ"מ זצ"ל הוא ה' משמע שהגר"אמ"מ זצ"ל עושה כן משום פראקטיש, ושאלנו הגרצל"פ זצ"ל אם נכונים הדברים, ודחק אותנו בקש – ודלי לא, אלא יש כאן הנהגה קדומה, כך הבנו. ויש לדייק הרבה בחוכמה הנ"ל שבכל השנים לא ראינו שהוא יוכיח אדם על הנהגה של אע"פ שהיו הרבה הזדמנויות להוכיח.

ח) עוד הנהגה שאולי שייך לדקדוק הלכה, שהוא סיפר לנו מעשה שה' עמו, וכך ה' – שהוא ה' חולה מאד, וד"ר שטיין ה"ו אמר לו שהוא לריד ללכת מיד לבית הרפואה, והוא אמר אני לא אלה לבית הרפואה בשום דל! והמשך המעשה א"א בכתב (והרואה לשמוע ע' בסוף הקונטרס) אבל ראינו קלארקייט בהנהגה! ובטחון למעלה מהשגות איש!

ט) ואע"פ שכתבנו לעיל שהוא לא נהג לתת תוכחה – אין זה אלא לאיש שעושה איזה מעשה אבל אם שאלו אותו שאלה או בלימוד או בהנהגה וכו', והוא ראה שהדבר עקום הוא, הוא ילא מגדרו (שה' תמיד עונה בענום ובקול דממה מלא לב), והוכיח את השאל תוכחה נמרצת. עד כדי כך שפעם הוא ענה כן לז' מבני הישיבה שה' קלת מקורב לו ושאלו על הרבה ענינים, אבל אחרי הדברים קשים כגידים ההוא החליט שעד כאן, ומכאן ואילך לא ישאל כלום! וה' קלת ברוגעו (כעין כעס) עליו. כשידענו שכן החליט וכך הרגיש ההוא, הלכנו אליו ואמרנו לו שיש לו לקבל הדברים באהבה כמו שהם באמת ניתנו, ולריד כף זכות! ולהמשיך הקורבה – דחבל על אבידה כזו!

בחסדי ד' ההוא שמע לנו, ושבו הלך אליו, ולמעשה כמעט כל יום וזכה להרבה שטייגן, והרבה תועלת.

יו) עוד הנהגה שאולי קשור לעניווח אבל גם בבין לא להלכין פני חברו – שמענו פעם איך שא' אמר לו (כמדומה שה' בשבת שובה אלך רבץ' גיט"ל ואשת אביו ע"ה) בקידוש אחרי התפילה ע' לקמן) ואמר לו א' שרואים לסדר מנין ביוה"כ שיגמרו כבעה א' אחרי כהרים, והואו דלמר זאת נחשב כא' מחשבו העם ובע"ה, והגרצל"פ זצ"ל אמר – אוי א"כ גם אני רואה מנין כזה – ההוא אמר בשחוק (שלא בבין) ושלא כדעת ושלל כדעת חורה כלל) זה מה שאנחנו רואים! (היינו הגרצל"פ זצ"ל יתן תפילה מוסף לאחר והוא ילך למנין הזה, ובאילו מוטב שלא יתא ש"ץ בישיבה, חושפה נורא! וכשהגרצל"פ זצ"ל הבין שה' לינטות לא הגיב כלל אלא קיבל הדבר בדממה. ואע"פ שבאמת קשה להאמין שא' מחשבו העם יעשה זאת, אבל כך ה' המעשה. ולא עוד אלא שאחרי כמה שנים היינו עד ראי' (ושמיעה) לעוד מעשה כזה שההוא (ושוב ז"ע) למה הוא נחשב חשוב אבל כך הוא, וז"ל שאנחנו לא מכירים אותו די להבין גדלותו, ואכמ"ל) אמר דבר כזה בענין אחר להגרצל"פ זצ"ל, ושוב גמר באיזה שחוק. והרגשו שהגרצל"פ זצ"ל ה' לו לעד מדיבורים בוטים שאמר פלוגי אבל לא הגיב כלום אלא קיבל בדממה – שלא לבייש את השני אלא לקבל הכל באהבה. כשאמרנו לפלוגי שנתראה לנו דבר כדור שיש לו לבקש מהגרצל"פ זצ"ל מחילה, הלה לא ראה לקבל דברינו כלל – אע"פ שהוא נחשב א' גרויעם בעל מוסר, וז"ל כנ"ל שאנחנו לא מבינים כלום. אבל גדלות של הגרצל"פ זצ"ל ראינו בחוס.

יאל עוד הנהגה ראיתו, וכאלו נראה דקשור להלכה בדיון להיות משתתף בצערו של חבריו – שהגר"ח קרייזווער זצ"ל רבו של אהמסטערדאם כשהגיע לשיבת מיר פעם הוא סיפר להגרצל"פ זצ"ל על מעשה במלחמת עולם שא' מהימנו שמו עינה לא' מהדוליס הי"ד יסורי הגוף טורא, וכשפירט קלה ראיתו איך דמעות שלש ירדו מעיני הגרצל"פ זצ"ל מרוב הרגש הצער של הגדול הג"ל, והי' לימוד עולם, לעולם ועד.

יבן עוד ואלו בדיון כיבוד אב ואם שנתרבה אשת אביו – הכבוד שהלה לרבנ' גיטל ע"ה הי' נורא מאל – כל שנת בשנתו אחרי קידוש שעבר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בדריה שלו, וכבר אכל ללכת ידי קידוש, אבל מיד אח"כ עלה לדירה של אשת אביו ע"ה (אביו כבר נפטר בתשכ"ה ואלו איירי בתשכ"ה וכו') מה שזכינו ללחות, ומוצו שגם קודם לזה הי' בן) לשתות טיי וליהנות ממה שהיא אשתה לכבוד שנת עבור המשתתפים בקידוש שלה, שאנ"פ שהי' כבר שבע אבל איך לא להנות אשת אביו, ועוד לזאת אלמנה, ושפך כ"כ שצחם על טיב הדברים עד שהי' לפלל. לימוד גדול למדנו.

יגן מעשה פעם (הי' בסוכה של רבנ' גיטל ע"ה) שישבו כמה בשבת או ביו"ט בבוקר, וא' הגיע כובע שלו על השולחן, לא מהופך, והגרצל"פ זצ"ל אמר לו שאין לעשות בן על השולחן – יא זיעה כובע. ההוא הי' קלה בשמחה ואמר (קלה בדבר שאלה מזמזמה) והא בזיעת אפיו תאכל להם! הגרצל"פ זצ"ל אמר לו מיד – זה בזיעת אפיו שכן אבל לא עבור אחרים! ולמדנו שיעור בדבר ארץ.

ידן עוד הנהגה וגם זה קשור לעניויות אבל אולי גם נוסף בעול של חבריו, שהגרצ"ב זצ"ל מניחו לחלל החלוקה לכל א' מבני הכולל, והוא הי' עושה בראון נעים הליכות בליונה מה דלפשה, ולא הרגישו בני הכולל שהם נעבדך (מה שקורין מסכנים) שצריכים לקחת כסף, אלא הי' בדרך כבוד ממנו.

טו פנים כשמו"ר הגרמז"ר אטיק זצ"ל, שגם הוא למד כמעט מ' שנה בשיטה, והגיע העת שהוא החליט לעזוב את השיטה, שביקשו ממנו חסידים שהיא ראש כולל במקום אחר, ובסוף חודש זה ניגש הגרצל"פ זצ"ל אליו למה לו, אבל מו"ר זצ"ל חשב שלא מגיע לו, והגרצל"פ זצ"ל הפיך בו (מחשך, כך זכור לנו), ומו"ר זצ"ל הרגיש שלא מגיע לו ולא נטל מחשב שתיין זה שלו, והי' מעמד נאנב.

טזן עוד הנהגה ואלו בדיון כבוד התורה – שכלשר עבר לבראכפלד לכהן כרה"י בתש"ס צעד, אבל הי' מגיע ביו"ט וכן בין הזמנים לשיטה לשחרית וחזר לנו איך שהוא עמד במה שקורין חור לומר גוט שבת להגרצל"פ זצ"ל, ובהגרצל"פ ראה זאת הוא מיד יא ממקומו להגיע להגרצל"פ זצ"ל, וכן הי' כל יום אחרי שחרית שהגרצל"פ זצ"ל התחיל ללכת אלל הגרצל"פ זצ"ל לומר א גוט מארגן, והגרצל"פ מיד הלך לקראתו, אבל אלל הגרצל"פ זצ"ל הי' פשוט שהוא יגש אל רה"י וכן חזר הדבר עם וידלחט"א הגרצ"י פינקל שליט"א רה"י שהגרצל"פ זצ"ל הי' מתחיל ללכת אליו לומר לו א גוט מארגן או בשבת – גוט שבת, וכרה"י שליט"א ראה זאת מיד ניגש אליו שלא מן הכבוד שגרצל"פ זצ"ל יבוא אליו.

יזן ועוד, ואלו בדיון כבוד הזולת – כבוד חבריך יאה וכו' – שלא נתן לאחרים שיעשו עבורו כלום, כל מה שהי' בכוחו לעשות עשה בעצמו, איך אני אטריח את השני לעשות דבר בשבילי ??? והי' ניהר בזה הרבה.

יחן עוד – ואלו בדיון יקבל כל אדם בסבר פנים יפות – החיוך שלו לקראתו הי' די לחמם לב דיום שלג – כל פעם מחשך. וכן הי' לכל הבא בנבולו!

יטן עוד – כאן בדיון לךמה שהיא בדרך כבוד – הי' א' שהי' בא לשמוע'ן שלו, והגרצל"פ זצ"ל ידע שהוא הי' עני, אלא איך יתן לו – והא יא אחרים בסביבה, אלא הי' מקפל אחי שטר חור ידו ונתן להבוא בחור הקיעה כף שלא יאה ניכר לאחרים. (אנחנו ראיתו כי דקדקנו הרבה וראינו המעשה מקרוב).

כזן עוד – ואלו בדיון תוכחה לרבים – ששמוע'ן שלו הי' מזכיר כמעט כל שבע הפחיתות של הגלות עוה"ז, שוב ושוב, מכל מיני לדידים. עד שפעם שאלנו את פיו – עד כאן – עד כדי כך צריך להכל את עוה"ז, ענה כן וכן! אין סוף כמה שצריך לנלות האמת לבני הישיבה – שוב ושוב, ולא מספיק! הכל הכל הבלים, מים מלוחים, אין בו ממא!

כאן עוד – ואלו צענין להתרחק מפורקי עול – הי' מכנה אותם בשמוע'ן לא שהם בהמות או חיות, אמר אמר שהם חיות טורפות! חיות טורפות! ועוד על זאת שכל מה שאוכלים ושותים ונהנים בעוה"ז יפחות ויחד חלקים גדולים מהעוה"צ שלהם! שלא מתפללים על מזונותיהם, ולכן הכל עולה להם הון תועפות, והי' חיווך בשבילנו להתחזק בהפליחתו על מזונותינו – בדרך עליון וכו'!

השאר זיל גמור!

ביום חמישי ו' אב חל היארצייט של ר' מתתיהו צבי ב"ר רפאל גדלי' סגל, רואים את האילן (רברבי) מתוך פירות' המתוקים, והקב"ה יעזור הלאה, אמן. דיקדוקו בהלכה הי' בהצנע וחזן מדרך הטבע, תנצב"ה. נלב"ע תש"ע.

ביום חמישי ו' אב חל היארצייט של ר' זלמן יקותיאל ב"ר דוד צבי רוזענטאל. ההטבה שלו, והארת פניו, והיותו, והעניויות, והכבישת המדות, והחזוק בבטחון – בפרט להשריש בשני להאמין שהוא יכול, והקשר אמיץ לכל א' מבניו ובנותיו, נכדיו ונכדותיו, והלאה – הכל הי' לשם ולתפארת – תפארת נפלאה. והכל בא ממה שהי' בעל מוסר בדבא עילאה. הח"ק אמרו שלא ראו כ"כ דמעות מנכדים על זיידע – אוהב ואהוב הי'. הטובות שעשה לנו א"א לפרטם דרבים הם מאד, ועלינו להודות שזכינו להכיר ולזיו קרני הודו. נלב"ע תשע"ו. תנצב"ה. עוד לנ"ע שפעם הי' א' שעשה הרבה צרות לחמיו, וכששאלנו אותו לפני כשלושים מה ליעץ לחמיו (שהנפטר הכיר את פלוני אלוך חיוון, שהי' עקום בדמותו עד אין חקר, בפרט צעניני ממונות, שהכל מותר – דהא חס הקב"ה על ממונו של ישראל, ובודאי על ממונו שליו וכן ההסד שהי' עושה עבור אחרים שידעו שע"י ההסד כבר א' לא לחלוק על הכרעות שלו במלל שכלם – דהי' אומר – עשיתי כ"כ טירחא כ"כ עמל' האם כך מכירים טובה? לחלוק עלינו? וכהנה וכהנה בחיור, וכן בבעטות על הזולת ונקימה ונטייה, וכו', וההשפלה השני אפי' אלו שעזרו לו, עד שהגרצל"פ פינקל זצ"ל, וכן עוד מחשבו עם שליט"א הגדויר שהוא איבענזכנס, ר"ל) ענה הנפטר ואמר – חדע לך שיש לכל אדם המשוגעסין שלו (השטותים שלו), אלא ההוא יא לו עוד קלה, וצריך להכל הכל בשמחה שכן שאת נסיון זה להגיע לחיון נפשו (היינו כך חמיו צריך לחשוב על עצמו) ומהגלגול הרשון, ע' ביארלייט של הארז"ל כאן כפסרה ללפשה, ונפלא הוא, בפרט לפי ר' לזוק הכהן שאומרים שכתב שחיה דבר שאדם רואה שקשה לו מאוד להתגבר עליו (נסיון עוני או שידוכים או זש"ק או חולי או שלו בית או חינוך ילדים, וכו', וכו') הוא הוא הטעם שכל לעולם להתגבר על הא! ומוצו הכל כמון חומלון, ומוצו דברי הנפטר החשוב ע"י הפירוש של הח"ח זי"ע על המלות עשה וזאהבת לרעך כמון – שכתו שחיה מכיר המשוגעסין והעיוותים של עצמך, ואנ"פ כן הוא אהב עצמו אהבת נפש (ומוצו לטרוח ולעמל וכו' בלי גבול עבור עצמו) כן יא להאוב את רעד אנ"פ שיש לו החצילה (מלאה) שלו, והפלא ופלא הוא עד מאוד (ומשלך רוב רובא ולא כולו) של כל פירוד לבבות, והבן, והבן, והבן, ותן, ותן, ותן, ותן! והשיב חן וחס וחס צעניני אלקים ואדם, אמן אמן אמן סלה.

ביום שישי ז' אב חל היארצייט של ר' דוב מאיר (בערל) ב"ר אלי' צבי קרויער [אחיו הגדול של הגר"ר זונדל זצ"ל] – הגרא"י פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר בחר בו להיות התחלת המיר דירושלם דהי' שלם, האם שאיפתי לשלימות? ומעשה נורא שמענו מפי א' מיקירי ירושלם (הגרצ"א שליט"א) שהוא שמע מהרה"ג ר' הערש קרויער זצ"ל (אביו של הנפטר) שבברית של הנפטר (שהי' בכור לאביו) קרא שם בנו זונדל (ע"ש הסבא מצדו), והי' כמה מרגנים על זה, שהרי שם הראשון שייך למשפחת האם ולא האב, והרה"ג ר' יוסף חיים זונגענפלד זצ"ל הי' שם, ושמע הטענות, וניגש לר' הערש ואמר לו לקרות את בנו דב מאיר (על שם הסבא מצד האם), וכשר' הערש הגיע לביתו אמר לאשתו – אוזערער זונדל הייסט דוב מאיר (בערל)! [בנינו זונדל שמו דוב מאיר!]. וכשנולד בנו השני קראוהו זונדל, ע"כ מעשה המאלפת – נורא נוראות, גדלות, ושלו' על ישראל! תנצב"ה. נלב"ע תשס"ז.

ביום שישי ז' אב חל היארצייט של ר' מרדכי עמרם ב"ר בנימין זאב קיובזון. מלמד ב"ת תפארת ציון שהחזיר יראת שמים בכל לב של כל תלמיד. וגם מ"ב בדקוק רב. למד ס"ה שנה משבע בבוקר עד אחד עשרה בלילה כל יום. וחזונו משה וכה לו. בצוואתו כתב שיוצא חלציו ילמדו ש"ס ופוסקים כל סוגיא על בורין. ש"ס משניות עם התוי"ט! ועוד ועוד – מה רב טובך אשר צפנת ליראריך. תנצב"ה. נלב"ע תשע"ה.

ביום שבת קודש ח' אב חל היארצייט של האלטער מקעלם (ר' שמחה זיסל ב"ר ישראל) עבדות באופן נפלא – לא חיפש כמות אלא איכות, ודבר הוא. לא סיבב ראשו כלל אלא כל גופו כשרצה לראות דבר מצדו, והכל כדי למשול על יצרו. בנה תלמידים שבנו תלמידים שבנו תלמידים וגו'. הוכיח את בנו קשות על ששלח לו תמונות מנכדו – והא בל תשחית הוא מן התורה! ואנך בטחונו בד' הי' להפליא – ואני בנסיונות יום יומי שלי? שלימות חיפש ולא גדלות. נלב"ע תרנ"ח. תנצב"ה.

ביום שבת קודש ח' אב חל היארצייט של ר' יצחק יוסף ב"ר בן ציון זילבער – חייו היו חטיבה א' דקידוש ד', לקיים כל מצוה ומצוה בשלימותה (במסירות נפש למעלה מכל השגות אנושי, ובדקדוק שאין כמוהו), לעבוד (עבודת ד' בתמימות עצומה), ולעמוד בנסיון (חמישים שבתות בשנה – חמישים נסיונות איך לא לחלל שבת, במדינה שכל גמגמתה לעקור שמירת שבת), חיזק הוא אותנו ביי ועוד יותר במותו – האם אקח לקח לשמוע להמלאך אשר מכה על ראשי ואומר לי גדל, להיות קשה כבדור ורך קנה? [כל הקורא בספר על חיי – ליצאר יהודי – רואה שכל הנסיונות של היום כשחוק של ילדים המה]. הגין על הדור וודאי מלמד זכות למעלה. כששאלו אותו אם הוא משתתף בדבר שחזר על עצמו כל ד' שנים ענה ואמר – דבר שגורם כ"כ שגלה לשני, כ"כ מחלוקות, אי אפשר להיות חלק מזה, ואכמ"ל. תנצב"ה. נלב"ע תשס"ד.

ביום שבת קודש ח' אב חל היארצייט של אשת חילו דהגר"נ פרצוביטש (עטל בת ר' חיים לייב [שמואלביץ] ע"ה). מסרה נפשה על תורת בעלה וצאצאיו. כשבא א' לקנות ששה ספרים מחידושי הגר"נ זצ"ל והיו בדירתה עוד כמה נשים וביני' היו כאלו שגם בעלי' חיברו ספרים, ביקשה ממנו לחזור יותר מאוחר, וכשבא א"כ מה פשר מעשי' ואיחור המכירה? ענתה ואמרה – לא מכל א' שכותב ספרים קונים ששה ספרים בבת אחת. (היינו דחששה אולי יגרום הדבר איהו חלישות הדעת לאחת הנשים שהיו אצלה דספרי בעלי' אין קונים כ"כ – עד היכן הגיע הרגש הזולת – מורא"דיג). כל מוש"ק בא אצלה א' משבורי לב וידעה שלא ניהא לי' שיהו אחרים שיראו כשהוא אוכל, ויסירה באופן נפלא עבורו. כשנפטרה אמר ההוא – אין לי טעם בחיים כשהיא איננה. היא עזרה את משפחתנו בהרבה דברים. תנצב"ה. נלב"ע תשע"ב.

ביום ראשון צום ט' באב חל היארצייט של החוזה מלובלין (ר' יעקב ב"ר אברהם אליעזר הלוי) מיתת צדיקים כחורבן הבית הן ומכפרים כל עונותינו, אמן. ראה העתיד לבוא ותיקן נפשו עבור זרעו. אומרים ש' שנים חבש מטפחת על עיניו כדי לקנות מידת שמירת עינים – ואנחנו היום? נלב"ע תקע"ה. תנצב"ה.

ביום ראשון צום ט' באב חל היארצייט של ר' פנחס דוד ב"ר שמואל גריינעמאן – בנה מקום לתורה (בית שמואל) והעלה כתרה להכתיר הקב"ה בעולמו, האם נבסית להחזיר עטרה לראשה? סיפרו עליו מעשי חסד לא יאומן כי יסופר, השקיע ממונו בעולם האמת, ואני האם כספי בבאנק או בגמ"ח? נלב"ע תשס"ד (בערך). תנצב"ה.

ביום שלישי י"א אב חל היארצייט של ש"ב ר' אליעזר ב"ר אברהם קויפמאן. בעל יסורים נורא עד מאד. וקבל הכל באהבה מופרזת! למד מתוך הדחק, וחזיק את כל המבקרו עד שחשבו – מי בא לחזק מי? השאיר דורות ישרים ש"פ. ונשמע רק טוב. תנצב"ה. נלב"ע תש"פ.

ביום רביעי י"ב אב חל היארצייט של ש"ב ר' שמואל יצחק ב"ר יו"ט קויפמאן שטרן – מסר נפשו לבעונת תורה (טיפח בהכנס"ס הר צבי עד שנתהפך למקום תורה ונפלה) להציל נשמות (בעבודת השלימה בבית לפליטות ועוד ועוד) ובה שיבות (בסתר באין ידיעה ליהוה הלוואת לחזקם בעת צרתם ועוד היזל כסף מכיסו להם) הכל בטוב טעם ודעת. כשנחלה ואמרו לו שצריך לעבור הטיפולים ליעגער מחלה, לא הסכים, ובטח בבוראו שהוא הרופא כל בשר, בטחון ואמונה. תנצב"ה. נלב"ע תשע"ב.

ביום רביעי י"ב אב חל היארצייט של ר' זאב דוב (וועלוול) ב"ר אברהם חיים טשעטשיק – אומרים שהרב זצ"ל אמר שזכותים שלו (ביחד עם הגרש"ז פרידמאן זצ"ל) – בכח תורתם וצדקתם הצילו את כל היושבי ארץ ישראל בעת מלחמת העולם, גדלות מלאה שלימות. בסוף ימיו הביע שאנ"פ שהגר"א לופיאן זצ"ל לא

הרשה לש"ץ לומר הנני עני ממשע כיון שאם אינו כן הוי כדובר שקרים לפני ד', ח"ו, ואמר הגר"ד זצ"ל שיכול להעיד על עצמו שהוא מרגיש עני ממשע, ואם הש"ץ של הגר"א זצ"ל הי' לו איין פערסענט (מה שקורין אחוז א') מההרגש שלי הי' מותר לו לומר הנני עני ממשע – האם עניי שלי נמי כרש? מו"ר הגרמ"ז אטיק זצ"ל אמר בשם הנפטר שהגר"י הולצמאן זצ"ל לא הי' נזהר לא לסגור סידור שקרוע הדפים בשבת משום חשש מלאכת כותב כשמתקרבים הקרעים, ושהרב זצ"ל (הבריסקער רב) לא סגרו כיון דיש אוסרים, ואע"פ ששמועה היא, יש לשמעה כדי לברר עתה ההלכה. וע' במ"ב סי' ש"מ סק"י, ודו"ק. נלב"ע תש"מ. תנצב"ה.

א) מה נלמד מסמיכות הפרשיות – אלה המשפטים אשר ליוה וגו' (סוף חומש במדבר) לאלה הדברים וגו' (בתחילת חומש דברים)?

ע' בס' עבה"מ בשם הילקוט – דעל זה בא הקב"ה לומר **דחביבין** עליו דברי משה שהוכיח את ישראל, כנגד כל המצוות שנתתי להם, ע"ש. ואם דברי תוכחה חביבין אצל הקב"ה **בדאי** הם חביבין לנו ולבנינו! והמבקש לעשות רצונו ית', ורצונו עז בזה – עליו לחפש ולחפש ותוכחה, **בפרט בימים אלו** שאפשר לנו לבנות בית ד' ע"י תשובה (שלי – כך כל א' יחשוב בעצמו, וכדמשמע בספר מס"י [באמצע פרק י"ט], ע"ש. וכן במדרש תהלים (שומר טוב) סוף קל"ז – דכל דור שלא נבנה וכו' כאילו **התריבו** וכו'. וכ"כ למה – **מפני שלא עשו תשובה!** עכ"ל שם, ע"ש היטב. **והוב קדוש** על המבקש למצוא, **עוד היום**, איזה מוכיח (או לכה"פ למצוא בעצמו איזה דבר לשפר) ודרך א' צעמיקה שאל הרה"ג ר' שמואל קאמינעצקי שליט"א (שמואל בן איטא עטל, נא להתפלל לרפואתו דרכים לריכיים לו והוא כריך **רחמים**) מה עליו לדרוש ציוה"כ צעילה? ענה (בשנת תשע"ט צערך) שיתעוררו לתשובה כיון שהגאולה קרוב מאד! וכשאלו שוב – על איזה דבר יגיע לעשות תשובה, ענה ואמר – **כל א' יודע מה שהוא נכסלו** (ואולי כמו דברי הר"ר א"מ מלאך שליט"א – שענה לא' ששאלו – מה שאתה לא רואה שאני אגיד לך – על זה יש לך לשאול! ונפלא הוא!) ויש אומרים על כפיי' לישועה עם כוונה לשם שמים (לא ללא מכוונתיו, אלא **למען ד')**, ודברים עמוקים המה, כ"נ.

ועוד דר"ה **ממשמש ובא**, והוא יום הדין בשמים, ומחליטים **הכל** – מי יחי' וכו', מחליטים על כל רגע מהשנה הבעל"ט מה יהי' – הכל, ויש להתבונן טובא, דהא רואים בעליל שהחליטו ברה"ה תשע"ח שהבה"ח אפרים (ב"ר פאל חיים שליט"א) זיבילד יעלה לשמים ביום שבת קודש פ' מטו"מ ב' אב תשע"ח לכפר על כל כלל ישראל. תנצב"ה. וא"כ אם לא נשוב עכשיו – אימתי? בפרט דבר"ה תש"פ, וכן צרי"ה תשפ"ה, על כל הצרכים (שלא נדע שוב אלא שלות הנפש וליגען אין לערנענען!) נקבע שיהא צרה גדולה לכל העולם, [כגון המלחמה, וגזירה על בחורי חמד, וחטוטי מתים, והתערבות בחינוך, וכו', ר"ל, ולא נדע עוד] דברים שגרמו לנפש בהלה (אא"כ קיים בנפשו **עשה לך רב** לדעת מה כן לעשות, ואיך לשמור מלהיות מזיק או ניזק, ומה לא לעשות, כידוע לכל בן עליי' – שרק ע"י דביקות בת"ח אפשר לצאת מכל הבהלה (והנהגות מחמת הרגשים הגורמות עיוות הדין ועגמת נפש ופירוד נורא).

וכמו כן עתה כהיום אב תשפ"ה תמיד לשאול דעת תורה ככל! ועי"ז בודאי ד' ישמרנו ויציילנו, אמן. וכדי שנזכה לשנה טובה ומתוקה יש לחטוף כעת בט' ימים – בזמן של שנאת חנם שגרים כ"כ צרות להכלל ולפרט – לבדוק לתוך תוכו על כל א' מכל משפחה ומשפחה – האם האהבה בין האחים והאחיות הוא כדבעי – האם יש איזה טינה בלב א' על השני, (כגון על איזה דבר שעשו לך [או שנדמה שעשו], וכו', או איזה דיבור קשה שהכאיב וכיוצא בו), האם יש איזה קפידה, איזה טענות? איזה קנאה (ועד עתה לא הכיר שמחשבה זו או זו נקרא קנאה [ורקב עצמות היא! ועין הרע היא! וסכנה לב' הצדדים היא!])? וכן בין הגיסים, ובין בגיסות, ובין האב לבניו ולבנותיו, וכן האם, וכן השוויגער לשנוור (חמות לכלתה) וכן להיפך, וכן השווער להאיידים (חמיו לחתנו), או להיפך, וכן שוועסטער קינדער (מה שנקרא בני דודים וכו') אלו לאלו. בדיקה עצומה, לחשוב בעמקות הלב, ולהשריש הכל ממקורו, ולהשלים – לעשות שלו' שלימה א' לשני – כעת – ובודאי יגרום בנין הבית בקרוב ממש! נא נא נא לרחם עלינו ועל כל ישראל, ולבדוק שוב ושוב, ונשמע בקרוב בשורות טובות וישועות גדולות, אמן. ועי"ע ביארלייט של הגר"א פונקל זצ"ל לעיל.

ג) האם כלאי' שיהא לאלם כסף לרוב?

כתיב ודי זהב, וכתב רש"י – הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהי' להם, וכו', עכ"ל. ורואים הסכנה הגדולה שאינו נראה לכל אדם לעינים (או בתי עינים) שלו, אא"כ נתברך עם המדה טובה הנקראת רואה את הנוכל. ומעשה סיפר לנו הגר"ש שבדרון זצ"ל בועד שזכינו לקבל ממנו מוסר כמה וכמה שנים בביתו (ודבר נפלא – שהוא התנה תנאי שיבואו דוקא מנין שלם מפני שרצה ס"ד של השכינה הקדושה השורה על עשרה בישראל!) שהמהרי"ל דיסקין זצ"ל פעם, בשיחתו עם תלמידיו, האריך על הסכנה העצומה הנ"ל (דעשירות) עד שכולם קיבלו פחד מזה פחד נורא! ומריבויו עוד יותר. והנה באמצע הלילה שמע המהרי"ל דפיקות על דלתות ביתו, כשפתח הדלת ראה שא' מהתלמידים עומד ושאלה בפיו – האם עליו לברך שהחיינו או דיין האמת – היות וקיבל כעת ידיעה שזכה בגורל של אלפי אלפים, ולפי דברי הרב בשיחתו היום לכאורה צריך לברך דיין האמת – למעשה מה דינו? ומוסרים

שהמהרי"ל ענה לו שתלוי הוא – אם אתה תהי' בעלים על הכסף [וכגון שאין נפ"מ אם יש לך או שנאבד או נגזל ממך, כ"נ] אז יכול לברך שהחיינו, אבל אם הכסף יהא בעלים עליך (כמו שהמציאות ברוב רובא דאינשי, בעוה"ר, בכספם, וה"ה במחזיקים הכלי הנע ונד, כידוע, וכמבואר בקונטרס עבד כי ימלוד בטוטו"ד, וגם מבואר שם עצות לצאת מצרה זו, להשיגו [בחנם] ע' סוף התשובות הדרך לזה), יש לברך דיין האמת, ודו"ק הרבה. (ולמעשה פשיטא שאין למדין מן המעשה, ע' גמ' ב"ב ק"ל; ובפרט מעשים שמספרים כהיום). וידוע המעשה שסיפר הגר"ש שבדרון זצ"ל (מובא בספר שאל אביך ויגדך ח"ג, ע"ש) ששמע מהרה"ג ר' שמעון שוואב זצ"ל שהי' פעם אצל הח"ח זצ"ל, ובני משפחתו סיפרו לו שהח"ח זצ"ל חלם אמש שנועשה עשיר, ועשה הטבת חלום. וכששאלוהו את פי הח"ח למה? ענה שאם זה אמת ודאי צריך הטבת חלום לסלק גזירה נוראה זו! ואם אינו אמת – צריך הטבת חלום על שנכשלותי לחלום דברים כאלו, דהלא איך בא דבר זה במחשבותי? וכפי שמוכא בגמ' (ברכות נ"ה:) דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן אין מראין לאדם אלא מהרהורי לבו (היינו מה שחושב ביום – על זה חולם עליו בלילה, וע' באו"ח סי' ר"כ בט"ז שם נפ"מ להלכה מזה. [ובמאמר המוסגר אמר פעם הגר"ש וואלפא ז"ל – יש לתמוה למה אין אצלינו [כ"כ] חלומות על מה שלמד ביום זה? וצ"ע]).

וכן הגר"ש שבדרון זצ"ל בעצמו בדרשות שלו שנאמרו בפני אלפים מבני ישראל הכריז – איך נאל זיין רייד – ח"ו! (שאני אהי' עשיר – ח"ו!). וכן בחת"ס זצ"ל בפירושו על ההגדה מוכח כן בכמה וכמה מקומות, ע"ש, בפרט במה שאומרים שם – אילו לא נתן לנו את ממונם דיינו – דאמרו כלל ישראל להקב"ה בשעה שיצאו ממצרים דהי' יותר טוב להם אם לא היו מקבלים כספם של המצריים, דהא נסיון העושר נסיון גדול הוא. וע"ע בדרשות חת"ס (ח"א דף ל"ב טור א') שמסביר דבר עמוק בחילוק בין עני לעשיר, והמעלה גדולה להיות עני בלי שום דבר למחר! (וע"ע בגמ' יומא ע"ו. שאלו תלמידיו את רשב"י וכו'). וז"ל יש אדם שמקוה לד' עד שמזמין לו עושר רב, והוא משבח ומודה לד' על הטוב הזאת, ושוב אין צריך לקוות וליחל ולא להודות, אך לרוב צדיקים הקב"ה מזמין להם פרנסה יום יום, והיום אינם יודעים מה יאכלו למחר, ומ"מ הקב"ה מזמין להם די פרנסתם, וכשעברה השנה או כמה שנים הרי נתפרנסו כאילו הזמין לו כל הסך ההוא בפעם אחת, אלא שזה הראשון לא קיווה לד' אלא פעם אחת, וזה קיווה לד' בכל יום, וזה הראשון משבח ומודה לד' פ"א וזה מודה בכל יום, עכ"ל. והדברים שמחים ומשמחים [וגם מחייבין – והעולה שואל – האם שיבחתני את בוראי כשהשגתי איזה סכום כסף (בין בירושה, בין במתנה, בין בנס גלוי, בין בהלואה, וכו', וכו')?], ועלינו להודות (תרתי משמע, כ"נ), ונראה פלאות!

וכן ידוע דברי הח"ח שנסיון העושר יותר קשה מנסיון העוני (וכדמוכח בחת"ס הנ"ל). ואלו שחושבים – ננסה ונראה אם יותר קשה, נראה דאפשר להגדירם שכעין שוטים הם, דעליהם לקחת לקח מהקודמים להם, והוא בדוק ומנוסה, ובפרט דמתפללים כל בוקר – ולא לידי נסיון!

ועוד ידוע שהגר"ש קלוגר זצ"ל כתב בצוואה שלו שלא יקברוהו אצל עשיר אפי' אם הי' אדם כשר! אלא דוקא אצל עני אפי' הי' ע"ה (אם הוא עכ"פ שומר תורה ומצות)! ע"ש. ואשרי מי ששמה בחלקו – חלקת העניות (ונראה דקשור מאד לעניות, ואין למעלה ממנו כמבואר בחז"ל (ע' בזוהר פ' בלק קצ"ה). דגדולה מה שאמר דוד המלך – עני אני ממה שאמר חסדי אני! ובפרט דהקב"ה יבקש את הנדרף והרבה פעמים אין נדרף כמו העני, ועוד ע"ד צחות שדוד המלך הודה לד' כי ענייני – לשון עני, כן אפשר לומר (בפרט לפי דברי החת"ס והמלבי"ם שם דענייני לשון עניו, ודו"ק. ועוד דאמרו (חרדים פרק ס"ו אות קס"ג) שעניות מכפרת – מי הוא זה הפתי שאינו מתאוה תאוה גדולה להשיג מאת בוראו כפרה? בפרט דנמצאים כולנו סמוך ונראה ליום הדין (הגדול), וכל זכות וזכות זכין לי' לנפשי, והרבה תלוי בקבלת היסורים (הממרקים) בכוונה הראוי' ובאהבה, דהרי קרבן לד' הן, ומי לא ישמח בהבאת קרבן ומתכפר? ומבקשים מאת ד' שנראה ישועות גדולות ואושר וכבוד (לכבד אחרים בכל מיני כבוד – בפרט בכף זכות) ועושר [מלא ברכה, ואז הוי כט"ו] ג' אס משה ר' הוכיח את כלל ישראל רק בזמן מפני כבודם למה אח"כ פירט את הכל? ומה נפ"מ לנו?

אפשר דכל א' שרצה ללכת משם הי' אפשר לו להשתמט ולילך אחרי התוכחה ברמזים, ואם נשאר, ראי' הוא שמוכן לשמוע ורוצה לקבל, וא"כ אין חשש מפני כבודם, וצ"ע.

ונפ"מ לנו דאם א' מעורר לנו על איזה הנהגה שלנו ברמז, יש לבקש ממנו שיפרט אותה בפרטי פרטים, ודבר זה כ"כ כדאי, כ"כ כדאי! [וכל ש"ץ שהתפלל פעם ראשונה עבור הציבור דבר נצרך מאד שיגש לא' מהתפללים (או ב', ויותר עדיף ג') ולשאול איזה דברים עליו לשפר – דבר הצריך לכל נפש,

ואם הם נמנעים מלהעיר יש להפציר בהם מאד, או לחפש אחרים – כל מה דאפשר, כנ"פ].

ז) (א) האם לריך לזטוח בד' שהוא ילחם לנו אפי' נגד מלך קשה וגם מדינה קשה (וכגון מלך שמכריז שימחה את שונאי ישראל, ויש לו כלי מלחמה חזקים עד מאוד)?

מוכח שיש לבטוח בד' בכל אופן, והראי' ממה שמשה ר' ע"ה אמר לכלל ישראל **סיחון וכו' אשר יושב בחשבון וכו' אשר יושב בעשתרת וגו', והנה מבואר ב' פעמים ברש"י שהמלך קשה והמדינה קשה, אלא פשיטא דהכל כמאן דליתא אצל הקב"ה, ממילא בוטחים בו אפי' אם אין נראה שום צד שינצח, אלא אצלינו ד' איש מלחמה,** ואין עוד מלבדו, הוא אבינו הוא מלכינו הוא מושיענו!

וכעת סיון – אז תשפ"ה עד כמה הדברים חושית ממס! מלך קשה! מדינה קשה! שרואה למחות שונאי ישראל, ר"ל יס לו כלי מלחמה חזקים עד מאוד! האטום באמצע! וכו' וכו' וכו' ומה ה' עבודה שלנו? כלואו? ח"ו! חס וחלילה! חס מלהזכיר! אלא לזטוח צדקש"ע – אלקינו ואלקי אבותינו! להתפלל! לזעוק אל ד'! ללמוד צרכיפות! לא להתעניין כלל וכלל! אלא לזטוח שהכל יכול יכול הכל! וכך הוה!!!! איפה האמונה שלנו? והאם לקחנו לקח, האם עשינו תשובה (לאלו, אם היו אלו, שנכסלו)? תשובה שלמה וקבלה על להבא?? מה נענה אחרי מזה ועשרים? מה יהי' צתיקון הנשמה שלי שלא אצטרך לחזור בגילגול? ראינו נסים, נסים על נסים! לדעת שהקב"ה בא בגבורתו ללמד אותנו לימוד גדול – האם למדת? האם אני מוכן לזחינה הצאה? כגון כשלא רואה איך לסדר החובות הגדילות מיום ליום? או כשאין הצעות לשדוכים? או כשאין חברותא? או כשהרופא אמר בשורה קשה (לזכור שאלו ששמעו דברי הרופא ומיד ציטלו בלזבס כל ההשערה שלו לזכור שיש רק רופא א' – הוא רופא כל בשר – וכל הרופאים בשר ודם על הדרך לגיהנום הם, ומי מוכן להאמין למי שהולך לגיהנום?? אין לנו על מי לישען (לא על רפואות, לא על טיפולים, לא על עזרות, וכו', וכו', אלא –) אלא על אצינו עצמנים – אין עוד מלבדו! אין עוד אוי אין עוד! אין עוד מלבדו! אשריך ישראל, אשריך! מי כמוך?? עם נוסע בד'! בד' לבדו! שהוא מגן עזריך! ואשר חרב גאותך! כן כן! הוא לבדו! ויכחשו איביך לך! איי כ"כ געוואלדיג! ואתה – כן אתה! על צמותימו תדקדו! אשריך ישראל! אשריך אשריך אשריך! וטוב כך בזה וצבא!

ועלינו להתחזק **באמונה ובתורה,** (ע' לקמן תשו"ט"ו בשם הח"ח), דהעיקר אצלינו **להתחזק באמונה ובתורה** – ואפשר לפרש בזה סמיכות הפסוקים – דמיד אחרי הפסוק הנ"ל כתיב **הואיל משה באר את התורה הזאת,** דיש לומר דיש כאן רמז לחובתינו לבאר כל סוגיא עד שמעתא אליבא דהלכתא. עמקות - ביאור אחר ביאור – ואין זה אלא ע"י ליגען אין לערגען – לשכוח מכל העולם כולו – רק בתורה הזאת נהגה יומם וליילה – ולא להתעניין בשום שמועות שבאים מבחוץ מה שלא יהא – כלל וכלל. ואם אתה עושה כן **אשריך וטוב לך** – אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב – **לנצח נצחים** – כ"כ טוב עד בלי די. ולהאמין שתורה, ורק תורה מגנה ומצלי על כל העולם, ושזה אמונה! בתורה! בכל תיבה ותיבה, ובכל הבל פיו משפיע טוב לכל ישראל!

ב) איפה רואים שהשתדלות עושה ההיפך (הגמור) מהמכוון מהפסוק ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ וגו'?

ע' ברש"י, וז"ל, באו ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

ועוד **בספורנו** רואים מה שהי' צריך להיות, וז"ל, ראה וכו'. יושבי הארץ כי נמוגו מפניכם ולא יתקוממו: באו ורשו את הארץ. את גליל הכנענים כי הם מפחדים יפנו ויברחו או ימותו בלתי מלחמה, עכ"ל. (וע"ע בדברי הספורנו עה"פ ויהי בנסוע [נשא, דברים נפלאים בזה כמו דברי רש"י וכתב שבלי שליחות המרגלים כל הגוים היו בורחים מיד!])

והיינו כדברינו בשו"ת זה תמיד – השתדלות השתדלות השתדלות – פחד נורא הוא. ויש לזכור שההשתדלות הזו (של שליחות המרגלים) היתה בהיתר גמור מאת הבורא ית' **בעצמו כביכול!** ואפ"ה רואים התוצאה, וק"ו בן בנו של ק"ו כשעושים איזה השתדלות שלא ברור שמותר (לשליש לרביע או בכלל) או אי

הוי לפי רצוני ית'. ועלינו להתחזק, תמיד.

והי' מקום האריך כאן בענין שהי' נוגע בימי תמוז תש"פ ואילך, אבל ע' לקמן תשו"י בסוף, וא"כ לכאורה אכמ"ל, וצ"ע"ג.

ה) המספר בשבחו של אדם, כגון צריבוי בניו או צריבוי ממונו (היינו על אדם שהוא הצעלים עליו על עשרו, ולא שהוא עבד להונו) וכיו"צ – האם יש לו לזכרו (מיד) צרכה מן הלכ שיוסיף לו הקב"ה כהנה וכהנה, ולא רק זה אלא לזכרו גם שהקב"ה ישמרהו וייליהו מכל דבר רע שבעולם לעולם?

ע' בס' **עבה"מ** בשם הזוהר (במדבר דף קי"ז) שכן למדו חז"ל מהפסוק ד' **אלקי אבותכם יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם וגו'.** ודבר נחמד ומתוק הוא.

ויש כאן משום המדה טובה הנקראת להיות **שמח בהצלחת חבירו,** והיא ההיפך **הגמור** מקנאה. ונראה פשוט דהכל יבוא (על הנכון) **אם בוטחים בד',** והיינו שבטוח שבודאי כל א' יקבל מה שהוא צריך, וזה כרוך **באמונה** שהכל מן השמים, כל א' מאלו (אמונה - בטחון) תלוי בה וא' מחזק ומחזק את השני, ודו"ק.

וע"ע **בחובת הלבבות** שער חשבון הנפש (חשבון כ"ב) דיש לאדם להתבונן (כל יום, כ"מ) אם הוא באמת **שמח בהצלחת הזולת,** או קשה לו (במקצת או יותר), עש"ה. והכל בנוי כנ"ל **באמונה ובטחון,** כנ"פ.

ועל הנבון לבדוק את לבו, מה הוא מרגיש כששומע שנוול להשכן או לההוא, עוד בן או עוד נכד או עוד בן לנכד או **בן לבן הנכד,** וכו' – ולשאול שוב ושוב – **איפה?** בפרט דמתקרב והולך יום **שהידוע** תעלומות, ובדוק כל חדרי בטן, ומכיר עימקי לב, ובוחן כליות יראה **מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר,** מחשבות אדם ו**תחבולותיו,** ויצרי מעללי איש. וכששומע בשורה טובה על השני יש לזכור מה שאומרים בתפילת מוסף דר"ה שם (בפסוקי זכרונות) **אשרי איש שלא ישכחך וכו' ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך** – אך (טוב) בטחון ואמונה – תמיד.

ומעשה באחד ששמע שחבר שלו בנה עוד קומה לדירה שלו, ועוד חבר שאומרים שנפל לו ירושה גדולה, ועוד חבר שבנו זכה לזיווג חשוב **עד למאד,** ועוד חבר שנתמנה לראש חבורה במקום פלוני, ועוד חבר שנוול לו ילד הי"ח! והוא עבד על עצמו לראות הטוב **במצבו** – שאע"פ שעדיין לא התחתן, וכבר יש לו חובות למעלה מראשו, וזיווג שהציעו לא יצא לפועל, וגם מתקשה בלימודו, ומרגיש גלמוד, וכו'. אבל לא מצא מזור למכתו, עד שיום א' חשב קצת כשאמר בתפילת שחרית הפסוק **ברוך ד' יום יום יעמס לנו** שאפשר לפרשו – מי שאמר ברוך ד' **יום יום אַז** יעמס לכולנו שפע שפע רב – דהא הק-ל (מדת הרחמים ותקיף בו) **ישועתנו** הוא לעולם – לפעול עבורינו **ישועות גדולות.**

היינו שאם אנחנו **מודים על המצב שלנו,** וכן על המצב של החבר, **מובטח** שהקב"ה יצילה הכל בידינו.

ומהיום הזה חיפש הטוב בכל חלק של החיים **המבורכים (!)** שלו, וכן חיפש בלבו עמוק עמוק **איך יהדות לד'** על כל אשר לו, אפי' על דברים קטנים! ואח"כ חיפש איך להודות על כל הצלחה ששומע שקרה אצל חבירו, **ולשמוח באמת,** ועבד קשות, קשות ממש, אבל בעזרת ד' השיג דרגה אחר דרגה, ובא היום שיצא מכל צרותיו, ועשה סעודת הודאה – לא על כל הטוב שזכה לו **אלא הודאה על כח ההודאה,** ודבר נשגב ונפלא ונורא וגדול **וחביב הוא עד מאד!** אשרי מי שלא ישכח ד' אלא יראה חסדיו **כל רגע וכל שעה** מכל יום ויום דהא עומד עלינו תמיד! ולפני כל א' וא' עורך שולחן מלא טוב (ע' גמ' קידושין ל"ב:!) **והאם אדם לריך לסבול אנשים שמטריחים עליו בשאלות בהלכה או דיני תורה, וכן לסבול אפיקורסים, או אנשים נכונים שיש להם טענות על כל דבר ודבר?**

כתיב **איכה אשא לבדי טרחכם וגו',** דמדובר באנשים כנ"ל – ומה העצה – למצוא צדיקים, וכסופים ("ל לשון חמוד או בושח, ע' בשפ"ח, וצ"ע) ונבונים שהם ישאו את כל הנ"ל, דכן ראוי לאדם לעשות, **כן משמע,** ודבר נפלא הוא עד היכן חייב אדם להיות שפל וסבלן. ועד היכן החיוב הוא, נמצא בדברי רבן של ישראל **רבינו יונה בשע"ת** (ש"ג י"ג) וז"ל, **כי חייב אדם** לטרוח בדרישת טוב לעמו, **ולשקוד בעמל נפשו** (א"ה – אפי' אם קשה מאד וכן"ל, כ"נ מלשון עמל נפשו) על תקנת חבירו אם דל (א"ה – אולי דל בדעה נכלל כאן, וי"ל) ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן **העקרים הנדרשים מן האדם וכו',** עכ"ל, ע"ש היטב דלכאורה הנ"ל **חייב כל א' לעשות,** וי"ל. וע"ע בסוף תשו"ה' לעיל, ונפלא הוא.

שו"מ **בעבה"מ** עה"פ **ואצוה את שפטיכם וגו'** בשם הרמב"ם (פכ"ה סנה"ה"ב) נצטוו בזה הדיינים להתנהג הציבור **בענוה יתירה ולסבול אותם בתכלית הסבלנות והחמלה** כאשר ישא האומן את היונק, עכ"ל, וב"ש. והשואל כהוגן שואל – כשהוא שאל אותי אתמול - האם ענית לו כלאחר יד או **להיפך עם זרועות נטויות** (בפרט שהקב"ה לקח אותנו ברורע נטוי' אע"פ שהללו עובדי ע"ז והללו, והבן)?

ומעשה נורא ראינו על הרה"ג ר' יצחק יוסף ב"ר בן ציון זילבער זצ"ל (יארצייט שלו בימים אלו – ערב ט"ב, [ח' אב], וגא ללמוד לע"ג) בספר הנקרא **א' מל"ו צדיקים** – שהי' אדם א' אלם שלא רצה לתת לאשתו גט, והגרי"י זצ"ל טרח **טירחה אחר טירחא** שיופיע בבית דין, עד שהסכים לבוא בשעה עשר בבוקר. למעשה הגרי"י איהר קצת עד שהגיע לשם, וכשהגיע בסוף מצא מהומה גדולה – שההוא לקח גמ' והכה את א' הדיינים על ראשו! וכשהגרי"י ניסה להרגיע אותו הוא הכה אותו על לחיו כ"כ חזק עד שכובעו של הגרי"י הלך לצד א' ובתי העינים שלו לצד השני! וכל הנוכחים שם צעקו שצריך לקחת אותו

למאסר! אבל הגר"י אמר אני לא מחפש מאסר אני מחפש גט – מבקשים שכולם יגיעו שוב למחר בשעה עשר, הסכימו (בנס!).

למחר כשבאו כולם ראו זה פלא – הבעל הסכים שיכתבו גט ונתן לאשתו! ועוד לזאת אחרי כמה ימים ההוא (הבעל הנ"ל) דפק בדלתו בית הגר"י, וכשפתח לו נפל הוא לרגליו של הגר"י ונשקם וביקש מחילה, ושאל איך מניחים תפילין? ולבסוף חזר לחיק אמונתו! שפלותו של הגר"י וסבלנות שלו לא ידעו גבול – כלל. יש לנו לימוד גדול, לנו ולבנינו, לעולם ולעולמי עולמים, ושוב שואל השואל – האם למדתי לקח (טוב) מאשר הקב"ה נתן לנו מעשה זה, וכן ותמיד? ועוד מעשה, מעשה מאלפת, ולא רק מעשה אלא תורה שבע"פ! ע' בגמ' כתובות (ס"ב): מעשה ברבי חמא בר ביסא שהלך ללמוד ל"ב שנה וכו' כשרבי חמא עלה לביתו, ההוא תלמיד, ששאל לו מקודם בבית המדרש, עלה גם הוא, ורבי חמא בר ביסא חשב שהוא בא לשאול לו שאלה בשמעתתא וקם קמי' (ע"ש כל המעשה דלימודים גדולים טמונים בו, וככל תיבה של כל גמ' כידוע, ובפרט לפי דברי הרש"י שם ד"ה אי הואי הכא – דברים נוראים [והמוסר לנו בכתב או בע"פ הלימוד שנראה שכרוך שם יזכה בפרס הגון בל"נ]) – רואים שחז"ל נהגו לקום לפני מי שבא לשאול שאלה – דרך ארץ! דרך ארץ קדמה לתורה! (ותוכחה מגולה ומתוקה [כ"נ] לאלו שאפי' כשהם השואלים הם נשארים יושבים אע"פ שהנשאל עומד, ואפי' הנשאל הוא המגיד שיעור וכדו', ופחד פחדים הוא, כ"נ).

ועוד מעשה מבואר בש"ס (ברכות נ"א:): באשת רב נחמן ששמה ילתא, כשלא שלחו לה מהכוס של ברכה עלתה לאוצר היין של בעלה ושבירה ד' מאות כדי יין!! ומה עשה רב נחמן – לא כעס עלי, ולא זע, אלא שלח לה כוס אחרת! אההה גדלות – תורה – עניות – סבלנות, שלימות!

זו מי שזכה לקבל ארץ ישראל כלי מלחמה וכו', האם מותר שיהא לו טענות, ולריב עם אחרים על נכסיו ועניניו? ומאי נפ"מ לנו?

ע' בספורנו על הפסוק הנ"ל (**איכה אשה לבדי טרחם**) שאין מן הראוי כלל כל הדברים הנזכרים בשאלה שלנו. ונראה דאדם שזוכה לחיות בא"י, ויש לו שפע מן השמים, יש לו להתבונן כאן, ולבטל כל הקפידות, וכל הטענות, ודיני תורה עם אחרים, וכש"כ עם השכנים, כלל וכלל לא – כליל, ויזכה לכליל תפארת בראשו! והכל תלוי בהכרת חסד הק-ל אשר עליו, ואפי' אם חי בדחקות בגשמיות אבל הא יש שפע מן השמים ברוחניות עד שאפי' האויר מחכים! (ב"ב קנ"ח:), וכל הארץ קדוש היא! (פ"א כלים מ"ו, ע"ש). כ"כ שפע – בלי גבול ובלי תכלית! וכל א' יודע בנפשו דאם הי' ברירה שיקבל – או שפע בגשמיות או שפע ברוחניות – שיבחר באחרון! דהא אחרון דחביב! ושלמה המלך יוכיח! וא"כ פשיטא שקל לכל הדר בה לוותר על כל השאר מרוב שמחה על העללי' כל יום בקדושה וטהרה, אשרינו מה טוב חלקינו (בא"י!).

וע"ש בספורנו שכתב שמשא ר' ע"ה הוכיחם שהיו מריבים עם חבריהם עד שנצטרך למנות על כל עשרה דיין פרטי, ואין זה כי אם מרוע לב, עכ"ת, ע"ש. והלומד מוסר עולה ועולה עד שמגיע להיות אדם ביקר ויבין, אמן. וע"ש בספר הנ"ל על חיי הגר"י זילבער זצ"ל שמספרים עוד מעשה נפלא – שא' בא אליו עם כל מיני טענות שעסקיו לא מצליחים ואינו יודע להשית עצות בנפשו, ושובר ורצוץ הוא. הגר"י שאלו – האם בני ביתך בריאים ושלמים? וענה השואל כן, ולא הבין מה שייך לגבי העצה שמבקש בענין עסקיו. והמשיך להתלונן. הגר"י שאלו שוב – האם אשתך בריאה, האם הבנים והבנות בריאים? עד שהשואל הבין מה חובתו בעולמו, והכל נסתדר על הצד יותר טוב! וע"ש סוף תשו' ה' – ושוב נפלא הוא, ואשרינו.

וע"ש בספר עבד המלך על פ' מסעי לענין מצות ישוב א"י שיש למי שנולד בא"י ליוזרה שלא יהא מצוה זו מצות אנשים כמלומדה! וכדאי לכל א' להגיד כל פרק זמן – הריני מכוון לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, ולשמות בזכותו. ובספר פלא יועץ (ערך ארץ ישראל) כתב שמי שדר בה ודאי שמח כל היום, אפי' מה שלא יהא בחלקו בחיים (חול, חובות, או יסורים, וכו'), דהא זכה למצוה תמידית! נורא נוראות!

ח) רב שכבר שמע שאלה זו או זו פעם ופעמים וענה עלה – כשיבואו אחרים לשאול שוב אותה שאלה, האם לריך להתייבב בדבר מחדש? ועל הכל שלריך האם הוא משועבד לזה?

ע' רש"י עה"פ ואצוה את שופטיכם בעת ההיא – דנראה דמוכח שחייב מחדש ומשועבד לזה! דצריך כל פעם להתייבב מחדש, ועבד למו! וצ"ע הגדר עד היכן, אבל טמון כאן הכרת החשיבות של כל א' מישראל. וע"ש סוף תשו' ו' מהגמ' כתו', ונפלא הוא.

ומספרים מעשה על החזו"א שאמר שעד ה' פעמים הוא מוכן לענות אפי' לאותו שואל, וי"ל. ובפרט יש לומר דבאמת מחוייב להתייבב בדבר שוב ושוב לפי מה דמצינו בדברי הרמב"ן בפרשת שופטים (ראשון) עה"פ לא תסור וכו' ימין ושמאל, וז"ל כי רוח השם על משרתי מקדשו, ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול וכו', ע"ש, היינו דשורה רוח (הקודש) ממעל על הרב הנשאל, והקב"ה מזמין לתוך פיו התשובה שהוא (הנשאל) צריך לקבל. (ומובן למה א"א [בד"כ] לפסוק משו"ת של רב זה או זה פסק לאחרים,

ואפי' מגדולי עולם, וכן קבלה קיבלו מרבתינו שליט"א, ואכמ"ל, והרצוה תוספת הסבר אפשר בטל. ע' סוף התשובות).

וע"ש בקובץ שיעורים על ב"ב בסוגיא דמלמד תינוקות (דף כ"א). דאין הרב חייב ללמד לבן חבירו א"כ התלמיד מבטל דעתו לו לגמרי, ע"ש.

ט) איזה מדת כטחון לומדים מהפסוק – לא תגורו מפני איש?

אם אדם יקח רגע קט לצייר בעצמו שמדובר כאן ברב העיר בעיר שיש אנשי בליעל (ואפי' אלו שהולכים עם זקן ופיאות, וכו') ויש ביכולתם לגרום שלא תהא לו פרנסה, ואפי' ימסרו אותו (לפעמים) למלכות, ויצערו אותו באופן מחריד – אפ"ה נצטוו להיות לב בטוח בד' עד שאין לו שום פחד, אין שום צד להיות נסוג לאחור – אלא עומד איתן בכל עוז – במענה רך המשבר עצם – מלא בטחון בד', והכרה שאין עוד מלבדו.

וזכור לטוב איש האמת (כך תיארו אותו מורי ורבי הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל!) הרה"ג ר' שמחה בונם וואלדענבערג זצ"ל שעמד בפרץ נגד אנשי בליעל (עם פיאות וזקן ושטריימל, וכו' וכו') וסבל קשות, ואפ"ה עמד איתן.

וכמו כן המעשה שהבאנו בשו"ת זה פ' מסעי (תשו' ט"ז) שהגרד"מ שמידל שליט"א הי' עז כנמר לעשות רצון קונו נגד אלו שהוא נפל בידיהם, ואעפ"י שהי' בכחם להרע לו, אלא בטח בד' אלקיו באמת. עיין שם דמעשה נורא הוא.

וכן המעשה שהג"ר נחום דוד הערמאן זצ"ל (בן הגרי"י הערמאן זצ"ל – שעליו נכתב הספר הכל לאדון הכל) כשהי' רב בבהכנ"ס בעמריקה וביקשו ממנו (הכריחוהו) לומר הספד על א' מראשי הפורקי עול דהכא, והרבה מהקהילה נמשכו אחרי ההשקפות של ההוא, ר"ל. ועלה הג"ר נחום דוד על הבימה והתחיל את הספדו והכריז – הריני מוכן ומזומן לשלם עשרת אלפים דאלאר לקנות התפילין של ההוא (דלא הי' לו תפילין מעולם!), ועוד דברים כאלו עד שהבינו מה כוונתו, ומיד קמו כמה בריונים והתחילו לעלות על הבימה כדי להכותו, ונמלט משם בנסי נסים ועלה לארץ ישראל ונשאר בלא פרנסה ובלא כלום.

[במאמר המוסגר עוד מעשה עליו שראינו בעינינו דבר פלא בעת הליי' שלו שהתקיימה כ"ו כסלו בשנת תשס"ג בערך, שזכינו, בחסדי ד' עלינו, לראות עמוד ענן בשמים! הי' חתוך כמו קורה, התחיל מביתו ונמתח עד מקום הקבורה, ולא היינו מאמינים במה שראינו עד ששמענו מבנו זצ"ל של א' מהעוסקים בחברה קדישא שאמר לו אביו זצ"ל שלא ראה דבר כזה מימיו, אלא אצל הג"ר נחום דוד זצ"ל! והבנו שאביו הגדול הגרי"י זצ"ל בא לקבלו, ואפשר בזכות ההספד הנ"ל זכה לכך!]

ועל אביו הגאון ר' יעקב יוסף הערמאן זצ"ל, הזיידע של חמותינו (ע"ה), יש מעשים לרוב איך שהוא עמד נגד דברים שחידשו בעמריקה (איירי בשומרי תו"מ) וסבל בזיונות ויסורים, וקיבל הכל באהבה ובשמחה. וא' מיני אלף – פעם הלך בשבת קודש לבהכנ"ס שסידרו איזה הגרלה, ומכרו קארט'ס בעצם שבת קודש! (עם כל מיני תחבולות). ועלה על הבימה קודם קרה"ת והכריז אין זה בית כנסת אלא מקום חילול שבת וחילול ד'. עלו כמה בריונים והגביהוהו והוציאוהו וזרקו אותו על הארץ. בתו שהיתה עמו שאלה אותו – טאטע ידעת שהם יעשו לך כך, ומה תועלת הי' במעשיך? ענה ואמר – כשאעלה לשמים יהא לי מה לענות אם שואלים – למה לא מחית!

ועוד כהנה וכהנה בלא שיעור (ע' בספר הכל לאדון הכל) עמד בפרץ ועשה נצורות. תנצב"ה.

ויודעים אנו שיש קצת שמתלוצצים על (הכאילו) מלחמת ד' שאנו מנסים ללחום בשו"ת זה ובשיחות בקול הלשון, וכן בלוח בני יעקב ועוד, נגד הכלי הנע וגד – ואע"פ שאין אנו סובלים כמו גדולים הנ"ל (חוץ מהצער העצום כשרואים שא"א לילך ברה"ר בלי לראות כל העם עם ידיהם אצל אזניהם ומדברים עוד ועוד, ומאבדים בידים [בהרמת ידו אצל אזנו! ויש להקיש – כל המרים ידו על חבירו, כ"נ בדרך צחות (ועמקות) והמבין וכו'] דמאבד צורת בן תורה (כלשון רה"י דמיר הגרנצ"פ זצ"ל!)), דמשתתפים אנחנו בצער השכינה שמתאבלת ואומרת – כל דבריהם יגעים, (קהלת א' ח'). ועוד צער עצום שיש (לא כולם אבל הרבה) שהולכים עם פיאות וזקן ולבוש ארוך ומעייזים לדבר עם כלי זה תוך היכל ד', מקום שנאסר איסור גמור שיכניסו (אא"כ כבוי). ולא רק שאינו כבוי אלא מביישים את עצמם ומורידים בקדושת נשמתו ועושים מרד בד', וכן ברה"י שליט"א, ד' ירחם עליהם, דכ"כ יקרים הם, כ"כ מתוקים הם, אבל בינתיים צער גדול מצטערים כולנו) – ואם אפשר להביא לכאן דברי א' מהגדולים שאף הם (הנ"ל) הולכים לאורו זצ"ל, וז"ל, עוד מהחשובות הרבים – מה חסר בבית יהודי מכשיר הוידיאו הטמא, לשם מה נחוץ בבית ישראל מחשב עם תוכניות שונות [אם לא למטרות מסחר ופרנסה], שהוא שורש פורה ראש ולענה. מה התועלת לאדם מישראל המכשיר הנקרא פלאפון, שהסטרטא אחרא הביאה אותו לעולם מתוך קנאה, וחשש אולי יישארו ליהודי כמה דקות של מנוחה ומרגוע שיהי' פנוי בהם לעבוד את ה' בנחת ובשלוה, או כאשר הוא בדרך יוכל לקיים ובלכתך בדרך. הרי לתורה ולעבודת ה' צריך מנוחה, מנוחת הנפש, כמו שנאמר בברכת שבט יששכר, שבט התורה (פ' ויחי) וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה.

כדי לגזול את מעט המנוחה וישוב הדעת שנשארו לכלל ישראל, המציא **הסטרא אחרא** את הפלאפון, שהוא **מזיק** הן לאנשים והן לנשים, והוא **שורש פורה ראש ולענה לצעירים**, הרס לבתי החינוך ולתלמודי תורה. משום שהמחנכים מאבדים את האפשרות לעקוב אחר הצעירים במעשיהם, כי הם יכולים לקחת מכשיר פלאפון ולדבר בהם כרצונם וא"ל לדעת מה הם מדברים ועם מי הם מדברים. כלי זה נהי' ממש **בבחינת רודף**, היכן שהאדם נמצא ולאן שהוא הולך, לא נותן לו הפלאפון רגע של מנוחה, גם לא לאברכי כולל, עד שישנם כאלו שכשנכנסים לבית המדרש ופותחים את הגמ', מניחים לצידם את הפלאפון, כאומרים הריני מוכן ומזומן. מכשיר זה הנו **רודף לתורה**, רודף לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וכל זה הגיענו מחשבות הרבים, עכ"ל (הרוצה לקבל המאמר במלואו עם שם הגדול זצ"ל, דמטעם כמוס לא הזכרנו שמו כאן, ע' בסוף התשובות הדרך לכך).

ובענין אלו המשתמשים במקום שאסרו – יש לתמוה טובא איך מעיזים, איך מורדים, איך משלמים רע תחת טוב. (וח"ו אין זה נאמר כאילו כולם עושים כן, אבל יש כ"כ הרבה **שנעשה להם כע"ז שאדוקים בו בכל אתר ואתר**, ובכל עת ובכל שעה, ממש א' פחד).

ושוב דאע"פ שאין אנו סובלים כ"כ כמו הגדולים לעיל אבל צער יש לנו מהמחלוצצים שמאבדים את עולמם כמו ידיהם! ובפרט על המחלוצצים שלא רוצים לשמוע כשמעירים אותם לא לדבר תוך הבתי מדרשות, ד' ירחם, ויודעים הם שרה"י אסר בהחלט, ויש חשש חמור שהם מאבדים את חלקם בחיים, וחבל על ההולכים בעיוורון ולא מפחדים מה יהא בסופם, על זה סובלים אנחנו, ומתפללים שיסיר הקב"ה את המסוה ויראו כולם – **ד' הוא האלוקים!**

ולפי דברי הגדול זצ"ל, הנ"ל, לכאורה כל א' שרואה שא' מחזיק כלי הנ"ל אצלו בלימודו עליו לשברו לרסיסים דהא **הרודף אחר חבירו יקדים ויהרגנו – וצ"ע למעשה**, אבל ודאי בעל הכלי עליו להשמידו, כן מוכח, ודו"ק ותשכח הרבה טוב.

ואם כל הגדולים הנ"ל עמדו נגד כחות גדולות של טומאה כל א' בזמנו, **בלי פחד**, יש לומר שיש ק"ו לנו, בדברים הקטנים שלנו, שעלינו **לבטוח** ואין לפחד כלל וכלל נגד המלעיגים, ובודאי צריכים הרבה תפילות, וד' הטוב ירחם עלינו. ובחודש תמוז תשפ"ג א' מחשובי עם ד' מסר לנו שאע"פ שיש שטוענים שכבר **הבל ורעות רוח** לכתוב נגד הפל. כיון דדשו בי' רבים, שנכנס לשגרת היום, ולא עוזר כל המלחמה, אבל הוא אומר לנו **חזק ואמץ!** ולכתוב שוב ושוב – ותדע (כך מסר), שאנ"י, מחמת מה שכתבתם עוד ועוד, החלטתי לסלקו ממני כל סדרי הישיבה, דבר שקשה לי **מאוד**, אבל החיזוק שכותבים (כל שבוע!) השפיעו עלי לטובה, וכן לעוד הרבה מעם ד', ותמשיך עוד ועוד!

ומודים לו על החיזוק, והנחת שאין לשער, ומבקשים מאת ד' שהוא יעלה עוד ועוד בתורה ובמצוות **ובבטיחות בד'**! (וכן לכל מי שמסר לנו שמעט או מסלק לגמרי כלי זה, ואשרי חלקם לכל החיים!).

ועם חשק ש' גאון חכם מחמת התועלת מתייך לספר שא' מחשובי קרתא דירושלם מסר לנו צמנחה בצצת קודש פ' מטו"מ תשפ"ה שהחיזוקים צעיר מציון עוזרים לו המון – בין צמני קושיי לרגע את הנעדרות ולסלק הדלגות והלחץ, בין צמני השלום – להכיר שכל הטוב, כל השפע, כל ההשקט וצטח, הכל מתנה מאת ד' ית', עכת"ה, וחיזק לנו מאד בדבני חכמה ותבונה, וכיון שאין קום דבר שכותבים אנחנו חלל מתנה מאת ד' ובזכות הקוראים הנאמנים (שמאמינים שימלאו איזה דבר טוב) ולכן נראה לאין כ"כ חשק הנ"ל, ודו"ק.

[ואם אפשר להוסיף שגם המלחמת ד' שאנו מציעים לענין הלומדים ששקועים בלימודם להודיע בשער בת רבים מה חובתם בעולמם בענינים המתרחשים חוץ לד' כותלי הבית או בהמ"ד על פי דעת כל הגדולים זצ"ל ויבדלחט"א ששאלנו [ובפרט **המעשה** האחרון שהבאנו בתחילת פ' מטות (וכן בפ' קרח) שא' שחלק עלינו על כל זה הציע שנשאל גדול א' שליט"א, דלכאורה הוא ודאי יחלוק על כל דברינו, ומה הפלא (להאי גברא) שגדול זה שליט"א אמר ככל הנ"ל, **ואפי' עוד יותר חריף!**], ואע"פ שיש שמתרעמים ואפי' מרימים קולם, אין אנו מרגישים שום בזיונות מרוב אהבת **האמת** שנטעו בנו רבותינו הק' זצ"ל ויבדלחט"א, והורסים שלנו ע"ה, ונזכה לברכת דוד המלך ע"ה – **כי רב שבענו בוז** שעי"ז זכה להיות **רגל רביעי במרכבה!** (ע' ספר שמה"ל שער תבונה פ"ו ופ"ח) הלואי אצלנו פעם, (משהוא), ועוד יותר שיזכו לכל העומדים איתן ועושים רצונו ית' תמיד **שיחול עליהם כל הברכות הכתובות בתורתנו הקדושה**, ונאמר אמן].

י' האם הי' מה לפחד בלכתם במדבר מ' שנה? ומאי נפ"מ לנו?

משמע ממה שכתב רש"י על הפסוק **כל המדבר הגדול והנורא** – שהיו בו נחשים כקורות עקרבם כקשתות, עכ"ל, לפי דבריו יוצא שמשקל הנחשים הי' **כמאה ק"ג!** וגודל העקרבם **כמעטער על חצי מעטער!** וכלל ישראל ראו אותם (כן משמע בפסוק) – אלא צ"ל **שבטחו בד'** שהוא יצילם, וכך הי'. וכן משמע ממדרש רבה ריש פ' מסעי המובא בתשו' א' פ' מסעי בשו"ת זה, ע"ש, דהי' **מעשה נסים** שהקב"ה הצילם מהנחשים ושרפים ועקרבם! ע"ש. ואין עושים נס אלא **לבעל בטחון**, (זה הכלל, כידוע). [והר"ב שליט"א העיר לעיין

בתנחומא (אות י"ט) ובמד"ר פ' חקת (עה"פ **ויסעו מהר ההר**) דבר נפלא בענין הנחשים והשרפים, בשיטת ר' יודן, ובמהרז"ו שם]. וכן לנו חוב קדוש להתחזק תמיד **בבטחון** בכל קושי, בכל צרה, בכל נסיון שעוברים עלינו – **לישאר רגוע** – בלי דאגה, בלי פחד – אלא סומכים כל כולו על הבורא ית' – דכן לימדו לנו **אבותינו במדבר**, וכמו שעי"ז זכו לתורה (כנוסח ברכת אהבה רבה) כך נזכה גם אנחנו, גם בנינו, וכל הנלוים אלינו, לתורה שלימה וכמו שניתנה מהר סיני, אמן.

ומעשה שזכינו לחיות על בשרינו, מעשה מאלפת, מעשה **המחזק לבבות** ורואים ומרגישים הקב"ה בעולמינו. ומעשה שהי' כך הי' – פגשנו חבר סמוך ליישיבת מיר הק' (מזכירים המקום אע"פ שאין זה דרכנו אבל כאן נוקטין כיון שהקדושה מתפשטת ומשפיע, כנ"פ) והוא שאל אם יש לנו כסף להלוות הואיל והוא צריך אלף דאלאר באופן דחוף, אמרנו שיש לנו ג' מאות דאלאר, והוספנו שפרוטה לפרוטה מצטרפת! (ב"ב ט:), ולוה הדאלאר'ס מאתנו. והוסיף שאמו תחי' בירכה אותו לפני שעה קלה שיזכה לשלם כל חובותיו! (בעל חוב עצום הוא). והנה הי' ברור לנו שהוא ילך עוד כמה פסיעות וימצא בדיוק שבע מאות דאלאר. חדא שהוא **בעל בטחון**, ועוד שהוא בא כעת מקיום מצוות כבוד אם, ועוד שיש לו **ברכה מאמו!**

והפלא ופלא שדיברנו איתו אחרי שעה וסיפר שהוא המשיך בדרכו ואחרי כעשרים אמה מצא א' ושאל את פיו – האם יש לך כסף להלוות – ענה ההוא – המלאך בצורת אדם – יש לי רק שבע מאות דאלאר – האם זה יעזור?

ועל הנבון להתבונן – נו – האם לא עולים כשיודעים שיש בורא עולם בינינו? **ודבר פשוט לנו שזוכה הוא וכל אשר לו וצ' לעוד ועוד ס"ד ושמחת עולם!**

ועוד **מעשה** – הכל קשור לשאלה דיון – דע"י שמיעת מעשה של השגחה פרטית מתחזקים באמונה **לבטוח בד'** שהוא יתן ויחזור ויתן **בלא סוף** – רק תבטח בו **ולא** בסיבות, לא בהשתדלות אלא **בו לבדו!** ויש כאן משום נספר תהלתך שאומרים בברכת מודים – **לספר** לאחרים! (כך מפרשים – שיש חלק של נודה לך – בינו לבין קונו, ועוד חלק **ונספר** וכו' **לאחרים**).

ומעשה שהי' כך הי' – היינו צריכים לשלם לאיזה גמ"ח שבעת אלפים שקל, ויש א' שעושה שליחויות בתשלום – לקחת הכסף להגמ"ח – לכל גמ"ח שיש בירושלם, דברנו איתו והסכים לבוא לקחת הכסף – אבל אמרנו שיש קצת קושי שחלק של השקלים עדיין נמצא אצלנו רק בדאלאר'ס (חמש מאות) וכבר מאוחר בלילה וכבר סגור הטשינג' (האמת היא שהי' בדעתנו להחליף הדולאר'ס לשקלים מקודם אבל לא מצאנו באותו מקום שחשבו שצריכים להיות מונחים הדולאר'ס עד שאח"כ, אחרי שכבר הי' מאוחר להחליף כנ"ל אז חיפשנו יותר טוב ומצאנו – **אבל הקב"ה סידר שלא נמצא** אותם מקודם כדי שיצא מעשה נאה **ומשובח!**).

סיפרנו כאמור כ"ז לשליח הנ"ל, והנה ראה זה פלא שאמר מיד **בשמחה** – א' נתן לי עכשיו שקלים לקנות **חמש מאות דאלאר** (לא ארבע מאות ולא חמש מאות וחמישים אלא **חמש מאות** – דייקא!) והשליח הלך לשלם לגמ"ח פלוני (גמ"ח אחר), והוא (השליח) לא ידע איך ישיג כעת חמש מאות דאלאר (וגם המשלח לא ידע, אלא רואים שהוא **בעל בטחון!**) אלא עתה הכל מובן – **דיש בורא עולם!** יש הקב"ה! יש! יש! יש! יש! (עוד מעט נשמח עם הס"ת ונכריז – **יש!**)

עוד **מעשה** קטן שרואים יד ד' בעולם – בעולמינו – שבערך חודש לפני הנ"ל היינו צריכים **להשיג** יותר מחמישים אלף דאלאר, אמנם זה **לא הרבה** אלא חמישים אלף דאלאר **בלבד**. ולעשיר (היינו למי שמנסה לקיים דברי התנא בפ"ד אבות מ"א – דאין עשיר כמותו) אין כל! ואין אפי' גמ"ח להלוות משם (ראכמ"ל ומובן מאליו למה), א"כ מה כן אפשר לעשות? **להיות רגוע** – דהא יש הקב"ה וכו"ל! ומה יוסף הדאגה? ועוד לזאת האם חמישים אלף הרבה הוא אצל הבורא **כל העולמים**??????

באותו זמן נסינו לדבר עם חבר בחו"ל שאולי יודע על דרך להשיג הלוואה (מעיקר הדין נראה **דחסר בבטחון** לחפש הלוואות דודאי צריך בטחון שהקב"ה ישלח בדרך שלו – מתנה מן השמים – אלא כבר עבדנו על זה כמה חדשים וגמ"ח'ס שאנחנו חייבים להם לא רואים שהבטחון החלוש וקלוש שלנו פועל משהו, דעדיין לא קיבלו הכסף [עבור גמ"ח א' חייבים עשרים אלף דאלאר, עוד גמ"ח חמשת אלפים, ועוד גמ"ח חמשת אלפים, וכו', וכו'] והם לא רוצים לחכות עד שנעבוד (באמת) על מדת הבטחון ונשלם להם, ממילא חייבים היינו מעיקר הדין, וא"כ **יש עוד דרך של בטחון** – **ע"י הלוואות!** וחשבנו (או סתם תירצנו מעשינו, ודו"ק) שגם להשיג הלוואה צריך **בטחון**, ומהלוואות באמת אפשר **לקנות** בטחון – וכמעשים הנ"ל, שהם מעשים כמעט כל יום כידוע), החבר הנ"ל שאל – כמה צריכים? אמרנו הסכום הנ"ל.

ההוא נבהל קצת והסביר שאין לו סכומים כאלו כלל, אבל עשרת אלפים דאלאר אמר אפשר שיכול להלוות לאיזה זמן. נו – פרוטה לפרוטה מצטרפת! (ב"ב ט:)) רק שהוא רוצה שההלוואה ילך דרך גמ"ח פלוני שבעירו – היינו שהוא ילוה להגמ"ח והגמ"ח לנו.

ואע"פ שהי' קצת קשה בעינינו הדרך עם עקמימות אבל כיון שרש"י בפרשה דידן (שלישי) כתב שאין דרך בלי **עקמימות** למה לא! דעדיין כסף טהור הוא!

דברנו עם הגמ"ח, שבעליו חבר שלנו, והסברנו שהחבר הנ"ל רוצה שילך הכסף דרכו, ומיד הסכים, ועוד לזאת שאל לנו כמה כסף צריכים למעשה? ענינו לו עוד כשלושים אלף דאלאר (כי בינתיים קרה עוד נס – שגמ"ח של א' שלומד בישיבת מיר הק' שמלוה בדרך כלל אלפיים דאלאר, ולעתים רחוקות ארבעת אלפים אבל לא יותר, אלא כשדברנו איתו ואמרנו שצריכים חמישים אלף, ענה ואמר – תעשה שטר על עשרים אלף דאלאר עם **שש** ערבים ונראה בשעת מעשה שתביא שטר זה כמה כסף יש בגמ"ח. ונס על גבי נס, מצאנו שש צדיקי הדור שהסכימו לקבל אחריות להיות ערב קבלן על סכום [קטן!] כזה – וכשהגענו למקום הגמ"ח הנ"ל נתן לנו בהלוואה **שתיים עשרה אלף דאלאר!** ולכן כעת צריכים רק עשרים ושמונה אלפים (להשלים החמישים) אבל כיון שיש עוד נושים – **ברוך ד'!** – לכן אמרנו ל' אלף, והסכים בעל הגמ"ח בחו"ל, ואמר שהוא יוסיף עוד **שלושים אלף דאלאר!**

אבל דא עקא – איך מקבלים דאלאר'ס במזומן? דהא כל הכסף ששולחים מחו"ל צריך ליכנס כאן לחשבון באנק, ואפשר להוציא רק שקלים – או לקנות בבאנק דאלאר'ס שמפסידים פעמיים – שהכסף בא בשקלים ומנכים פערסענט'ן עבור ההעברה דרכם, ואח"כ לקנות דאלאר'ס עולה שוב הון תועפות (על סכום כזה). וכן הוא כששולחים דרך איזה גמ"ח. אלא **יש הקב"ה!** והוא סידר שהגמ"ח שהיינו חייבין לו עשרים אלף דאלאר יש לו אחד בחו"ל שהוא קשור לגמ"ח שיש כאן שאפשר למסור לו הכסף מזומן שם ויקבל כאן **מזומן!** – **נו האם כדאי לדאוג אפי' לרגע קט'???**

ושאלה גדולה יש לנו – אחרי ההתחזקות מכל הגמ"ל שכבר פשיטא שכל א' מלא הכרת גדולת הבורא, ו**רגוע בחיים** של יום יום שהקב"ה הוא איתנו ושומר עלינו, ומגן ישענו ומשגב בעדינו ואדון עוזינו וצור משגבינו ורחם עלינו **ברחמי הרבים**, והוא אלקי עולם – **נמצא** בעולם אצלינו – א"כ יש שאלה גדולה – דמחמת מה שכתבנו בשו"ת זה בעניני הסוגיא העמוקה **שכל א' עבר בתוכה בימי קיץ תש"פ** – וקבלנו הערות מכמה צדדים – יש שנתנו עצה טובה לחדול מלדבר בענין כיון שיש **הרבה** שעושים מעשיהם ופעולתם רק ע"י ההרגשים שלהם, ולפי מה שְׁשָׁקְלָם (הרחבה מני ים) מראה וזהו **האמת** שבסוגיא, ומתחממים על כל דבר שנשמע שיש צד שני למטבע – או לכאן או לכאן, ולכן **מוטב** לקיים דברי חז"ל (פ"א אבות מ"י) שמעון בנו (של רבן גמליאל) אומר כל ימי וכו' **ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה!** (ע' הרע"ב שם דהיינו מי ששומע **חרפתו** ושותק!) וא"כ טעם **לא** לשתוק כאן, אבל ע' ברבינו יונה שם דאם יש איזה נזק בדיבורו יש להעדיף **למעט** בו אע"פ שיש **איזה** רווח ג"כ, ע"ש. וע"ע שם דבר נפלא וז"ל, ר"ל [פ' בדברי הירושלמי שהביא] שלא ידבר בפה דברי תורה ודברים שכלן דברים של הנבלי עולם שהיו החכמים הקדושים עושים עצמם **ככלי שרת** שאין משתמשין בהם דברים של חול, וכו', עכ"ל, **נפלא להמביין!** ועוד שם, וז"ל, [בפירוש עוד גמ' שהביא] לומר שכל הדברים והמחשבות שאדם משתדל בהם בעולם הזה **הכל הבל ורעות רוח לבד ממחשבת התורה ומעשה ד' כי נורא הוא**, עכ"ל הקדוש והטהור מקדש ומטהר!). זה מצד א', ומאידך גיסא יש שביקשו שנמשיך ונרחיב **עוד ועוד** בסוגיא דממש הם כמים קרים על נפש עיפה, ודברים שצריכים לכל נפש להצילנו **מנפש בהלה** עד שמרגישים שקשה ללמוד, וקשה להתפלל מכל חשבונות רבים, וכל דברינו מרגיע ומחזיר לאדם מנוחת הנפש **ובטחון בד'**, ולא בטחון **בהשתדלות** אלא לראות הכל בהשקפת התורה ולא להטות לא לימין ולא לשמאל – לא קנאות לצד זה ולא לצד זה אלא **דרך הממוצע** (הקושי שכל א' יש לו הב' קצוות שלו וממילא הדרך האמצע תלוי בקביעת הקצוות, כידוע) אבל אחרי הכל לראות **שהכל השתדלות** – והשתדלות הוא דבר התלוי בחינוך מיום שנולד עד עתה (הרגשנו שאחרי שזכינו לשמוע מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל כמה שנים דברי חזקוני ובירור מדת הבטחון שהיינו כקטן שנולד, אבל הלאי שזכינו לאיזה דרגה – ונא להתפלל עלינו שנוזה **לבטוח** בהקב"ה **באמת**). ושמענו אז [ב' אב תש"פ] (כתבנו **אב** ולא **מנחם** כיון שמואב בחת"ס שעד ט"ב כותבים **אב** ואח"כ כותבים **מנחם** [בלבד, ע"ש], וכן נמצא בכמה תשובות שלו, וידוע שמנהגנו שאחרי ט"ב כותבים **מנחם אב**, והכל לזכור **אבינו** שבשמים, ונזכר **לנחמה** שלימה, אמון) מד"ב נ"י דבר נפלא בענין בטחון – שבפסוק **וישמע ראובן ויצאלהו מידם וכו' השלכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר וגו'** (וישב סוף שני) – איזה הצלה היא זו? שימות מנחשים ועקרבים או מצמא (דמדויק שהכתוב הוסיף **במדבר** – מקום שאין מים, כ"נ) ולא ע"י האחים? [ע' באוה"ח הק']. ותיירץ בשם דרשן א' (לא זכר שמו) שכשאדם עומד נגד בני אדם, (כאן האחים) שרוצים להורגו – ממי מבקש הוא הצלה? מהם! אבל נגד נחשים או עקרבים (או צמאון) מבקשים **אך ורק** מהבורא עולם – על זה נקרא **הצלה** – ודבר מתוך ונחמד וחביב ועונג הנשמות הוא.

ואע"פ שהי' אפשר לעורר שאצל יוסף הצדיק פשיטא שתמיד יבקש אך ורק מהקב"ה, אבל דא עקא שכתוב בתורה (מקץ חמישי) **ויאמר איש את אחיו וכו' אשר ראינו צרת נפשו בתחנונו אלינו ולא שמענו וגו'**, ומדויק עד מאד [אעפ"כ בודאי כל תקוה שלו הי' לבורא, אפ"ה יש גם צד זה – וא"כ אינו דומה למצב של נחשים ועקרבים].

ובפרט **בשבילנו** לקחת לקח אפשר לומר שהי' איזה צד של השתדלות, (שוב לא שאומרים על יוסף הצדיק אבל עבורנו ועבור דורותינו -) וראובן דאג שאם

ההשתדלות יפעול, א"כ יוסף יפול ביצרו **לחשוב** שהשתדלות פועל ישועות, ועל זה נקרא **ויצילם מידם**, ונפלא הוא. ואשרי אוזן השומע כל זאת! עוד תענוג נפשי שמענו ממנו (ע"י הבעל מוסר שיושב בחנות שלו ובוטח בהקב"ה – ורד"ב נ"י חבר שלו והוא מסר לו ומסר לנו) שהוא הי' אצל איזה חתונה שערכו בחצר גדולה, וכנהוג בימי קיץ תש"פ וחורף תשפ"א, וא' מהשכנים שם יצא מביתו לעבר החתונה עם טענות וצעקות שמפריע את מנוחתו, ורשעים אתם, ומצוה בא בעבירה, וכו', וכו'. והוא גרם הפסקת העלעקטרא וכו'. וצעק וצעק וחזר לביתו.

אבל הי' שם עוד שכן שיצא גם הוא מביתו ומסר מזל טוב לחתן ולכל המחותנים, ושמח אתם, וחיפש מה אפשר לעזור להם. וכשהוא הנ"ל סגר האלעקטרא, הביא הוא חוט ארוך מחובר לביתו שיהא להם אלעקטרא, ועוד ועוד טובות. העיר רד"ב נ"י שלענין **העוה"ב** של אלו איני יודע – אולי הראשון צודק לגמרי, ויש לשניהם אותו עוה"ב – אבל **דבר ברור** הוא שהשני יש לו **עוה"ז!** משא"כ הראשון...

ודבר עמוק הוא **עד מאד**, ונראה **ששוב חזקו בבתחון הוא**, שמי שבוטח בד' שהוא נותן לי הכח שלי ולא השעות מנוחה וכו', אינו **דואג**, אינו **צועק**, אינו חי עם טענות אלא עם **שמחה** כל רגע מחייו. [ע"ע בסידור הגר"א בחלק על שמו"ע – וכל החיים **יודוך סלה** דברים נפלאים לענין שמחת **החיים**, נוראים **מאד**, אשרי העין הרואה!]

ולכן שאלה גדולה הי' לנו בימי הסערה של ההרחקות והמאסקא (מסכה) בקיץ תש"פ – מה עלינו לעשות – ונראה דכבר מסרנו הכללים וכדי שלא נגרם איזה טיפה של מחלוקת מוטב להניח הדברים בשב ואל תעשה.

[ולכן לא נאריך עוד בזה. רק דבר אחד באנו להבהיר שא' מחשובי לומדי ישיבת מיר הק' הי"ו העיר שבזה ששאלנו שאלה - לאיזה רופאים התכוון הגרד"ל שליט"א, במכתבו שהוא לכאורה פשוט שיש לו רופאים שאפשר להם להגיד האמת – והואו הבין מדברינו שכאילו אין דבר כזה – וטעות בידו, (ואולי לא הסברנו די, ואתכם הסליחה אבל -) דפשיטא לנו שיש לו, אלא צריכים לדעת **בדיוק רב** מה ההוראה שלהם, דלא מציינו דברים מפורשים בדבריו הק', ולכן כתבנו שצריכים **לברר אצלו** כוונתו, ולא יותר.

ועוד יש להבהיר על מה שאחד העיר דהי' משמע שהכרענו ע"י הרגשים שלנו לעבור על הלכה פסוקה – כשכתבנו דהי' מחזה **מחריד** לראות שאף א' לא ניגש לס"ת אפי' להניח ידו עלי' ולנשק ידו, אלא הלכה היא כל הדרך כגלמודה – ולכן מכאן ואילך אנחנו מנסים ליגש ולנשק (בפרט דכשאין אחרים מנשקים **ודאי מותר** ומצוה לנשק) וכאילו ההרגש גרם לעשות דבר שלא היינו עושים בלא זה כיון שיש שרוצים לאסור כעת לנשק – וכאילו מתירים שלא כדין מחמת הרגשים. ולא זו היתה כוונת דברינו, ומבואר שם היטב בדברינו **שהוספנו** שאע"פ שקשה קצת לצאת ממקום שלנו להגיע לשם שצריך להטריח אחרים כדי לעבור על פניהם להגיע, אפ"ה מוצאים אנחנו דרך שלא יפריע אחרים אע"פ שלא כ"כ קל, אבל כדי שלא יהא איזה אי כיבוד לס"ת מתאמצים לעשות, ושלו' על ישראל. אבל מודים מאד על ההערות של ההוא שהוא **מחשובי** הלומדים הי"ו, ויהא מקורו ברוך. וכמו כן ברכה והצלחה לכל א' וא' שמעורר, ונזכה **לדעת את ד'** – להיות יודעי **שמו** ואוהבו, אמון].

(**יא**) **כשמשך רע"ה הסכים ולא עיכב מלשלוח מרגלים – האם הי' לכלל ישראל לחשוב שראי' הוא שטוב צעינו לשלוח וכן ראוי לעשות, ולכאורה כמו סתמא פירושו לדבריו, או להיפך הי' להם לחשוב שאם אין משה רע"ה מעכב – אם כן פשוט שעלינו לזטוח בדבר ד' סיהא טוב לנו כלי ידיעה קודמת מה נמלא סם, וכלי שום שלוח מרגלים? ומאי נפ"מ לנו?**

ע' ברש"י עה"פ וייטב בעיני הדבר שמוכח כצד השני בשאלה דידן – ואם כן יש נפ"מ לנו, לכאורה, דאפי' אם הרב ישיב לשואל שמותר לו – וכגון שפסק לו שמותר לחפש פרנסה (ואפי' אם אומר לו שטוב לו לחפש) – על הנבון להבין שא"צ לחפש כלל, דזו התשובה הטמונה בתוך תשובת הרב להמבין דבר מתוך דבר וכנ"ל, דהכוונה שבודאי עליו לבטוח בד', עד שיאמר - חייב אתה לחפש, ועולה בידך אם לא תחפש, וכדומה, כ"נ, **ודבר נשגב הוא**.

וכן הי' **מעשה** אצל הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שתלמיד א' אמר לו שנראה לפי דעתו צריך הוא לחפש פרנסה, למצוא איזה שררה – מה אומר רה"י על כך? הגר"ח זצ"ל אמר לו מיד, כן כן, ולא רק זה אלא אעזור לך – ושאל אותו עם מי רצונך שאדבר, איזה שררה טוב לך? וכו' וכו'. לא אומר שחייב אלא הסכים שיש לו לחפש.

ואח"כ כשסיפר **המעשה** בישיבה בשמוע"ס, הצטער מאד ואמר – איך אמרתי לבן תורה לצאת מן הלימוד? איך אפשר להציע דבר כזה?? **והא אף בן תורה לא מת ברעב פון זיצ'ן און לערנען** (מזה שממשיך ללמוד) אפי' מי שחי בחוסר כל! א"כ איך באמת אמרתי לו – אלא הטעם הוא מפני שראיתי **שאין לו בטחון!** דהא ראה בחוש כבר כמה וכמה שנים איך שחי בסני נסים, אפ"ה לא נכנס ללבו האמונה שהי' עליו לקנות ע"י ראיית ראיות **מרוכות!** וא"כ א"א לומר לו כעת תבטח בד', ומשום הכי מוכרחים לעזור לו במה שהוא בחר לעצמו [א"ה – היינו לצאת מתחת **השגחה מיוחדת שיש לבני תורה** וליכנס לעולם

השקרא], אבל **האמת היא** שהי' צריך להמשיך בכולל, **אלא עונים לאדם לפי שאלתו**, עכ"ל שזכור לנו. ודברים נפלאים הם עד אין חקר.

ועוד מעשה, והוא מעשה מאלפא – לימוד עמוק איך לשמוע דברי הרב, וכך הי' המעשה – בחור מעמ-ריקה שהי' רגיל לסעוד אצלינו בשבת קודש, ולמד בשיבתו של הגרמ"ד סאלאווייציק זצ"ל, ובסוף הזמן (הי' זה בחודש אב תשנ"א בערך) שאל את פי הגרמ"ד זצ"ל אחרי תפילת מנחה בביתו בשבת, אם יש לו לחזור לעמ-ריקה כיון שהגיע לפרשת שידוכין, או עליו לישראל בארץ ישראל. והוא בא אלינו אח"כ לסעודה ג', ואמר לנו דבריו של רה"י הגרמ"ד זצ"ל שאמר לו מילה במילה, וסיים – אתה רואה שרה"י אמר לי לחזור! (ודלא כמו שאנחנו אמרנו לו כמה פעמים, שההצלחה הגדולה היא לישראל בארץ, להיות שקוע בלימוד והקב"ה כבר יסדר הכל **בשעה טובה ומוצלחת!** ולמעשה כל א' ששמע לקולינו ראה זה פלא שכך הוי!) אמרנו לו בפסקנות – רה"י אמר **לך לישראל!** והלה חזר על דברי רה"י, ואמר רואים **שהוא אמר לי לחזור**, אמרנו לא כן הוא אלא **שמע טוב!** הוא אמר **לך לישראל כאן** – תשמע **היטב** מה הוא אמר לך!

ולצערינו לא שת לבו לדברינו וחזר למקום מולדתו.

אחרי כמה חדשים אביו שי' (ז"ל) בא לבקר בא"י, ובא אלינו וביקש שנכנס עמו אצל רה"י הגרמ"ד זצ"ל. הלכנו ביחד לביתו לפני מנחה בשבת, ורה"י אמר לנו לשבת, ואבי הבחור ביקש לשאול שאלה לרה"י, והוא הסכים. שאלו – למה רה"י אמר לבני לחזור לעמ-ריקה, **רצוני** הי' שימשיך בלימודו בא"י.

ואמר רה"י זצ"ל בקול רעש גדול – (וכמדומה שעמד על רגליו!) מימי לא אמרתי לבחור שיחזור לחו"ל!!! ואפי' לשידוכין! וצעק בכאב – הבחורים מרמין אותי ואומרים כך או כך, אבל לא אמרתי לאף בחור שיחזור – והא הקב"ה נתן להכלה (העתידה) אוכל, בגדים, מקום לדור וכו', במשך עשרים שנה – האם לא יכול הוא ית' לתת לה כסף לקארטע (טיקעט) לבוא לא"י?! לא אמרתי לאף בחור לחזור, להיפך אומר אני לכולם **שישאריו** והקב"ה ישלח להם השידוך כאן (או לכאן)!

ובזה מובן מה הנפ"מ מהתשובה על השאלה שלנו, והעולה יעלה דהא א"י גבוה מכל הארצות.

יב) מה עלינו ללמוד ממסל הדיוט – מה שלביך על חזירך כך חושך אתה כלכו עליך (חירגוס מהארמית)? וע' כפ"ח כאן פי' הדברים.

שהכל תלוי בי – אם אני חושב לצד הטוב על כל מה שהקב"ה עושה לי אז אראה את אהבתי לי, ולא אחשוב שלרעתי עושה זאת או זאת, וכן הלאה. וכמו כן, להבדיל, לחשוב על כל מכירי, ועל כל משפחתי אפי' אם נראה לעין (בשר) שעושים **לרעתי** – עלי להאמין באמונה שלימה **שהכל הכל** הוא לטובתי, לעזרתי להגיע למקום הטוב ביותר למנוחתי בעלמא דקשוט בסוף ימי עבודתי, ועבודה שלימה היא אבל יכול ויכול לתת לי ראי' נכונה בכל הבא לקראתי! וע"ע בס' עבה"מ רעת מדת הנרגנות מן הפסוק **ותרגנו באהליכם**, ונראה דהכל דבר א', ע"ש. וע"ע מה שכתבנו בסוף תשו' ה' לעיל **ונפלא הוא**.

ולפי מה שכתבנו קצת מובן למה חז"ל הצריכו משל, משל הדיוט, דלכאורה מה חסר בהבנת הדברים מהפסוק לבד עד שהוצרכו להוסיף משל הדיוט – אלא באו לומר שיש מציאות כזו כל יום ויום אצל כל א' – וכל א' מבין זאת, דאם חושב שההוא שונאו, רואים שכך הוא למעשה, וממילא יזכו להבין שבשמים נמי כן הוא – שנקבע כמה חסד (או להיפך, ח"ו) יקבל מאת ד' לפי הסתכלותי על מעשי ד', מה יהא באמת בלבי וממילא כביכול בלבו של הקב"ה, ושלא רק בין אדם למקום כן (שנקבע האהבה לפי ההשקפה שלי) אלא גם ביני לבין השני, והכל תלוי בי.

וכמעשה בא' שהי' לו שונא שציער אותו **צרות צרורות**, ולא מצא עצה לנפשו ליפטר ממנו, עד ששמע שסגולה בדוקה לחשוב עליו לטוב בלבד, וכדמצינו בפירושו של הספורנו (בריש פרשת וישלח) שכך עשה יעקב לעשו כשנפגשו. ועבד ההוא על מדותיו ועל **יצרו** עד שאהבו (לשונא הזה) **אהבת נפש**, והלה נהפך מן הקצה אל הקצה, והי' לפלא.

ועוד מעשה, ולא סתם מעשה אלא **מעשה מאלפת** ומדמעת עין לכל בר לבב, ומחזק לבבות עד שננס **מרוב רגשות**, מעשה של אב ואם שחיו עם **בטחון בד'** שהוא ית' יצליח בידם בכל צרה וצוקה אשר נזדמן להם – וכך הי' המעשה – אב ואם שלא מצאו דרך להשרות שלו' בין הבן והבת במלחמת עולם (ולעולם) שנתברכו בה (ופשוט שיש **להודות** על כל הצרות **בידול בנים** [וכדברי הגר"ן פארצאוויטש זצ"ל כשא' בא והתלונן לפניו על צער גידול בנים שנפל בחלקו – תיקנו הגר"ן זצ"ל ואמר אין זה אלא גידול בנים, צער גידול בנים זאלסטו נישט וויסן! (שלא תדע צער גידול בנים) ולכאורה כוונת קדשו דכיון דאמרו חז"ל בכעין צער גידול בנים קשה ממלחמת גוג ומגוג, וכלשון הגמ' (ברכות ז:): דתרבות רעה בתוך ביתו של אדם וכו' – איז שרעקלאך! (רעה למאד) ממילא דברים כאילו (הריבים **התמידיים**, וכדומה) אין זה **כ"כ** רע, כן נראה פי' דבריו]. ולגבי האב והאם הללו וכל כיוצא בהם לענין כל הצרות שיש להם בגידול בנים אמרי אינשי שיש לברך ברכה כללית שיחולו צרות הללו על כל העקרות, וכשיתפלא כך ממילא מכיר אדם ממה שניצל, וכבר קל הכל, ולא רק קל לסבול אלא **נותן שבת והודאה** שיש לו צרה זו, ולא ההוא שקשה (מזו),

סבלו קשות הם מכל הריבים שהיו בין הבן והבת שלהם – ריב ומצה **בתמידות**, ושניהם (שהיו רבים תמיד) היו בעצבות ומרירות בלי הפסק.

עד שמצא האב עצה נפלאה – הלך וקנה מתנה גדולה וכיסה הקופסא **הגדולה** טוב טוב שלא יראו מה בפנים, ואמר להם שכשיהי' להם חמש מאות נקודות יתן אותה להם, ובינתיים נשאר מכוסה ובסתר. וקבע איתם שהנקודות מקבלים כשהם מוצאים איזה דבר טוב בחיים שלהם – נקודה אחת על כל דבר ודבר, וכגון שלמד טוב, או התפלל טוב, או ישן טוב, או קם בזמן, או שקיבל מאמו מאכל טוב, או שעשה טובה עבור הזולת, או יש להם בגדים וראי' ושמיעה, וכו'.

מיד התחילה **התחרות** ביניהם וחיפשו לכתוב כל דבר שבעולם. עד שאחרי כמה ימים הבת אמרה לאחי' שצריכים לגלות א' לשני כמה נקודות יש כדי לדעת מתי למסור לאבא שיש להם חמש מאות. ענה שיש לי תשעים ושלוש, והיא אמרה שיש לה מאה ועשר. הוא אמר שהיא יכולה לכתוב עוד א' על העצה טובה שאמרה שיגלו א' לשני, והיא אמרה שהוא יכול לכתוב נקודה על זה שהוא אמר לה זאת! והתחילו לעשות טובות א' לשני בלי הפסק, ונשתנה הדבר מן הקצה אל הקצה, שמקודם היו המריבות בלי הפסק, ועכשיו נתהפך לאח ואחות **ששכינה שריו' ביניהם, בלי הפסק!**

יום א' הרבי בכיתה (של הבן) קרא לו בצד ואמר לו – כבר שלשים שנה מלמד דרדקי אני ולא ראיתי ילד שנתהפך להיות **עולם אחר** בזמן קצר כזה – מה סוד הדבר – חייב אתה לגלות לי.

סיפר לו הילד כל המעשה, **הרבי התפעל מאד**, ואמר אולי נעשה בכיתה כך! וכן עשו – שכשיהי' עשרת אלפים נקודות נקנה דבר גדול עבור הכיתה. והתחילו, ונשתנה כל הכיתה להיות באחדות שלא ידעו מימיהם. וגם המשמעת והכבוד להרבי נשתנה להיות דרגא עילאה. (בפרט שהיו יכולים לכתוב גם זה!). והנה באמצע העבודה לחפש ולהשיג העשרת אלפים נקודות הנ"ל, נכנס מנהל הת"ת לכיתה זו ושאל מה קרה כאן בכיתה – ההורים מוסרים לי שהבנים מתנהגים בהנהגה מעולה של דרך ארץ, שמעולם לא ראו ולא ידעו! כ"כ תורה'יג, כ"כ **אהבה**, ומחפשים לעזור להורים, ולעזור לאחים ולאחיות! עד שלא מבינים מה קרה.

הרבי סיפר כל הסיפור והמנהל אמר – א"כ, נעשה כן בכל הכיתות! וכך הוה, ומשם עבר הרעיון לעוד ת"ת עד שכל העיר נהנו ועלו, ונתאחדו וראו פלאות. והכל כנ"ל – **הכל תלוי בי** – איך אני מסתכל על השני, אם לטוב לו, או לי, שאני חושב רק על טובתי – מה דבליבך, כך חושב שהוא בלב הכנגדך, וממילא גורם טוב או להיפך, [וכעין מה דמצינו בתוס' בפסחים (קי"ג: ד"ה שראה) דקשור **לכמים כן הפנים לפנים, כ"כ**] ובפרט כן הוא **בין איש לאשתו**, בין אב לבתו, בין אם לבתה, בין גיס לגיסו, בין גיסה לגיסתה, בין כלה לחמותה, בין חתן לחמיו, בין זיידע ובאבע לנכדים, **הכל תלוי בי** – ואם נתחיל היום, ודאי נזכה לבנין בהמ"ק **במהרה בימינו**, אמן סלה. ושוב יש לעיין בסוף תשו' ה' לעיל. והכל עם **אמונה ובטחון**, אשרי האיש שבוחסך ב'!

יג) איזה יסוד טמון באיסור – לא תעללון לכתוב כראיית בני ענקים וכו' שנקננו?

ע' התרגום – לא תתברון, וכתב רש"י לשון **שבירה**. ונראה דבא לומר יסוד בחיים – נישט ווערן צופראכ'ן – לא להיות נשבר ונדכה **כלל וכלל** – אף פעם! לזכור תמיד – א איד ווערט נישט צופראכען! א"א לשבור יהודי – אין יהודי נשבר! אלא עבודתינו תמיד היא **לבטוח בד'** **בכל נסיון שגם זה יעבור**, גם בזה הקב"ה נתן לי הכחות לעמוד בו – בלא שום יאוש, בלא שום שבירת רוח – אלא **ויגבה לבו בדרכי ד'** – אמונה **שהוא** ילחם בשבילי למעני!

יד) מה נגרם ע"י מיעוט אמונה?

ע' רמב"ן עה"פ **ויאמרו טובה הארץ וגו'**, שמסביר שהעכבה במדבר וכו', הכל נגרם ע"י **מיעוט אמונה**. וכן הוא בחיי האדם – שאם אינו מאמין שהקב"ה יתן לו, ויחזור ויתן, **הוא הוא הגורם שלא יקבל**, וממילא גורם בגלגל החזור על עצמו שאמונתו פוחתת והולכת.

וכיסוד של הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (ע' **שיחות מוסר** עמ' קמ"ג – קמ"ה, עש"ה) – **שהדאגה** עושה כעין מחיצה של ברזל (ועוד יותר), להפסיק ולמנוע השפע שהקב"ה רוצה להשפיע על האדם, ונפלא הוא להמבין.

וזכינו לחידוש בכוונת דברי חז"ל (מגילה ו:): יגעת ומצאת תאמין – דכשאדם מחפש דבר ועמל הרבה ובסוף הצליח, חובת השעה היא להכיר שהפירות הם אינן אלא **מציאה** – לא כחי ועוצם ידי, לא מעשי ידי להתפאר, אלא מציאה מאת ד' שהמציא לו בחן ובחסד וברחמים – אז תאמין, תגיע לדרגא חדשה של **אמונה**. ואע"פ שעל דרך צחות הוא, עדיין **יסוד נאמן** הוא, בפרט לפי מה שכתב רש"י על הגמ' (מנחות ז.) גבי הא דאבימי נשתכחה ממנו מסכתא והלך לתלמידו רב חסדא לאדכורי גמרי', והקשו שם בגמ' שאבימי ישלח לרב חסדא שהוא יבוא אצלו, דהא תלמידו הוא!, ומתרג' סבר הכי מסתייעא מילתא טפי, וכתב רש"י – **משום יגעתי ומצאתי**, עכ"ל. ופשיטא שאין ההליכה גורם זכרון, אלא הגר"ח שמואלביץ זצ"ל הי' אומר (ע' **שיחות מוסר** עמ' קמ"א, ש"ג, תמ"ד) שאין היגיעה גורם הדבר אלא עושים יגיעה והקב"ה נותן **מתנה**, כן נראה להבין דבריו הק', ודבר נאה ומתקבל הוא.

ועיקר בחיים הוא להשתמש כל דבר שבעולם לראות ממנו עוד **אמונה**, עוד **בטחון**, עוד הכרה **בגדלות הבורא ובחסדו**.

וע' בכתבי **הגר"א מיללער זצ"ל** (מגדולי אמעריקא, גדול ממש) שהסביר בזה הגדלות של נקמה שהקב"ה נוקם מן הרשעים, כ"כ גדול מדה זו עד שדוקא זו היתה המצוה האחרונה בחיי **השלימות** של משה רבינו ע"ה! ולכן שמחים צדיקים בראיית נקמת ד' – שרואים שיש דין ויש דיין, רואים גדלות הבורא, ושכר ועונש, והשגחה פרטית. והוסיף שיש לכל אדם לראות סופם של רשע זה או זה, ולהכיר יד ד' בעולם – נפלא נפלא נפלא. (ע"ע בריש פ' שלח בכתבים אלו כמה וכמה מעשים, והבן).

[אפשר לקבל הכתבים שלו, ע' בסוף התשובות כאן הדרך לכך].

(טו) כתיב פנו לפונה וכתיב אל תתגרו בם – מה נלמד מנ' פסוקים הללו שסמוכין זה לזה?

ע' בח"ח על התורה, וז"ל **רב לכם סב את ההר הזה, פנו לכם צפונה, אל תתגרו בם**.

ובמדדש, הובא בילקוט, אם ראייתם אותו (את עשו), שמבקש להתגרות בכם לא תעמדו כנגדו, אלא **הצפינו** עצמכם מלפניו, ולהיכן נברח, **ברחו לתורה**, ואין צפונה אלא תורה, שנאמר **יצפון לישראל תושי' וכו'**.

התורה תלמדנו לבלי לעמוד נגד האומות (א"ה – ובזה"ז אפשר לומר דה"ה כחות הטומאה שנמצאות בכל אתר ואתר, והמ"י) אפי' בשעה שמתגרות בנו, אלא עלינו ללכת בעקבות אבינו יעקב במלחמתו עם עשו אחיו, וכהרמב"ן ז"ל בפרשת וישלח וז"ל, שיש בזה רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו, יארע לנו תמיד עם בני עשו. וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה **לברוח ולהנצל**, עכ"ל [הרמב"ן שם].

והנה כל זמן שהלכנו בדרך הכבושה הזאת הצילנו הקב"ה מידם, ומאז הודחנו מדרכנו וחדשים מקרוב באו והנהיגו **מנהגים חדשים**, עזבו נשק אבינו ואחזו בכלי קרב של שונאינו, הלכנו הלך וחסור ומצאונו רעות רבות **וצרות**. ירחם ד' על עצמו וישיב **שופטינו כבראשונה**, עכ"ל ספר ח"ח על התורה.

ונראה דמוכח מדברי הסבא קדישא שחוב הוא על כל בן תורה להכיר שאין לו שום עסק בכל המתרחש חוץ לבהמ"ד (וכמו כן מה שהיושבי קרנות [של בהמ"ד!] מכניסין לתוך בהמ"ד, ד' ישמרנו, וכן ממה שמכניסים כלי הנע ונד המשחית כל התמדה, ואפי' אם לא יצלצל אלא ברית (וזיע) יודעים שא' קורא להם להפסיק מדיבוריהם עם המלך מלכי המלכים [ששם צריכים הרתת והזיע כדנפסק בשו"ע (ע' יו"ד ס' רמ"ו סכ"א, ובמ"ב סי' מ"ח סק"ה, ועוד יותר ברמ"א שם בריש הסימן קודם ס"א) ולכן מתענעים בלימוד!] והקריאה (בקול) הצילצול או קול הרעדה – שניהם שלוחי יצה"ר הם) ומפסיק הוא באמצע קדושה עילאה (!) כדי לדבר דברים שאין גופן קדושה, או חס מלהזכיר – דברים בטלים ממש! ואפי' אם באמת הם דברים גדולים, אבל לגבי ד"ת כבטלים ומבוטלים הם, ופשיטא שאינן מצדיקים ההפסק – ועוד **שמקריני** כל הסביבה, וגורמים **סכנה עצומה** כדברי הגדולים שליט"א, ד' ירחם ויצילנו מידם), ואין לו (לבן עליי) אלא תורה ותורה ותורה – וזה **ההפגנה שלו** נגד כל הכחות הטומאה, נגד כל המחלוקות, נגד כל ירידת הדורות וגזירות, נגד כל המעשים דלא מעלי, נגד כל החילוקי דעות. אין לבן תורה שום שייכות לפוליטיק **כלל וכלל**, אפי' פוליטיק לשם שמים עם כל הכוונות טובות – לא ימין ולא שמאל (נישט רעכס און נישט לינקס!) וכדכתיב **לא תסור ימין ושמאל** – כלל! (והמב"ר הרבה). אלא תורה ועוד ותורה – וזה הצלחת העם, וכדברי הח"ח הנ"ל.

ומה נפלא להסמיך לזה דברי חז"ל (תענית כ"א:): שיער א' ניצלה מדְכָר ורב דר בתוכה, וחשבו העם שמחמת זכותם שלו ניצלו, וגילו להם מן השמים שאצל רב דבר כזה דבר קטן הוא (להציל כל העיר אלפי אלפים אנשים נשים וטף! ממכת המדינה), אלא ה' מחמת איזה איש שעשה מעשה חסד. רואים שיש בכחו דרב ותורתו (וקדושתו) לפעול ישועות למעלה מכל מה שאפשר לנו לצייר או לשער. והיינו שכח התורה כח עצום הוא, ויותר מכל השתדלות, כידוע לכל בר הבנה. ומה נעימים ומה יפים דברי המס"י (פכ"ו באמצע) וז"ל, כי התלמידי חכמים הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם הנה הם **ממש** כמקדש וכמזבח, מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש **ממש**, והנה הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומלוי גרונם תחת מלוי הספלים. ועל דרך זה כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם, אחרי היותם כבר דבוקים לקדשתו יתברך, הנה **עילוי ויתרון הוא לדבר שהוא שזכה להיות תשמיש לצדיק, עכ"ל**. רואים בעליל עד כמה **כח התורה** – דמהפך בשר ודם לקודש קדשים [וכמורמוז נמי בדברי **הרמב"ם** סוף הל' שמיטה ויובל (פי"ג הי"ג) שמי שמוסר עצמו לתורה ולעבודה **נתקדש קודש קדשים**]! למציאות של בית המקדש [דלשון המס"י **ממש**, וידוע שלא כתב אפי' תיבה א' מיותר, אלא הוי המציאות עוד יותר משולחן וכסא, עוד יותר מברזל ואבנים, וכלשון הבריסקער רב זצ"ל כשאחד בא באמצע סוכות בעת שנפלו באמבע"ס (מה שיש שקורין טילים) בירושלם ושאלה בפיו – שסוכתו בנוי עם דפנות של לבד ומפחד. ענה הרב זצ"ל – **לבוד איז פארמאכט!** (לבוד סגור ומוסגר הוא!)] עכ"ל. והיינו שכל דין ודין הוי **מציאות יותר ממחיצה של ברזל!** נשתנה הוא להיות **מציאות של השראת**

השכינה! הכל בא מכח התורה הקדושה, דהא אמרו (ע"ז כ:): תורה מביאה לידי זהירות, וכו', לקדושה, וכו'. **נפלא עד מאד**.

[א' הקשה דאם כנ"ל שהת"ח כמקדש ד', א"כ אצלו אין חורבן בית המקדש, ולא גלות השכינה, א"כ על מה מתאבל הוא? ורצה לתרץ שכל אבילות אצלנו נקבע על החורבן בהמ"ק שנחרב וחסר לכלל ישראל, ההמון העם, שאצלם החורבן **נורא ואיום וחסר בעצם החיים** שלהם, ובעצם התורה, ובעצם **מציאות העולם** (חוץ מהחורבן שחסר להם בעבודת ד' שלהם, וביראת שמים, ובשמחת המצוות, וכו', וכו', וזה **נורא ואיום**, בפרט כהיום שרואים כן בכל, ד' ירחם עלינו במהרה, אמן), וחידוש הוא אבל התעוררות **עצומה** יש כאן, **והשיבנו ד' ונשובה!**] וע"ע במ"ב סי' א' סק"י דבר נפלא ששייך כאן – **מאד**. (טו) **מפני מה לוט זכה לנ' עוממים? היינו מה ה' הגדלות במעשה שפעשה עבור אלע"ה?**

ע' ברש"י שכתב בשכר שהלך עם אאע"ה למצרים (משמע שזה לבד ה' **מסירות נפש**, וצ"ע) ושחק על מה שהיו אומרים (קצ"ע לשון רבים, ואולי הכוונה לאאע"ה ושרה) על אשתו אחותי היא עשאו **כבנו!** ולכן זכה לירשת ב' עממים.

ולכאורה **חידוש גדול** הוא – מה ה' כ"כ קשה לשחק, דלכאורה הוי שב ואל תעשה. מה טמון כאן עד שנעשה מציאות חדשה שהוא נשתנה להיות כדרגת בן לאאע"ה! ומחמת זה זכה **לב' עממים!**

ונראה לתרץ דה' **סכנה גדולה לשחק** – דאם המלך יתפוס שיש כאן הערמה לא יועיל כל התירוצים בעולם, וגם לוט יענש עונש מות. ולכאורה דרגת הנסיון של לוט היתה **גבוה מאד** – דבשלמא אאע"ה פסק לעצמו דיש לו היתר לומר דבר שלא בדיוק (אע"פ שה' אמת, וכמו שאמר אחר כך לתרץ מעשיו דבני בנים כבנים וכו') דה' **ירא לחייו** וסכנה זו מכריע על הסכנה שהמלך יתפסנו, אבל לוט איך עמד בנסיון? אלא **י"ל דבטח בד'** שיעזור ויגן ויושיע, וכן ה'.

שוב רואים דבטחון עושה פלאות. ומובן כמין חומר – שכיון שיסוד של גדלות של אאע"ה ה' **בטחונו בד'** – בטחון בשבירת הצלמים של אביו, בטחון כשזרקו אותו לכבשן האש, בטחון ליכנס למלחמת חמשת מלכים להציל לוט, (ע' בהקדמה לספר אהבת חסד דכתב כן, ומתריך הקושיא – איך נכנס לוודאי מיתה [להלחם עם מלכים!]) – אלא **בטח בד'**! וכמו תירוצ' שהצענו לענין פינחס, וכדברי ר' בחי"י). בטחון ללכת מארצו אע"פ שלא ידע מה יהא במקום החדש, ועוד בטחון (ואמונה) שהקב"ה נותן ויתן כל צרכיו (וממילא) לא לקח אפי' שרוך נעל מהשני [אע"פ שא"א להשוות אבל לשבר את האוזן – ידוע שהחזו"א זצ"ל והסטייפלער זצ"ל, והגר"ב פינקל זצ"ל, ועוד הרבה גדולים לא הסכימו לקחת אפי' שוה פרוטה מהזולת, ואפי' משלוח מנות לא קיבלו מאחרים, ואפי' שמעק טאביק (קמצוץ טאבאק)! אלא **בטחו בד'** בכל מהותם שהקב"ה יזמין להם מה שצריכים.

ואפשר להבין הנהגה זו ממה שכתוב **שונא מתנות יחי'** וכתוב **צדיק באמונתו יחי'** (חבקוק ב' ד'). **יחי' יחי'** לגז"ש (פשיטא שאינו אלא כעין גז"ש, דהא אין אדם דן מעצמו דברים כאלו, ולא באנו אלא לראות עמקות התורה כאן) – דמי שחי באמונה שלימה ממילא שנאוי אצלו כל הנאה, וכל מתנות מהזולת, דהא יש לו כבר מי שנותן לו, וכל מה שמקבל מאחרים ממעט עפעס (כל דהו) או הרבה, **מכח האמונה** שלו שהקב"ה הוא הנותן, או שהקב"ה הוא יכול לתת לו. ולפי זה נתחדש לו טייטש (פירוש) דברי הנביא הנ"ל **צדיק באמונתו יחי'** (וע' מכות כ"ד. דהעמיד חבקוק כל התורה על אחת – **בטחון**, ע' **מדרגת האדם** בהקדמה לח"ב) – שמי שהוא צדיק צריך **לחיות דוקא עם אמונה שלימה** בבוראו, ואם יקח מאחרים **חסר בחיים האמיתיים**. דהוא צריך לראות תמיד שהקב"ה מחי' אותו, ולא יגרע אמונה זו ע"י שיטעה לחשוב שההוא (דוד עשיר, רה"כ, נדיב זה) או ההיא (סבתא עשירה, פעולת שכיר של אשתו, וכו') הם המקור לפרנסה שלו. זאת אומרת אם הוא באמונתו, חיים של אמונה, אז הוא חי (יחי'), ואם לאו אז... ונראה דהדברים קרובים לאמת, והכל בזכות הקוראים המאמינים!

ונראה שיש רמז לזה בברכתנו – **המוציא לחם מן הארץ** – דלחם הוא **חיות** האדם (ע' בבה"ט סי' תל"ד מספר סדר היום, וז"ל [כל] חמירא. לפי שלחם הוא **חיות האדם**, ואין ראוי לזלזל בכבודו נתקן בלשון תרגום וכו', עכ"ל, ע"ש), וכשמשיג חתיכת לחם להחיות את עצמו יכול לטעות שהנותן לו הלחם הזה הוא המפרנס, הוא המכלכל, הוא הזן אותי – לכן (כ"נ) תיקנו חז"ל לברך בשם ומלכות **לחם מן הארץ שהקב"ה הוציא זה** ונתן לי בדרך **נס!** כ"נ להמבין להבין.

ומעשה שה' והוא מענין לענין באותו ענין של בטחון כל כולו לד' – ומדובר בהאי גברא רבה – הרה"ג ר' שלמה צבי אטיק זצ"ל אבי משפחת אטיק המפוארת, (שנפטר לפני יותר משלשים שנה, והי' כבן שמונים שנה בהסתלקותו, מתמיד עצום, **עצום מאוד**, והי' בקי בש"ס ופוסקים). בהיותו בחור צעיר נתייתם מאביו, וחי **בדחקות עצומה**, ואמו עמלה קשה להרויח כמה פרוטות אבל לא הספיקה להשיג יותר מלחם צר ומים במשורה. למד אז בישיבה בצפת בהתמדה גדולה כאילו ה' העשיר שבעולם, אבל בגדיו הקרועים והטלאים שעליהם הראו לכולם מה מצבו. פעם בא איזה נדיב לישיבה וביקש לתמוך בבחור חשוב ודוקא נצרך גדול. ההנהלה חשבו מיד על הבחור החשוב

ש"צ אטיק, דמי גדול כמוהו, ומי הוא נצרך כמוהו. קראו לו ואמרו לו שיש תומך בשבילו. ענה ואמר – יש לי שטיצער כבר! (יש לי תומך!) אמרו אין החי יכול להכחיש את החי! אין דחקות כמו שאתה חי בה. ושאלוהו מי השטיצער שלך? (מי התומך שלך?). ענה בגבורה (בשטאלץ) וקיים בנפשו ויגבה לב בדרכי ד' – הרי הוא הקב"ה, ואיני מסכים לשום תומך אחר! אמרו לו שאין הוא בר הכי להחליט! והוא בשל, אינו זו כמלא נימא. אמרו לו שניגש ביחד לבית דין והם יחליטו! והסוף ידוע – שיצא ממנו ת"ח מופלגים וצ"ל וביניהם הי' מו"ר צ"ל, וגם זכה לצאצאים שהם ת"ח מופלגים שי', משכמם ולמעלה, קע"ה, וכן ירבו עוד ועוד.

ועוד מעשה נורא להמבין – שסיפר לנו א' מבני העלי' הי"ו של ישיבת מיר הק' שבחתונה שלו קנו לו דירה – אבל חלק נשאר עליו לשלם, וכסף מנין? דאין לו פרוטה לפרוטה. חשב על הלואה מההוא ומתנה מפה ושם, עד שהקב"ה האיר עיניו במה שהוא אומר בכל יום בברכת המזון, בברכה השלישית המשולשת בברכות – ונא אל תצריכנו, ד' א', לא לידי מתנת בשר ודם, ולא לידי הלואתם, כי אם וכו' – היינו בקשתי כחמש מאות פעם (או, אצל אחרים, קרוב לאלף) כל שנה ושנה, שלא אצטרך לבשר ודם כלל! [ולפי דברינו לעיל בצדיק באמונתו יחי' מובנים ומתוקים בקשתינו – בפרט מה שמסיימים – שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד – שכשנגיע למעלה לא יהא בושה וכלימה כיון שהאמנתי שהקב"ה הוא הנותן לחם לכל בשר ולא אחר! ודו"ק].

א"כ, החליט ההוא, הלב ער לעלות תמיד, מכאן ואילך איני רוצה שום הלואה, שום מתנה, אלא מאמין אני באמונה שלימה שאקבל מידו המלאה [כל טוב] הפתוחה [פתוח לתת לנו – פותח את ידך – היינו כן הוא עושה תמיד (דלא בקשה היא פסוק זה, ופשוט)] הקדושה [ע' בלב אלי' שצריך אדם להיות שייך לקדושה – ונראה דכוונתו להיות קדוש במחשבותיו תמיד וכן בדרך אכילתו שלו, ובזהירות בכשרות, ובתרומות ומעשרות, וכו'] והרחבה [א ברייטקייט – רחבות, יש בנתינה של הקב"ה לנו], ולא שום דרך אחרת!

והתחזק בזה שוב ושוב. ועבד על עצמו שיהא ברור לו כשמש שיקבל מה שצריך, ולא נתן שיכנס למוחו אפי' צל של ספק (ולא שום מחשבה של איהו עצה אם לבסוף לא יגיע הישועה – כרגיל בבוטחים שלא באמת) אלא ודאי הוא!

אחרי כמה ימים אביו מסר לו שאחותו (היינו דודה של ההוא) שגר בחו"ל ביקש ממנו שרצונה לקנות חלק של הדירה שקנו עבור בנו – היינו הבן עליי' זה. אין רצונה, ואין דעתה, לדור שם אלא שיהא לה חלק בדירה כדי שיהא לה קנין קרקע בא"י. וכמה רוצה היא לתת עבור חדר א' מאתיים אלף דאלאר! הסכום בדיוק רב שההוא צריך לשלם כעת עבור החלק שנשאר עליו בקניית הדירה! לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם נתקיימו בו במלואה!

צדיק באמונתו יחי'!

[א' שראה כאן הנ"ל שאל אם המעשה אמת – ידוע לנו שאמת על אמיתו הוא, וגם כל א' יכול לזכות בו, עם התנאים לעיל – אמונה בלי שום צל של ספק]. באמונה ובבטחון בונין תורה ולא כסף וזהב, ולא רק תורה כן הוא, אלא כל בן תורה, ולא רק בן תורה אלא כל א' מישראל, לחיות באמונה (אפי') בתוך הדחקות – לסמוך כל כולו על הרבש"ע, ולא על כחו או חילו, אלא לראות שהכל מאיתו, והוא עזר לי עד עתה ויעזור עוד ועוד, נאָר אמונה ועוד אמונה, אז יחי' בעוה"ז ובעוה"ב, אשרינו.

ובאמנע הדיבורים כאן נראה דיש להוסיף מעשה נפלא, מעשה קטן אמנם עם לימוד גדול.

ומעשה שהי' כך הי' – כההוא יומא היינו קצת מאוחר ללכת מן הבית ללכת לשחרית בישיבה (עוד הודלח צרכים על הא גופא שמתפללים במקום שמגדלין בו תפילה) ולעקפה על העתיד לבוא לזכות עוד ועוד וכן לכולם!], ולפי החשדון שלנו כל רגע נפ"מ הוא, ולכן באמנע רח' כפני' פשטנו יד לאטו שצא לקבל טרלאמפ, וההוא עזר (נס גלוי, דצדך כלל צעקה זו כל א' ממנה לתפילה וכו'), הראנו לו שאנחנו כריכים להמשיך ישר בצוק הרח', והוא ענה שהוא פונה שמאלה, סימנו לו שצ"כ א"כ, והוא המשיך עוד כמה אמות ועזר שוב, ואמר – אולי אקח אותך עד סוף הכרוב, והאמת שרצינו זאת מפני גודל האיחור, אבל הי' קשה צעינינו להטריח אותו לדרך קצר כזה, אבל הוא לא הרפה, נכנסנו, והרווחנו כמה רגעים! והי' נפ"מ למעשה! הי' צעינינו לגדר נס – שלא כדרך הטבע שבעל העגלה ינהג כך, כידוע! כשהמשכנו צרגל עבר מחשבה בראשינו שמי יודע אם אנחנו היינו במקום שלו (ל"ע שיהא לנו אטו, ופשוט, אבל נסיון לעשות חסד כההוא) אם היינו עושים כמוהו, גדר של אהבת חסד כפשוטו!

ושוב עבר בראשינו עד כמה אנחנו כריכים להודות לו על המעשה שעשה לנו! מיד חשבנו – שאמת היא שחייבין לו הכרת הטוב, אבל על זאת לדעת שאין הוא אלא שליח מאת ד' – עד כמה כריכים להודות לבורא עולם! על הכל הכל! הכל מעשה שהי' כך הי' [ולמעשה הגענו בזמן צעוד ועוד כמה כעין נסים! והגענו בזמן! ועוד הודלח על הודלח!].

ובהמשך מלעיל במדת הבטחון של אאע"ה – בין בטחון במעשה העקידה, בין כל ימי חייו, ולכן כשעמד לוט בנסיון לשתוק או לגלות, יש לומר שהוא בטח באלקי אברהם וממילא הוי כמו תלמידו במדה זו, וא"כ נעשה כבן לו!

וכן אנחנו יכולים להיות כבניו של אאע"ה, וכדשנה התנא באבות (פ"ה מי"ט) שיש לאדם להיות מתלמידיו של אאע"ה, ותלמידיו כבניו – **ושננתם לבניך** כתיב, וכהסבר הנ"ל. בפרט דברכה ראשונה בשמו"ע חותמים – **מגן אברהם**, וע' במפרשים דכדי לזכות לזכות אבות שעל ידה הבורא ית' ישמע תפילותינו ויקבל תחנונינו וימלא בקשתינו (דמי אני לכדי – ברי' שפלה ונבזה, ילוד אשה, בשר ודם – איך מעזי פני לדבר עם רם ונשא גדול ונורא מלך מלכי המלכים – **אלא מה** – יש לי פרוטעקסאי – יש לי זיידע [סבא] שהי' קרוב למלכות – יוצא ונכנס [כביכול] אצל המלך ועשה עבור מלכו למעלה מכל השגות איש שנות אור לאלפים – ובפרט במדת הבטחון [ע' ההקדמה לספר אהבת חסד הנ"ל שאאע"ה נכנס לודאי מיתה (כ"מ) כשהלך נגד מלכים להציל לוט – אלא שבטח בד' בכל כחו!]) ולזכות לזכותים אלו צריך האדם לדמות לאאע"ה בזה [בטחון בד'!] (דכל אב מזכה זכותים לבניו אם הבן הולך בדרכיו) – ואפשר לפרש תיבות החתימה דהיינו בכח שהקב"ה הי' מגן על אאע"ה – ואיך (באיהו כח) אאע"ה זכה לזאת? ע"י שהאמין שהקב"ה יגן עליו – כל כולו, כל יהבו השליך על הבורא עולם, כן אנחנו נחי' כן, ואז תלמידיו אנחנו. דאז יש לנו פתחון פה – דהא מיחלים לו! ונראה דדברי אמת יש כאן. (שוב בזכות המאמנים שמתחסדים איתנו ללמוד דברינו).

ומה נעים ומה נאים דברי הרמב"ם שם (במשנה פ"ה – כל מי שיש בו ג' דברים) בפירושו עין טובה – היא הסתפקות. וידוע בשם הגר"א שאמר שיסוד בבטחון הוא הסתפקות, והסברה פשוטה – דמי שמסתפק במיעוט מאמין באמונה שלימה שהקב"ה יזמין לו, דהא הוי דברים הצריכים לכל נפש! והקב"ה נותן לו חיים א"כ יתן גם במה לחיות, משא"כ על מותרות קשה לאדם להאמין שהקב"ה יתן דברים שאינן צריכים לו, ובפרט דיקירי ערך הן (בדרך כלל).

והכל דבר א' הוא להמבין.

וכדי להיות תלמיד (מובהק) לאאע"ה צריך ליחד זמן להתבונן בדרכיו, ובחייו. בפרט להתבונן – האם הי' לאאע"ה בית, או רצפת אבנים, או כל הדברים שמקילין על האדם את החיים, לא ולא, אלא הסתפקות בכל. ואם אנו מצמצמים אפי' בדבר א' או שניים (ומתחזקים בבטחון שנעמוד בכך, ושנקבל מה שצריכים בשעה שצריכים) כבר נחשבים (לכה"פ במקצת) כתלמידיו וממילא כבניו של אאע"ה, וזוכין להכל. שוב אשרינו, אשרינו וטוב לנו לעולם.

בפרט לפי היסוד הנאמן שבנה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל מכמה וכמה מקורות – שכשיש (גשמיות, עושר, מותרות) לזוג (או למשפחה וכו' וכו') יש לכל א' בנפרד ויש פירוד (גדול או קטן) אבל כשאין (אלא חיים בצימצום) אז יש ביחד – אחדות נפלאה! והי' שואל – כמה חדרים היו לו לר' יהודא בר אלעאי ואשתו?? וענה ואמר – חדר א'!! מה הראי'? דהא לא הי' להם אלא בגד א' (כדאיתא בגמ' נדרים מ"ט: שכשהוא הלך לתפילה היא נשארה בבית), וכשהיא הלכה לשוק [מוכח שהוא לא הלך לשוק, והבן] הוא נשאר בבית, והדרך כלל דטעם שצריכים כמה חדרים כי יש ארונות – ארונות לבגדים שלו, ושלה, ועוד דברים בבית, אבל כשאין אלא בגד א' וכו' די והותר חדר א' – והמשיך הגר"ח זצ"ל – והאם הי' חסר שם שמחה? לא ולא! אלא הי' להם שמחה עצומה ואחדות נפלאה (ע"ש שהיו מברכין ברכת הודאה על המעיל שהי' סך הכל א' שמאטע! (בגד בלא צורה כלל) ע' בשיחות מוסר עמ' ס"ד, ולימוד גדול הוא לנו.

וע"ש בשיחות מוסר שכתב, וז"ל – ואיזו היא הדרך להגיע למדריגה הזאת, מצינו בגמ' נדרים (נ'.) ר' עקיבא איתקדשת לי' ברת' דכלבא שבוע, שמע כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכס', אזלא ואיתנסבא לי' בסיתוא [נשאת לו בימות החורף], הוה גני בי תיבנא [היו ישנים בין התבן, שלא הי' להם כרים וכסתות] וכו', אתא אליהו אדמי להו כאנשא וקא קרי אבבא, אמר להו, הבו לי פורתא דתיבנא, דילדה איתתי ולית לי מידעם לאגונה, אמר לה ר"ע לאינתת' חזי גברא דאפילו תיבנא לית לי', אמרה לי' זיל הוי בי רב וכו', וע"ש בר"ן שעשה אליהו כך לנחמם, ולהראות להם שיש עניים יותר מהם.

וביאור הדברים, שכך הוא טבע האדם שכשרואה את העשיר ממנו, מרגיש הוא את עצמו חסר ומצטער על עוניו וחסרונו, ומותרותיו של העשיר נעשות לו כהכרחיות, והגורם לזה הוא מה שרואה את המותרות אצל זולתו. **אמנם הדרך הסלולה לעבודת האדם היא להסתכל על עניים ונמוכין ממנו**, ובכך ירגיש את טובת ד' עליו, ולא יראה את מצבו כחסר, כי בעוה"ז הכל נמדד אצל האדם לפי זולתו. ומשראו רבי עקיבא ובת כלבא שבוע ששייך מצב יותר גרוע ממצבם וכמו שאמר לה ר"ע חזי גברא דאפילו תיבנא לית לי', התנחמו מדאגת חסרונם, ומתוך התבוננות זו אמרה לר' עקיבא זיל הוי בי' רב, שאם לא חסר לנו מההכרחיות מאומה, אין לך פטור מלהיות עמל בתורה, ומה גדל ויצא רבי עקיבא. וז"ל החובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ז): **להיות עינו תמיד על מי שהוא למטה ממנו ברוב הטובות, לא על מי שהוא למעלה ממנו**, וע"ש במפרשים שע"י יושמח בחלקו ויראה חסד אלוקים עליו, ולא יתקנא במי שטוב לו ממנו, עכ"ל השיחות מוסר, ע"ש עוד. ומובן דברי הגר"א שכתב

בשמו תלמידו הגאון ר' יוסף זונדל מסאלאנט זצ"ל **שיסוד בבטחון הוא הסתפקות**, עכ"ד, ואין שמחה כבעל בטחון!

ועוד יסוד בשמחה ונראה דשייך למדות של אע"ה הנ"ל, והוא היסוד שרואים מהפסוק בפרשת העקידה – **וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת וגו'** – שמסבירים בעלי מוסר שהי' **מעשה שליחות!** לא שפשט ידו לקחת את המאכלת אלא **שלח ידו עם כל דיני מינוי שליח!** (ע"ע לקמן בתשו' י"ט בפסוק **וישא אברהם את עיניו**, ונראה הוא) מתוך – מתינות – גדלות – וזה מביא לידי **שמחה** – דכל בהלה ופחיתות (וכגון כל מה שקורין כהיום מוזיק [דבאמת הוי מוזיק כידוע, ד' ירחם על עמו] מלא בהילות פחיתות [ופחיתות – דהריקודים נראים כמי שיש לו מחלת הנפילה EPILEPSY! וחסר השמחה האמיתית אלא הכל איין שטיק חיצוניות כידוע, ושוב בקשת שהרחמן המרחם רחם עלינו [ותן בלבינו דעת תורה] אמן!) כל פחיתות מסלק שמחת הנפש, ומה נעים ומה נאים דברי הספר מחנך לדורות **ספר זכרון על הגרא"א דסלר** (ח"א עמ' קמ"ד) מובא בספר הנפלא **מסילת ישרים** עם פי' **נתיבי היושר**, וז"ל בני התורה בתלמוד תורה דקלים הרגילו עצמם להתבונן במעשיהם ולהתרחק מכל **פעולה חפזה**. ועל כך יכולים אנו ללמוד מהתקנות שהטילו עליהם, לדוגמא: לשהות לפני כל פעולה, לודא בעת כניסתם למקום כלשהו שהדלת סגורה כראוי, [כגון מפני הקור, כ"מ]. **לבדוק את הספסל לפני שיושבים עליו, לא לעשות דבר ללא מטרם מוגדרת היטב במחשבה, לעולם לא לענות מיד**, לשהות לפני הדבור כאשר מתבקשים לתת עצה, לחשוב על דבר חידוש שחידשו לפני משמיעים אותו במשך רבע שעה. תרגילים אלו הביאו את תלמידי קלם לידי **השלטת המנוחה והשליו** על כל הליכותיהם.

קלם לימדה כי יש להיות **רגוע תמיד, לא להיחפז**, להתבונן, שכן ללא תכונות אלו לא תתכן חשיבה מסודרת. הקפדה מיוחדת היתה על הרחקה מכל דבר שעלול לגרום **בלבול**, ותשומת לב מרובה הוקדשה לחינוך להתגברות על היסח דעת בלתי נמנע.

חשוב לציין כי כל נקודת התעלות כזו גרמה להם **לסיפוק ולשמחה**.

ועוד יסוד מובא בנתיבי היושר שם, **יסוד נורא**, בענין **שמחה** (כ"ו) שאדם היודע תכליתו **שמח**, וז"ל – רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, אשר שהה בקלם מיד לאחר נשואיו במשך ששה חדשים, סיפר על ביקורת נוקבת שספג במהלך תקופה זו. הי' זה כאשר שמע רבי יעקב כי קוראים לישראל לעלות לתורה במקום לכהן – ומיד הודיע לגבאי כי בזה הרגע נכנס כהן אל בית המדרש. במקום להחמיא לו על תשומת ליבו, הוכיחוהו על שהסתכל אל עבר הפתח **בעוד שלא הי' זה מתפקידו** לעקוב אחר תנועת הנכנסים והיוצאים. [א"ה – **ועד כמה פחיתות הוא להסתכל על כל הנכנסים**, כידוע לבעלי עבודה, ולבני ק-ל חי!] ועוד עיין שם במדת **הסקרנות** שכבר הארכנו עד כמה זה מהרס, וז"ל שם – ועד כדי כך הגיעו הדברים שבהזדמנות מסוימת, כאשר אחד התלמידים הרים את הוילון באמצע הסדר כדי להביט בנעשה בחוץ לשמע צלצול פעמון מכבי האש, התבטא הסבא ואמר: אם אין בכחו של תלמיד זה לשלוט ב**סקרנותו** ובפיזור נפשו **אין לקוות ממנו למאומה, ולא יצא ממנו כלום!**, עכ"ל שם, ונראה הוא ו**משמח הוא עד מאד**.

ובעצם הענין הנ"ל בענין הניגונים אצל החתונות כהיום קיבלנו דברים נוקבים מאחד מחשובי העם – הרב ר' אברהם שאול ל' הי"ו – לגבי ההכשר החדש מוועד הכשרות בענין זה הנקרא **יזמרו לשמך** שהזכרנו בפ' מטו"מ תשפ"ג, וא"א לנו להביא האריכות אבל לפי מה שבד"ץ העדה החרדית מסרו לו שהם מחפשים בינתיים **פשרות** כדי שאפי' השקצים (כך לשונם) והחלשים יסכימו להיות תחתיהם ובעזרת ד' במשך השנים ישפרו את התקנות וכו', כלשונם (ויש לכל א' לברר אצלם אבל כך מסר לנו עוד עד א' שכך אמרו לו, ושוב לברר [והכל עם בקשת **מחילת כבודם** – דלא באנו, ח"ו, לחלוק עליהם אלא לברר ולהעיר]) אבל א"כ פשיטא שכל בן תורה וכל יראי אלוקים אל יסמוך על הפחות אלא יקח **הגלאט כשר**, וב"ד שיש החברה החשובה הנקרא **בתוף ומחול** (שאנחנו מכירים את ההנהלה כבר יותר מעשרים שנה שהם יראי ד' **מאד** ויודעים יותר מאחרים מה כשר ומה בדיעבד ומה **פסול**) ומי מוכן לאכול כשר בדרגה פחותה כזה או ליטול אתרוג בדרגה כזה? ואע"פ שע"ה הא שהעדה"ח נכנסו לסוגיא עמומה זו גרמו שכל הישיבות צריכים לשמוע לאיזה הכשר (או יזמרו לשמך או לבתוף ומחול) ולכה"פ זכו לסלק החורבן הנורא (במועט או מרובה) מה שכתבנו בשו"ת זה כבר כמה שנים, וברוך ד' דערפאר, זכיון דבכמה מהישיבות, לצערינו, לא רצו הבחורים לשמוע לדברי בתוף ומחול מחמת לחץ מהבחורים **(הנארגים)**, והי' **המצב נורא ואיום**, עתה יש איזה שליטה ומקוים על עוד ועוד – בכל זאת נראה דכדאי לשמוע חיוזקים בענין ולכן מפני נחיצות הענין מביאין חלק של דברי המעורר, וז"ל בספר **אמרי שאול** (עניני זמרה ושמחה אות מ"א) איתא אא"ו צוק"ל מזוולין הי' אומר – **אחריות כבידה אדם לוקח על עצמו כשהוא משמיע רינה** כי עליית הנפש והנשמה **וירידתה** נתונים בפי הניגון, הכל תלוי במנגן במה שהוא מנגן ו**כיצד** הוא מנגן – **והניגון עלול להעלותו עד גבהי מרומים ולהורידו ח"ו עד שאול תחתית**. ועיין בדבריו הנלהבים והנוראים של כ"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע על פרשת פרה תשס"ט.

ולצערינו הדבר **נפרץ מאוד** אפילו אצל ממש היימישע קרייזען [חוגים חרדים ביותר] שלוקחין מזמרים אצל שמחות – שאינם יראי שמים או רק למחצה וכו' – או שמזמרים "גויישע" או "מאדערנע" ניגונים – או אפילו כשמזמרים כבר חסידישע ערליכע פארצייטישע ניגון – מזמרים את זה באופן מאדערני או "פראסט" [גס], או שמעריבים בו תנועות וקולות "מאדערניות" ומגושמות למחצה לשליש ולרביעי...

ותחת שהניגון ירומם את האדם ויעורר אותו **לאהבת ד' ויראתו** וכו' וכו', מעורר אותו **לאהבת שפלות** וקלות ראש וכו' וכו' רח"ל.

יש הרבה, אפילו ערליכע והיימישע, שאינם מבינים בזה ואין להם החוש בזה - אבל זהו המציאות המרה.

ואחד מגדולי המחנכים אמר שידוע לו בבירור **שהרבה הרבה** נתקלקלו ע"י הזמרים למיניהם – שבניגונים יכולין להטות את לב השומעים לאן שירצו רח"ל.

והאדמו"ר מסקולען צוק"ל אמר **שהניגונים ואופן הניגונים שנשמעין בחתונה משפיע מאד על כל החיים של החתן והכלה**.

על כן כל מי שיש לו יר"ש ומוח בקדקדו – יבחר דייקא מנגנים יר"ש באמת – המנגנים רק "פארצייטישע ערליכע יידישע ניגונים" [וכמו למשל החברה החשובה "בתוף ומחול"], ולא ליקח מכל הבא ליד, אפילו מה שנקרא "חסידיש" ו"היימיש" וכדומה. [א"ה – ולהוי יודע שהעידו לפנינו עדים נאמנים שכל השאר, כל השאר, אינן אלא פראסטע חברה (גס שבגס עם כלים טמאים [מאד] בכיסם, וכן לבם מלאים טומאה) ד' ירחם עלינו, ומי שידוע אחרת שיבוא ויוכיח, ולא באנו אלא לעורר לתועלת, ונשמע רק יראת שמים, אמן]

ורבים העידו שהרגישו בשמחות אלו שמחה אמיתית ומרוממת מצד הקדושה ושמחה לנשמה – משא"כ אם אינו כרצון ה' – זה **שמחה שקרנית** ושמחת הנפש הבהמית ומצד הסט"א רח"ל, וכו'.

והקב"ה אומר (במדרש רבה פרשת ראה): **שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד!**

אבל האמת הוא כהנ"ל שהנשמה מרגיש **שמחה אמיתית** בנגינה כשירה ומהודרת. ואנו בעצמינו לקחנו לחתונת יו"ה את "בתוף ומחול" והמשתתפים דברו בהתלהבות ובהתפעלות על **גודל השמחה האמיתית** שהרגישו בס"ד ברוחניות ובגשמיות. [א"ה – גם לנו הי' כן].

בתקוה ובברכה שכל אחד יזכה לעשות **אמת'ע יידישע שמחות** "על טהרת הקודש" מתוך נחת והרחבה וכל טוב סלה. **[מספרי הטלפון "בתוף ומחול" (ע' סוף הקונטרס), עכ"ל, ועל הירא לברר טוב טוב, ונזכה לעשות רצונו ית' בשלימות העבודה, אמן סלה]**.

ולענין מה שכתבנו לעיל שאאע"ה נכנס למקום של ודאי מיתה – לא **סכנת** נפשות אלא **ודאי** נפשות קיבלנו מכתב מא' מבני הישיבה הק' יד הלוי (לא ברור למה בחור חשוב כזה לא יחתום שמו אלא צ"ל מרוב ענוותנותו, וצע"ג. והכלל הוא דכל הכותב ואינו חותם אינו שוה הזמן לקרות דבריו, אבל יש חוץ מן הכלל, ולמען התועלת שיכול לצאת מהתשובה לשאלות לבו כותבים כאן מה שנראה לנו לפי קט שכלינו) וז"ל המכתב - בשו"ת שער מציון פר' בלק תשובה ז' מבואר דבעישון מהני בטחון, ולכא' קשה ע"ז דהרי אסור לאדם להכניס עצמו למקום סכנה ולמה מהני ע"ז בטחון ובגמ' מבואר דמנכים לו מזכויותיו ועוד דשומר פתאים ד' הוי רק בדבר דהוי פתע אבל דבר דשכיח הזיקה לא מצינו דיכול לסמוך ע"ז וזה שמבואר ביבמות ע"ב. דיומא דשואת לא מהלינן בי' וכו' והאידינא דדשו בה רבים שומר פתאים ד' אולי יש לדחות דהתם הוי דבר מצוה וכבר יש חזקה דלא נפגעים כ"כ בזה, ע"ז שייך לומר **שומר פתאים ד'**, אבל בעישון הרי הרופאים אמרי דהוי סכנה ובחפץ חיים כבר צעק כן... (זכור למרים פכ"ג) (ועוד דהוי ביטול תורה וביזוזה זמן ממון לריק... ועוד). ועיין במסילת ישרים פ"ט (בסופו) דמחלק כבר בין שכיחי הזיקה (ללא ידוע ההיזק, ע"ש).

(וכן לענין על מה שהיו הקור נע דהיו עושים גדרים לגדרים דשם מבואר דהוי יראת שוטה והוי היפוך מבטחון) וז"ל **המסילת ישרים** - אך היראה השוטה היא שיהי' האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות ויראה על יראה ועושה משמרת למשרתו באופן שיגיע מזה ביטול לתורה ועבודה עכ"ל המס". וד' יעזרנו. המעורר משיבת יד הלוי, בברכה, עכ"ל המכתב.

והנה האמת היא שכבר הבאנו דברי הספר שמעלה את כל נשמה דרגה אחר דרגה – הנקרא **מדרגת האדם** שמבאר (בפ"ט דרכי בטחון ועוד מקומות) שמותר ליכנס למקום סכנה ואפי' **ודאי** נפשות **אם יש בטחון** (בטחון אמיתי שאין לבו פועם יותר מהר אפי' כל שהוא!) וכן מבואר לעיל מהה"ח להסביר מעשה אאע"ה, ואע"פ **שבדרך כלל** מי שמעשן אינו עוסק כ"כ בעבודת הבטחון ממילא אינו נוגע כלל מה שנראה להנ"ל מתשו' ז' בפ' בלק אבל פשוט שהבעל בטחון חי בעולם אחר – וכל **נס** נעשה **טבע**, ואין הכלל של מנכים מזכויותיו (שבת ל"ב, תענית כ:), אלא בנעשה לו נס משא"כ אם זה טבע!

ולא ידענו (לא ראיתי לא ראיי!), [זבחים ק"ג: במשנה, ויבמות כ"ג:]] על גדולים שליט"א שמעשנים **כהיום**, ובדואי אצל המון העם **אין שום היתר**, וכמו שכתבנו שהחזו"א זצ"ל אמר לתת אש להדליק סיגאריא עובר בלאו **דלפני עור!** וק"ו האדם בעצמו עובר בשאט נפש, ועוד שמבזבז כסף על זה, ובפרט

דעולה **הון** כידוע, וכן הגרמה **לביטול תורה** נורא ואיום, בפרט דכהיום מושך הסיגאריא את הבן תורה **חוצץ** לד"א של הלכה, **וסופו מי ישרנו!** וכל החושב שמוסיף לו **כבוד**, טועה בחיים – שלמעשה אינו אלא **פחיתות נוראה** (ושוב לא מדברים על גדולים – שאצלם צריך לברר למה הם עושים דבר כזה – וכף זכות דאולי כמו מו"ר זצ"ל שהרופאים אמרו לו שעבורו ה' צורך לעשן ואין לו להפסיק, והוא עשה כל מיני דרכים שלא יזיקנו כידוע, ואכמ"ל).

ומה שמביא המעורר לענין **שומר פתאים ד'** – אין זה נוגע לבעל בטחון (אמיתי וכו"ל), דחי **בעולם אחר** וכו"ל, וכמו כן בשכיחי היזיקא וכו"ל, אלא בעצם הענין יש לדון – מה – האם כדאי להשתמש הכח בטחון שלו על זה – **ונראה דודאי לא**, וד' יתן בלבינו דעת ושכל לעשות רצונו ית' תמיד, אמן.

יו) למה הודיע משה רבינו ע"ה לישראל שהקב"ה לא יתן להם האחרות שכל כמה מהאומות שבערו עלי' – עמון מואב ומדין?

ע' **ברשב"ם** כאן **דבר נחמד מאד**, וז"ל (וזאת למודעי שסימנים של פסיק וכו' מהמוצ"ל, וכן הוא בכל מקום שמביאים ממפרשים שלא עשו הפסקים בכתבים שלהם, כידוע) כי לא אתן לכם מארצם, וכן כתוב במואב **אל תצר את מואב**, וכן בבני עמון **אל תצורם**, כל האזהרות הללו הוצרך משה **להודיע** עכשיו פן ירץ לבבם לאמר אם רצון הקב"ה לתת לנו נחלה ויכולת בידו, למה לא הורישו לנו אלה האומות שעברנו דרך עליהם, **לכך** הודיעם עכשיו שהקדוש ברוך הוא לא חפץ בדבר, שהרי נתנה הקב"ה להם (לאומות הללו, כ"מ - א"ה) כדכתיב **בכולם כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר, כי לבני לוי נתתי את ער ירושה**, וגם בעמון **כי לבני לוי נתתי ירושה** לכבוד אברהם שקרובים היו, עכ"ל.

יסוד גדול גילה לנו הרשב"ם בדברי משה רע"ה – **דכלל ישראל צריכים חיזוק**, חיזוק אחר חיזוק פן ירץ לבבם. וכמו כן בימינו שכל כך הרבה נופלים בפיתוי הפורקי עול בכל מיני פיתויים – בפרט כשמבטיחים כסף לרוב ליחיד ולרבים – דבר שאם אין מכינים מקודם **העוז וכחות הנפש** קשה לעמוד בנסיון – ודבר ברור הוא מה שחז"ל אמרו לנו (אבות פ"ב מ"ג) הוּוּ זְהִירִין בְּרִשּׁוֹת שֶׁאֵין מְקַרְבִּין לוֹ לָאֵדָם אֶלָּא לְצוּרֶךָ עֲצָמָם, נראין כאוהבין בשעת הנאתו, ואין עומדים לו לאדם בשעת דחקו (בפרט כשהם עצמם עושים את הדחק אחרי (או כדי) שנופלים בידם), **והדברים עתיקין אבל גם חדשים באו לכאן, דכהיום נורא ואיום הוא, וטעון תפלה אחר תפלה אחר תפלה**, וזה רצונו ית' שנצטק אליו, ובדואי יושיענו ויגאלנו **בקרוב**, אמן.

ומעשה בהרה"ג ר' נחמי' בעקער זצ"ל בזמן שהי' דחוק **מאד** להביא לחם לטף, והרעב שרר בביתו, והגיעו הדברים **לדוחקא טובא**, דהכולל שלמד בו נתנו פרוטות, ומת"ת קאמינעץ קיבל גם זעיר שם זעיר שם עבור המלמדות. בעת ההיא שמע על ת"ת שמחפש מלמדים, ומשלמים תקלין וטבין **מרובין!** ה' ת"ת חדש עם הרבה חרדים. הלך לשם ומילא כל הניירות וכו' לקבל השררה, וקיבלו אותו בב' ידיים. בסוף שאל אם יש איזה תנאים אחרים? אמרו לו שיש עוד תנאי א' – שיצטרך ללבוש בגדי הצבא ולעמוד אצל הכותל המערבי לרגע קט, ועושים תמונה, ואח"כ יכול לפשוט הבגדים מיד, ולא יצטרך ללבושם שוב לעולם.

בלי שהיי' אפי' לרגע כמימרא אמר בעוז ובנפש חפיצה – הינכם יכולים לקרוע כל הניירות לקרעים קטנים! איני מוכן להתייחס להם או לדמות להם **אפי' כל דהו!** ועזב את המקום **בשמחה** על שעמד בנסיון בעזרת ד' ית'.

ולבסוף זכה להיות הדוגמא לכל המלמדים בת"ת קאמינעץ לכל השנים, ויצא מהרעב לשובע. תנצב"ה.

ותפילתינו שנצא מידי (אנשי) עשו החונקים חניקה אחר חניקה. ונזכה לעמוד **בנסיון העוני**, ולזכות לקיים את התורה **מעושר** – מתוך **שמחה** בחלקינו בתורתו!

יח) ומה צא לומר בפסוק לא חסרת דבר?

ע' שוב ברשב"ם, וז"ל כשאין מקום לקנות מזונות סיפק צרכן בלא כסף ובלא מחיר, ובמקום שמצאת ליקח **הספיק לך** לקנות, עכ"ל המגבי' שפלים, ומחזק נדכאים, וזוקף הכפופים לעמוד איתן תחת עול החובות הרבים – לזכור שהקב"ה הוא הנותן תמיד – כשא"א בע"א הוא נותן בלא כסף, וכשיש מקום לקנות הוא נותן הכסף! ואע"פ שפשיטא הוא, אמר לנו שוב ושוב בתורתו הק', וכ"כ למה? אלא דיברה תורה **נגד היצה"ר**, דדרכו להשכיח גדלות ד' וחסדי ד' ולגרור **דאגות**, ח"ו, ועלינו להתחזק.

וע"ע בגמ' (ב"ב דף פ"א.) בדיני הבאת ביכורים, שר"מ ס"ל שאפי' לקח פירות מן השוק חייב להביא ביכורים. והקשה הגמ' והא כתיב (בחלק מוידי מעשרות שצריך לומר לפני ד' -) **האדמה אשר נתת לי** (פ' כי תבוא, ראשון), ומתריך הגמ' שהפירוש הוא שהקב"ה **נתן לו הדמים** (לכ' על שם אדמה כמו דמים, ולא נראה, דהא משמע שהדרשה מתיבת ונתת) לקנות פירות הללו! ונפלא הוא להמעמיק.

יט) כתיב בפסוק הנ"ל כי ד' חלקיד ברכך בכל מעשה ידך וגו', ולכ' קשה לפי הרמזי' (דס"ל לזריק לנהוג בנפשו בלי שום השתדלות, וכדליתא בספר אבן ישראל מהגרי"ס זצ"ל משמו, וכן במדרגת האדם (פ"ט), ובשיחות מוסר, ועוד) איך יתרחץ מה שמשמע כאן לזריק דוקא עס השתדלות דכתיב מעשה ידך?

כך ה' קשה לנו ימים רבים, שלכאורה פלא הוא, ומה יתריך הוא, וכשזכינו לעיין ברמב"ן על פסוק זה מצאנו **מציאה רבתה** – וז"ל, **ולא הבינותי מהו בכל מעשה ידך וכו' והם לא יעשו בידיהם דבר וכו' וכו'** שנתברך עמם וכו' והכל נתברך בידם וגו', עכ"ל. ע"ש **שודאי** הם לא עשו שום השתדלות, ודברים נפלאים להמבין דבר מתוך דבר, אשרינו שזכינו לראות ובקשתינו שנזכה לקיים, באמת. וכדאי לזכור **הכלל** – דכל הקושיות על שיטתו יש לו תירוצים נכונים, ו**פשוט**. וכמו שיש לרש"י תירוץ על כל קושיא שהקשו עליו תוס' או שהקשו שאר הראשונים עליו (ע' במגיני שלמה, ובפני יהושע, ועוד), וכן כל הראשונים יש להם דרך לתרץ כל הקושיות שראשונים אחרים שואלים על שיטתם, ויש לתוס' וכו' תירוץ על כל קושיא דרע"א, אפי' במקום שנשאר **בצע"ג!** ופשוט הוא כביעתא בכותחא, והעבודה בלימוד שלנו היא להבין במאי פליגי הגדולי עולם, ואיך כל א' יתריך שיטתו כל א' וא' בשלו.

ומענין לענין באותו ענין וכעין הנ"ל בתירוץ על שיטה של א' מטענה של השני - ע' בהגהות מרדכי בסוף פ"א דעירובין דמביא **מעשה** שהרשב"ם ה' שפל עינים ופעם כמעט עלה על עגלה שהי' רתום לסוס ופרד, ואיתרחיש לי' **ניסא** (כך לשון המרדכי, ע"ש) ונזדמן אחיו ר"ת שם, ואמר לי' **אל תהי צדיק הרבה!** שא מרום עיניך שסוס ופרד לקראתך!

ואע"פ שאין מקומינו להכניס ראשינו בין ההרים הגבוהים עד לשמים, אבל אולי אולי אפשר להציע שהרשב"ם תירץ – והא ראי' שטוב עשיתי ואין טענה עלי שאתה טוען שאני צדיק הרבה, דהא ראית שבאת והצלת אותי! ור"ת יכול לענות בחזרה – אבל מה ה' אם לא הייתי בא?!? ורשב"ם בחזרה – אבל הא באת!!! אולי אולי הבנה במקצת, וצע"ג.

ומה שלא יחא, ודאי הראשונים היו כמלאכים – מלאכים ממש, ועלינו להעמיק בדבריהם עמקות אחר עמקות עם תפילה תמיד בפי – **פתח לבי בתורתך!** וידוע שכשהחזו"א עם החברותא שלו (כשהיו בחורים) הגיעו לקושי בהבנת דברי ראשון זה או זה, היו נותנים **פרוטה לצדקה** ואומרים קאפיטל תהלים, והקב"ה האיר עיניהם!

ועוד רגע קט - **במעשה** העקידה יש פסוק א' כעין הנ"ל (בשמירת עינים) דכתיב **ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק**. ויש לדייק ולומר שודאי אאע"ה ה' שפל עינים, ולכן כתיב החידוש שכאן ה' **מעשה** נשיאת עינים – **א גאנצע מעשה** (מעשה שלם), להגבי' את עיניו לראות חוץ מד"א! כן נראה. ועוד חיזוק שראה את המקום, ונראה דרמז הוא **להקב"ה** שנקרא **מקום**, שהוא **מקומו של העולם**, ואע"פ שעדיין ה' רחוק אבל כבר ראה, ויש תקוה, דדוקא מתוך צניעות שבו זכה! (ע"ע תשו" ט"ז לעיל לענין שליחות ידו!).

ועוד דרך להבין (רמז) בפסוק – מה ראה מרחוק – אלא (אולי, ועכ"פ לימוד בשבילנו) הא גופא כיון שראה שעדיין רחוק מקירבת אלקים, התאוה תאוה לעלות בהר ד' להתקרב אליו, והתאמץ **ביתר שאת**. וכן אנחנו בימים אלו, מתוך **הריחוק** שאדם מכיר בחוש שהוא **כ"כ רחוק** מאבילות על חורבן בית ד', **כ"כ רחוק** מהשתתפות בצער של אבינו שבשמים **שאין לו בית**, כ"כ לב אבן בקרבנו, זה לבד גורם שנשתדל לעשות עוד יותר מהרגיל כדי לעשות לו ית' **נחת רוח**, ולעורר את לבבינו להרגיש צערו על שאין לו בית, ואין לו דום לרגליו, ואין לו ריח ניחוח דקרבתנו, ואין לו את בניו אצל שולחנו [ע' גמ' ברכות ג.].

ולהמחיש יש **המעשה** שסיפר ההוא דרשן על עשיר אדיר שהי' לו בית גדול ומפואר עם הרבה חדרים, וכל פרק זמן היו באים אליו כל משפחתו – בניו וכלותיו, וחתניו ובנותיו, ונכדיו ובני נכדיו. והיו עורך להם סעודות עם כל טוב שבעולם, הכל מלא וגדוש ובעיקר תורה ויראת שמים, ואחדות נוראה, ושמחה בלי גבול.

עד ההוא יומא שירד מנכסיו, ועוד לזאת פרץ שריפה בביתו **והכל חרב**, ולא נשאר אלא חלק של קיר א' מהבית. והזקן הזה ה' עומד שם שעות על שעות **ומתאבל ובוכה בכיות מחזירות על עצם האבידה הגדולה**, וביותר על אבידת **האחדות** והעליי' שהי' שורה במשפחתו תמיד ע"י שנאספו אצלו. ומזמן לזמן היו בניו וכו' וכל משפחתם באים לשם ועומדים עמו ובוכים עמו, וקולם נשמע למרחוק **מרוב צער**, ודאגו כל א' וא' – אולי בשלי הרעה הזאת, ולבם הרגישו **צער הזקן** עד שכאב להם גם כשהלכו משם, וקבעו כמה זמן בשנה שכולם יוותרו מהנאות עוה"ז שלהם כדי להשתתף בצערו, ובזמנים אלו נזהרו שלא להסיח דעת מצער הזקן האהוב להם, ויהא זמן קבוע לכולם **להתפלל שיחזור העטרה לראשו**, וימלוך אדיר במלוכה, דגול במלוכה, זכאי במלוכה, יחיד במלוכה, מושל במלוכה, עניו במלוכה, קדוש במלוכה, **תקיף במלוכה** – **כי לו נאה, כי לו יאה**, ונזכה בקרוב במהרה בימינו אמן סלה.

ט) בפסוק ובשעיר יאכלו החמים וכו' וישמיעו מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו אשר נתן ד' להם – למה הודיע משה ר' ע"ה לכלל ישראל כל זה? ומה נפ"מ בחיינו?

שוב עיין בפ' **הרשב"ם**, וז"ל וגם זה כתב משה להודיע לישראל **שלא ידאגו כלום**. אם לאומות הללו נתן נחלה לכבוד אבותינו, **כל שכן** שיקיים לישראל לתת להם נחלת עמים שנשבע לאבות, עכ"ל הק' המקדש ומנחם לבבות.

ונפ"מ לנו ולבנינו ולנכדנינו עד עולם לדעת עד כמה כל א' מישראל צריך להיות בשמחה – שאין לו שום דאגות (חוץ מלדאג שמה ישכח תלמודו, וממילא חוזר עליו עוד ועוד, וכותב דינים העולם וכו')! – הקב"ה נתן לנו כאן ק"ו להיות רגוע – וא"כ פשוט הוא, דהא כל ק"ו דינא דגמ' היא, דא' מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן – ולא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן (מכילתא עה"פ הילך בתורתך, בשלח חמישי) – ומי הם האוכלים מן השמים בודאי אנחנו הבוטחים בו בכל לבינו, אשרינו. (ע"ע בשיחות מוסר עמ' קמ"ה באריכות).

כא) מה הסכר של לניעות?

ע' רש"י עה"פ ואל תתגר בם – שום גרוי, בשכר צניעות אמם – ודבר נורא הוא, דהמעשה שעשתה אמם הי' לפני כארבע מאות שנה, שאז עשתה בת לוט, ולכאורה לא הי' דבר כ"כ גדול (וי"ל) – אלא משתלם לכל העם, לכל הדורות! כל דבר קטן ועד גדול שעושים בצניעות הוי דבר גדול ועצום בעיני ד'. ונראה דהמקום כאן להזכיר ג' צדקניות הדור, צנועות ביותר עד למעלה מכל השגותינו – אלמנת הרה"ג ר' אליעזר פלאצינסקי ע"ה עטל בת"ר אר"י לייב לוי. ועוד שבר לעם אשת חילו (יהודית ע"ה בת"ר יעקב זאב זצ"ל) של הרב מרדכי דוד ברים (זצ"ל – נלב"ע עש"ק מטו"מ כ"ה תמוז תש"פ) [אינו הג"ר מרדכי ברים שיבדלחט"א שלומד בוויזניץ רח' נחמי' נא להתפלל לרפואתו וחזיון כחותיו בתשח" – מרדכי בן רוחמא הינדל, יישר כח], אלא שאר בשרן. ואשת חילו של הרב חיים בידערמאן שליט"א ה"ה שרה ע"ה בת הגאון ר' אברהם אלכסנדר צבי פריינד זצ"ל, שעלו יחד ביום א' בתחילת חודש אב תשע"ח לכפר על כל החסרונות של הדור ההוא בצניעות, ולהמליץ בעדינו להציל את נפשותינו. ופשיטא שצריך לגרום לכל נשי ישראל להתחזק באיזה דבר בהנהגותי' במדת הצניעות, וכגון דבר גדול וחשוב מאד והוא – להתיעץ עם בעלה (או אב', או רב מומחה לרבים) לפני כל קניי' של בגדי' או כיסוי לראשי', ולא לסמוך על דעת המוכרת או על דעתה של עצמה – אפי' אם פשיטא לה שאין פקפוק – אלא לשאול ולעלות!

ושכרה כפול ומכופל, דהא ק"ו מבת לוט (כ"נ) לנשי דידן דכ"כ קשה כהיום, א"כ כל דבר של צניעות הוי דבר גדול ונורא, וע' בלשון המ"ב סי' ע"ה סק"ד, וז"ל ובזה פרשת נשא החמיר מאד שלא יתראה שום שער מאשה, דגרמא מסכונתא לבייתא וגרמא לבנהא דלא יתחשבון בדרא, וסטרא אחרא לשרות בבייתא, וכ"ש אם הולכות בשוקא כך, ע"כ בעאי איתתא דאפילו קורות ביתה לא יחמון שערה חדא מרישאה, ואי עבדי' כן מה כתיב בניך כשתילי זיתים, מה זית כו', בנהא יסתלקון בחשובין על שאר בני עלמא, ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכל ברכאן, דלעילא וברכאן דלתתא בעותרא [א"ה] – פשיטא עם הכחות להיות אדון לכספו דהא ניתנה לו במתנה מן השמים ולא עשה השתדלות להשיגו, ע' במדרגת האדם דרכי בטחון סוף פ"א במעשה דרשב"י ותלמידיו, ע"ש היטב] בבנין ובני בנין, עכ"ל בקיצור, וכתב המ"א דראוי לנהוג כהזהרה, וביומא איתא במעשה דקמחית בזכות הצניעות היתירה שהיתה בה שלא ראו קורות ביתה אמרי חלוקה יצאו ממנה כהנים גדולים, עכ"ל המ"ב שם! וכ"כ כדאי, כ"כ כדאי. (תרגום ללשה"ק [בערך] – שתזהר אשה שלא יראו קורות ביתה אפי' שער א' מראשה דאם יתראה גורם סכנה לביתה, וגורם שבני' לא יהיו חשובים בדור, וגורם שישרה ס"א בביתה, וכ"ש בהולכות בשוק כן, לכן צריכה אשה לזהר בזה, ואם תעשה כן שקורות ביתה לא יראו אפי' שערה א' תזכה לשכר – בני' יהיו חשובים, למעלה מכל העם, ולא עוד אלא בעלה יתברך בכל ברכות של מעלה ושל מטה, בעושר ובבנים ובנינים), אשרינו שמורינו הח"ח זצ"ל הצילנו מכל תקלה. וגם הראה לנו שהצלחת הבנים והאב בתורה הכל בזכות האשת חיל, א"כ עלינו לכבדה (לבנים לעמוד לפני', וכו', ובעלה בכל מילי) מאד.

ונראה דיש להביא לכאן מה שראינו שא' שאלה שנוקבת את ההר – דלא לו הנשים שמעדיפים פאה נכרית למטפחת מטעם שהפאה מכסה כל שערותי', משא"כ מטפחת שאומרים שמצוי שיוצאות איזה שערות מן הצדדים (במאמר המוסגר – יש נשים צדקניות שהעידו שאין זה המציאות, אלא עוד יותר בפאה יוצאות שערות ומפני שלא רואים איזה שלה ואיזה מהפאה לא מבחינים, משא"כ במטפחת מבחינים מיד ומתקנין, וא"כ מה הועילו הנשים הנ"ל בתקנתן) – וההוא הנ"ל שאל שאם כן הוא (כדעתן שעדיף בפא"נ כדי שלא יהיו השערות יוצאות) איך הן הולכות לחנות הקרובה לביתה או להביא בני' לטענדער בבוקר, וכן בשעה שנמצאת בביתה דנמי אין לגלות כלום וכדומה, שלובשת מטפחת – אלא מאי איכא למימר, שיכולה לסדר שלא יצאו שערות – א"כ למה לא לעשות כך תמיד, בפרט דרוב הפא"נ של היום נאסרו ע"י כל גדולי עולם – חוץ מהשאלה שנתעורר שוב בזמן האחרון לענין חשש תקרובת ע"ז (ובזה האחרון אין רצוננו לקחת צד כלל דקבלה בידינו שבדבר שיש רוח סערה בציבור לא כדאי ליכנס לתוך ההאראקאנע (ההוריקן) [רוח חזק שעוקר אפי' אילנות גבוהות משרשן, ואפי' בתים שלימים! ועל המבין להבין הרמז כאן, ותפילתינו שלא נדע שום צער] אבל דבר א' ידענא דאם הי' איזה חשש רחוק מאד על איזה שעשוע עבור הבני בית שיש בו משום ע"ז לא היו קונין אותו כלל אע"פ שיהי' אלו שיתירו בשופי – אלא כאן יש גם ידי עשו בגו, כן נראה, ועל כל א' לבדוק תוך תוכו עמוק עמוק [על הצד שמותר לכתוב אפי' שורות

אלו בענין]], והחרד לדבר ד' ודאי יבדוק תעלומות לבו (ולבה, ולב כל ישראל). ושוב לזכור שכל הידור בצניעות דבר נורא ואיום הוא.

ומעשה שמספרים על אמו של החזו"א שזכתה לבנין ולחתנין ת"ח עצומים למעלה מכל העם – שנוהרה שאפי' כשחפפה ראשה שתהא מכוסה כולה עם בגד שהחזיקו נשים אחרות למעלה מראשה, וכן כל הנשים צדקניות שלנו שנוהרות בכיסוי הראש שאינו מושך העין כלל וכלל זוכין לדברים הרבה, וכמו כן הנוהרות לא לדבר בקול בחוצות, ופשיטא שלא משתמשות בכלי הנע ונד כלל וכלל בחוץ, כלל וכלל. וזה פשוט יותר מביעתא בכוחא שאין לשום אשה לפרוץ גדר שגדרו חז"ל, ושפסקו כל גדולי הדור בענין, וכולם, בפה אחד, אמרו על זה דהוי פריצות גדולה, ע' באריכות בשו"ת זה פ' מטות תשובה י"א. ועליהן לזכור שזה נפ"מ לדורות ונפ"מ לנחת מבעלה, ומכל בני', ומכל צאצאי', ונפ"מ עצומה בחלקה בחיים נצחיים. אשרי הבת מלך פנימה – דזה כל כבודה. [והכל תלוי בפנימיות – היראת שמים, והבן].

כב) איפה צפרקה שלנו רואים סכמהמזכר או המזכרת עונין כך לא –

כריך לשמוח שמחה גדולה?

כתיב בפרשה (בסוף חמישי) – ולא אבה סיחון מלך חשבון העבירינו בו כי הקשה ד' אלוקיך את רוחו ואמץ את לבבו וכו', רואים כאן שכל פעם שהצד השני אומרים לא, אין זה אלא מפני שהקב"ה הקשה את רוחו (רוחה) וכו' לומר לא!

ומפני מה הקב"ה עושה כן? ע"ז כתיב בהמשך הפסוק הנ"ל למען תתו בידך כיום הזה. והיינו שעשה הקב"ה טובה גדולה לגרום להם שיאמרו לא – דע"י זה זכו ישראל בכל המדינה שלהם וכל השלל. ולכ' אם מתבוננין רגע קט על ההרגש שהרגישו כלל ישראל כששמעו בשורה זו (שא"א לעבור דרך ארצם ליכנס מיד לארץ ישראל) שודאי הי' להם קשה מאד בשעת מעשה – דהא כ"כ קרובים הם, לארץ ישראל, ואינו מפסיק ביני' לבין ארץ זבת חלב ודבש אלא כמה ק"מ של אדמת סיחון – ואיך אפשר לאומה זו למנוע מהם טובה זו כשאין להם שום היזק – והלא זה ממש מדת סדום – זה נהנה וזה לא חסר! אכזריות ממש! ואפשר שהרגישו שנסתלקה מהם כל סייעתא דשמיא, ואפשר שנפל מחשבה בראשם שמי יודע מתי יזכו לארץ ישראל?? ואפשר גרם לחלק מהם ייאוש ועצבות. ורק לבסוף ראו גם ראו את הטובה בסירובם.

ויש לצייר הדבר ממש כמו בחור או נערה שחושבים שהכל הולך טוב כשנפגשים [לקיים דברי חז"ל (קידושין מ"א). אסור לקדש את האשה עד שיראנה] או כשדיברו ההורים על כך מב' הצדדים, ובדאי צד השני יסכימו – ואם לא מסכימים יש כאן כעין מדת סדום או לכה"פ חוסר ישירות! וכשאומרים לבסוף – לא! נעשים כל מהותם ממש כשבירת כלי לרסיסים!

ומה אומר הקב"ה? למה אמרו לא? כי אני ד' הקשיתי את לבכם לומר לא! למה? כדי שתקבל יותר טוב ממנה (ממנו)! הרבה יותר טוב, עם כל המעלות (כל השלל)! הכל אך ורק לטובה!

ונפלא הוא עד מאד.

ועוד דרך למצוא הטובה באמירת לא הנזכר – דאם באמת יש כאן צד אכזריות וכו' צריך להודות ולהלל שניצל מאשה מר ממות (או איש רוע לב כזה), ופשוט הוא, אלא לא מתבוננים, כצ"ל.

ויש להקיש לכאן גם כשהשכנים אומרים לא לאיזה בניי', או א' הקדים אותך לקנות איזה דירה, או בשכירות איזה דירה שהי' נראה מציאה רבתה וכל הדומה לו.

ומעשה נורא מספרים והוא מעשה שצריך להוסיף אמונה ובטחון בלב כל ער, וכך הי' שא' חיפש דירה חדשה כיון דנעשה להם קצת צר לגור עם מ"ב נפשות (קע"ה) בדירה שלא הי' בה אלא חדר וחצי! ואחר הרבה טירחא ועמל מצא דירה של ב' וחצי חדרים במחיר מציאה. האב הרחמן הלך לבדוק מי הם השכנים, דהרבה דברים תלוין בשכנים כידוע, ודפק על דלת הראשון שם לברר הדבר, ופתח לו הבעה"ב, וראה הלה שזה א' מחבריו מיישיבה גדולה! והי' לו שמחה גדולה לפגשו אחרי כמה שנים שלא שמעו א' מן השני. האב הרחמן הנ"ל שחיפש מקום מרווח בשביל משפחתו הברוכה שאלו – מצאנו כאן בבנין דירה למכירה ורצינו לדעת על טיבן של השכנים. ענה לו החבר ששכנים טובים הם בבנין זה – כולם ממש א' מחי'.

חזר האב לביתו והתקשר למוכר שרוצים לקנות הדירה. הודיע לו המוכר שנתקיים כאן – שמה יקדמנו אחר – לפני כמה רגעים זכיתי למכור לקונה אחר. אמר האב מיד – ברוך ד'! כל מה דעביד רחמנא לטב עביד! (ברכות ס"א); ונפסק חיובו, שחל על כל אדם, בסי' ר"ל ס"ה להיות רגיל לומר כן, ע"ש)) גם זו לטובה! הכל לטובה! למחר נתברר מי הוא הקונה שזכה? לא אחר מהשכן ההוא, החבר (!!!) מיישיבה גדולה, לא פחות ולא יותר.

חשב האב הרחמן שחייב אדם לדון את חבריו (!) לכף זכות, ואין שום מקום לטענות או מחשבה רעה על ההוא כלל וכלל. [ואע"פ שיש צד שאסור משום עני מהפך בחררה, ועוד חוסר ישירות, אבל יש כאן, מצד אחר, צד שמותר משום בר מצרא וכו', ע' בחו"מ. אבל מה שלא יהא, טענות – אין מקומן כאן כלל, וכו"ל].

המשיכו לגור בדירה של חדר וחצי בשמחה עצומה שידועים שהכל מן השמים! והכל לטובה. ולבסוף אחרי שבוע א' מצאו עוד דירה – באותו בנין

– דירה יותר גדולה, ועוד יותר מה שקורין מחיר מציאה מהראשונה, ויותר טובה מכמה וכמה טעמים. וזכו לראות בחוש שאין לאדם להתעצב על שום דבר בעלמא דשיקרא, כלל וכלל וכלל! חסדי ד' כי לא תמנו כי לא כלו רחמי, הודו לד' כי טוב (טוב לו שיודה לו ית', ע' רש"י בגמ' סנה' (ל"ט): שתיבות כי טוב היינו שטוב בעיני ד' שידודו לו, ושמחה היא לו! ע"ש היטב. נורא נוראות, ואשרינו).

וכמו כן יש לקחת לקח מכאן לענין כשפותחים חנות מול החנות שלו, או מוציאים ספר בענין שהוא עומד להוציא לאור ספר שלו בקרוב, או כשיש איזה מכירה בזול על חפץ פלוני ועד שהגיע מכרו את האחרון. או שנשאר רק עוד מקום א' ביישיבה זו או סמינאר זה ועד שמסר את הפרטים שלו כבר הקדימו אחר, או שמחכה בשורה ארוכה אצל איזה פקיד כבר שעה שלימה, ועוד מעט סוגרים, או שהמחכה יש לו רק זמן קצר עד שצריך לנסוע או להגיע למקום אחר, ובאותו רגע בא א' והתיר לעצמו להקדים לפני המחכה, וטענה בפיו - אין דבר כזה גניבת זמן! והתחיל מיד לדבר עם הפקיד, והאריך זמן כדבעי עם כל העסקים שלו!

הכל, הכל, הכל לטובה – והכל רק כדי לקבל יותר טוב – וכדמפורש בפסוק דידן – **נפלא הוא, ושמחה היא, וחיים של אושר הם, אשרינו.**

[ומאמר המוסגר לענין פתיחת הדלת כשא' דופק – דפשיטא מטעם הצניעות שיראו לסדר שיהא חור קטן בדלת (עם זכויות) שדרכו אפשר לראות אם הדופק הוא זכר או נקיבה – וממילא הלה מהזוג מאותו המין יפתח הדלת לו או לה. ואם אין בבית אלא אשה, וגבר בא לדלת יש לה לפתוח במקצת מה דפחות ולשאול מה רצונו. בפרט בימים אלו - ימים שבוכים בהם בכיות המגיעות לכסא הכבוד, בפרט כמה שאומרים בט"כ בסוף הקינות במחשבה עמוקה מה זה מיתת בעל נעורים, וכן שבכינו בט"כ שאין שכינה שריו' בירושלם ובציון ובהר ד' ובבית ד', ואיך אפשר לעשות דבר שחסר בצניעות לגרום הרחקת השכינה, ח"ו, מיד אחר כל הבכיות!?!]

ועוד **הערה קטנה** ונראה גדולה היא דמראה הרבה בהרגש העדין של צניעות, והיא - שבהקדמה שיש במה שקורין תא קולי (לאלו שעושים, ובאמת כדאי לעשות הקדמה זו, דע"ז אין צריך להמתין עד שמפרטים המספר טל. שמתקשרים אליו וממילא מרוויח זמן של המתקשר, כ"נ) שהמבינים שבעם נותניו **לבעל להשאיר (לדבר) ההקדמה הזו. כדי שלא יצטרך כל אדם לשמוע**

קול אשה בחנם. ואע"פ שיש לבעל דין לחלוק, אבל **עדינות של צניעות** יש כאן.

ועוד בענין לענות תמיד הטל. (בלי תא קולי) שכשעונים לטל. יש נשים שהתרגלו לענות הא-ל-ו-י עם קצת ניגון – ודבר טוב ויפה הוא אם אשה מתקשרת אלי, משא"כ אם איש מתקשר, אין זה מן הראוי לעשות כן – ולכן כשאינה יודעת מי מתקשר יש לה לייזהר בזה הרבה, כ"נ. ונראה ראי' מפורשת לזה מהגמ' קידושין (ע. סה"ע) ע"ש, ודו"ק. וע"ע דבר פלא בגמ' שבת (ק"מ): שמובא שם כמה דברים שרב חסדא אמר לבנותיו, וא' מהם – וכי קא קארי אבבא איניש (כשאדם דופק על הדלת) לא תימרן מנו אלא מני. וע"ש ברש"י – לא תימרן מנו. מי הוא, לשון זכר, לא תרגילו לשונכם לדבר עם זכרים: אלא מני. מי היא; עכ"ל.

ונראה כוונת רב חסדא דכשהן ידברו בלשון נקבה לאיזה איש ודאי האיש יתרחק מהן, דאיזה איש רוצה שישאלו – מה אַתְּ רוצָה? ודבר עמוק הוא עד מאד, ולימוד גדול הוא, ודרך בדוקה להביא שכינה, כנ"פ. ע"כ מאמר המוסגר המסוגל לדברים הרבה].

כג) לֹא תִירָאוּם כִּי ד' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם (סוף הפרשה) – מה הראי' מנ' המלכים לל"א מלכים בחרץ ישראלי? וראי' לחיים שְׁנוֹנִי?

שהיסוד הוא שאין נפ"מ אצל הקב"ה אם יש כח גדול או אפי' כח עצום – הכל כאין וכאפס נגדו.

וכן הוא בחיים של אדם – עליו לראות שהקב"ה עזרו בקושי זה או נסיון זה, ועבר בשלו' (או כמעט בשלו'), ואין זה אלא כדי לחזק לב האדם, שגם דברים יותר גדולים, יותר קשים, יותר רחוקים מן הישועה, גם אלו יעברו. כמו שאדם שנתברך ברוב בנים - שהקושי למצוא דרך לשלם שכר לימוד, וכסף ללחם ובגדים וחימום וכו' – שכמעט נתייאש, כמעט אבד עשתותיו – אבל בסוף רואים שגם זה עבר – א"כ למה לו לדאוג ולחשוב – איך אשיג הכסף עבור דירה לבנותי או אפי' צרכי החתונה או שכר דירה עבור הבן זוג – הא ראה וראה, וא"כ עליו לבטוח בהשם הגדול שהוא ילחם (אפשר לומר בדרך צחות שהוא לשון לָחֵם שיתן לחם לכל בשר וכל צרכינו) לנו, והבוטח בד' חסד יסובבנו, ויראה פלאות, אמן.

הבנו מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל, וכן מעוד מקורות בקורש, שיש לאדם לחיות עם ראיית המדה כנגד מדה בכל יום ובכל שעה מחייו – וזה נכלל בחובת גברא לסדר חשבון הנפש כל יום, ועל ידו אפשר לעלות בעבודת ד' ולהגיע לעשות רצון הבורא באמת. אבל מי שעל ידי חשבון זה (להבין כשמקבל איזה צער וכדומה שבא משום איזה חטא, וכו') יבוא לידי ענין יאוש או חושב שהוא רשע, פשיטא שהוא צריך לעשות אחרת (ולשאל גדול בתורה מה חובתו). ונא להבין הנ"ל כדי להנות מהדברים הכתובים בקונטרס – דלא באנו להכביד, ח"ו, אלא להעלות, ושלו' על ישראל ועל כל א' בנפש.

להשיג שאלות ותשובות על הלכות שבת המיועד לשאול לבני ביתו בשולחן שבת או להשיג פרושה חמורה, וכן שאר הדברים הנזכרים בקונטרס – טל. 02-6500176

המשך הליכות והלכות ממור"ר הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל - שנה א - [עם כל הפחד והחרדה בעניני פסק הלכה כמבואר בעבר] [וזאת למודעה שמסדרים קונטרס שלם הכולל כל מה שכתבנו בקונטרסים אלו (משנה ראשונה ושני' ושלישית) הכל בקונטרס א' הנקרא <u>אמת ואמונה</u>, הכל יהא בס"ד מסודר לפי ענינים, ועומד לצאת בעזרת ד' - הרוצה להשיגו ע' סוף הקונטרס הדרך לזה] שצא) לענין לבישת בגדי שבת בערב שבת חזון הבנו ממור"ר זצ"ל שהבגדים התחתונים אפשר ללבוש אפי' כמה שעות קודם הלילה אבל ההעמד (מה שיש שקורין חולצה, צ"ע מקור התיבה) והמכנסים של שבת רק סמוך לשבת וכן שארי הבגדים. שצב) פעם כשמו"ר זצ"ל הי' תוך שלושים של אבילות לא' מהקרובים אמר לנו (נבדל"ח) שמתחרט על שהמים בטוש לא היו קרים ממש. כך זכור לנו, ונפ"מ בערב שבת חזון לאלו שנוהרים מלרחוץ ראשם בחמין (דאינו אלא דעה א' בשו"ע שמתיר זאת, וגם נפ"מ לכל גופו (טבילה) בצונן!). שצג) בענין זכר לחורבן שאין לשמוע ניגונים עם כלי זמר, הבנו ממור"ר זצ"ל שכן נהג כל ימיו, וכן ראוי לכל אדם לנהוג – והיינו <u>כל</u> השנה (חוץ מחוה"מ, כ"נ). שצד) כשט"ב חל בשבת או בא' בשבת לא הי' ניתא לוי' למור"ר זצ"ל שנאמר ברוך המבדיל קודם מעריב (כדי להחליף את הבגדים וכו') אלא להמתין עוד קודם מעריב עד ודאי לילה (אחר ר"ת – כמדומה שכך אמר, וצ"ע) ואז מותר להחליף בלא אמירה הנ"ל. (ונראה דטעמו משום תדיר ואינו תדיר, וצ"ע). שצה) בבה"ל ד"ה מר"ח עד התענית בסי' תקנ"א ס"ב (שידוע שיש ט"ס בספר א"ר אבל הפמ"ג וגם המ"ב מביאים ההלכה שיוצא מהטעות <u>הלכה למעשה</u>, ודבר הוא!) הבנו ממור"ר זצ"ל שמכל מקום אין דברי הבה"ל אלא על מה שמובא בסעיף זה בלבד, ע' בפנים. וכמדומה גם על מוכסבים, וצ"ע. שצו) בענין רחיצה למי שמזיע הרבה הי' מור"ר זצ"ל מביא בספר אדרת אשמי' מהגר"א דושינצער זצ"ל (שהחזו"א לא התיר שום רחיצה אפי' בעיר פ"ת שהי' חם <u>מאד</u> בימים אלו. וכן הי' מורה ובה. (עצה טובה להשתמש אבקת תינוק על גופו במקומות של זיעה). שצז) מה שזכור לנו מור"ר זצ"ל הי' יושב בט"ב על המדרגות העולים לארון הקודש עם איזה ניילון תחתיו (ע' בשע"ת סי' תקנ"ב). שצח) כשמו"ר זצ"ל הי' אָבֵל (ל"ע) לא רצה לשבת על כסא נמוך, וגם הי' קשה לו לשבת על הארץ מפני זקנותו, אלא השיג (ברשות מהבעלים) לבנים גדולים שנשארו מאיזה בני' קרוב לביתו, ושם ב' א' על השני, ואחריהם עוד שורה ד' או ה' יושב על הב' וסמך עצמו קצת על הד' (דהוי שימוש קרקע ולא כסא, כך נראה, וי"ל). שצט) הבנו ממור"ר זצ"ל שראיית כיפת הזהב (המאוסה) בהר הבית סגי להיות נקרא שראה מקום המקדש, וכדמשמע בהב"ח (סי' תקס"א, ע"ש). ת) לא זכור לנו שמו"ר זצ"ל הי' פעם אפי' קרוב למלא פיו שחוק אע"פ שהקריין שמחה בכל סביביו תמיד. (ובעצם ההגדרה של מלא שחוק פיו ראינו פעם בא' מהקדמונים [כן זכור לנו] - דהיינו אם צוחק בקול, ודו"ק).	
- שנה ב' - תתסג) סי' רנ"ג ס"א – לענין קדירה חייתא הבנו ממור"ר זצ"ל שדוקא בשר בהמה בכלל ההיתר אבל לא בשר עוף (דנתבשל בחצי שעה בד"כ. וידוע מה שמסרה בת הרב מבריסק זצללה"ה רעבצ' שיף תחי' א"ח הגר"י שיף שליט"א שאב"י אמר לה לשים פליגעלע [כנף עוף] חי' בקדירה סמוך לשבת, ויש כמה צדדים ללמוד המעשה – או משום עצמות בכנף שלא מתבשלים מהר ולכן נקרא קדירה חייתא ומותר לפי דעה ראשונה במחבר להשאיר הקדירה על בלעך [פח] אע"פ שאינו נקרא גולג', או דיש צד דנקרא קדירה חייתא וצריך לזה שיש צד להקל כמו דעה שני' במחבר וסמך על צירוף זה, או דס"ל כדעה שני' במחבר ולא הי' נוהג כנ"ל אלא לרווחא דמילתא, וצ"ע, אבל כך הוי מעשה כל ערב שבת!). תתסד) סי' רנ"ג סקי"ד – הבנו ממור"ר זצ"ל שגדר קטומה הוא דוקא כשעשה מעשה באש עצמה (בגחלים וכו'), ולכן לא מהני בלעך (פח) להיות גרוף או קטום – כלל. והי' פשוט לו שלא מהני מאומה לכסות הכפתורים של הגז להיות קטום מהאי טעמא. תתסה) סי' רנ"ג סקט"ו – לענין סמיכה לכתחילה ע"ע בסוף הסימן ובסו"ס רנ"ט בכלל דמילתא, ובסי' שיי"ח סקצ"ד, ולא ברור המסקנא למעשה, ונקט מור"ר זצ"ל היכי דנכבה אש תחת קדירתו ורוצה לשים הקדירה סמוך לאש אחרת דזהו נקרא סמיכה לכתחילה, דמדי כשנכבה בטלה שהי' ראשונה, כן הי' אומר תמיד, והי' לו צד דלפי הדעה שמותר סמיכה לכתחילה בשבת ונכבה האש (או הגענעראטור בפלאטע) הי' אפשר שמותר לשים על מקום שאינו יד סולדת בבלעך הנמצא אצל השכן וכדו', ולא הכריע, כן הבנו. ולדך אגב המליאות הוא לאס משאכירים הטסולענט, וכדומה, על מקום שלא כ"כ חס הכלל היא שלא יסאך טריין.	

תתסו) ס'י רנ"ג סקמ"ו – נקט מו"ר צ"ל לדבר פשוט למעשה לאסור הטמנה במקצת וכדעת המחבר בשו"ע והרבה ראשונים, וכן דעת החזו"א למעשה, וע"ע בסי' רנ"ט דמשמע דודאי לכו"ע צריך להיות מגולה **למעלה (שאין לכסות הכיסוי של הקדירה בשום אלוטנטי וכדומה, ע"ש בחלק הנקרא כללית דמילתא בשורה ד' שם, ועוד יותר בפמ"ג ס'י רנ"ג בא"א סקי"ז, וכן בסי' רנ"ט במ"ז סק"ג, ותעיין היטב ותראה פלאות),** וכן נהג הוא כל השנים.

תתסז) ס'י רנ"ג שם – אמנם הקדירה נוגעת באש (ממש) – ס"ל למו"ר צ"ל שאין כאן הטמנה כלל. והבנו מהגרא"י ברעטלער צ"ל דטעם הדבר דא"א להטמין כולו באש (דלא דבוק לקדירה, כ"נ) לכן לא נחשב הטמנה. (ועיין ס'י רנ"ח סקמ"ז). ועוד דיש ראי' מהא דלא מובא להיזהר אלא שלא יהא מונח על הגחלים (לפי המחבר וכו"ל), אבל אם נוגע בשלהבת העולה מן הגחלים, וכדמצינו בקטום ושוב הובערה, אין שום חשש, ודו"ק. וכמו כן הסביר הגרלי"צ ז"ל טעם למה הא דנוגע בצלעך (פת) חס אין זה הטמנה במקצת ואינו דומה לגחלים היות דלא"ל להטמין בצלעך שיהא דבוק לקדירה, ודו"ק.

תתסח) ס'י רנ"ג סקס"ב – לכאורה משמע דאם נטלה קדירה מעל גבי האש (או הבלעך) כדי לשימה על כירה אחרת שגו"ק, ובאמצע ההעברה כלתה הבלה ראשונה קודם שיעביר הקדירה לכירה שני', כבר בטלה שיהי' ראשונה ואסור לשים על כירה שני', כן ה' צד לדייק מכאן, ובאמת כן הבנו **למעשה** מגדולי ב"ב שליט"א, וכשדיברנו עם מו"ר צ"ל לא ה' ברור לו אם מוכח מכאן לומר כן (אבל לא חלק על הנ"ל, ולא זכור לנו מה ס"ל בזה למעשה).

תתסט) ס'י רנ"ג סקס"ב – ולענין הדברים שנושאר על הבלעך כשנכבה האש (או על הפלאטע אם נכבה הגענעראטור) לא ה' ברור למו"ר צ"ל אם דינם כעל גבי ספסל או על גבי קרקע, וכדומה שלא הכריע. (ומה שזכור לנו שאמר **שלמעשה אסור**).

תתע) ס'י רנ"ג בבה"ל ס"ב ד"ה ולא הניחם ע"ג קרקע – היסוד לחלק בין קרקע לספסל הבנו ממו"ר צ"ל דתלוי ברגילות – דה' הרגילות להניח הקדירות על הקרקע כשמסירם מע"ג האש, לכן נקרא סילוק גמור, וא"כ א"א להחזיר אע"פ שה' בדעתו להחזיר (עי' בשעה"צ ב' משא"כ ע"ג ספסל שאין מניחים קדירות במקום שצריכים לשקב' (דלא היו כסאות מיותרות, ופשוט הוא). וא"כ מוכח שאין זה סילוק אלא ודאי חיזור לכירה, ולכן מהני, לפעמים, להחזיר לכירה בשבת. ונפ"מ דאצלינו השיש שלנו (וכל הדומה לו) **הוי בקרקע**, ופשוט הוא.

תתעא) ס'י רנ"ג בבה"ל ס"ב ד"ה ולא הניחם ע"ג קרקע – בשאלה שאם א' לקח קדירה מע"ג הכירה ליל שבת כי חשב שזה המרק, וכשפתחה ראה שאין זה אלא הטשולענט! האם אפשר ללמוד מח' רע"א שא' שלקח הקדירה שלי בלי דעת להחזיר אין זה אסור עלי להחזיר, וכששאלנו את פי קדשו של מו"ר צ"ל חקר הרבה בדבר ועלה שאין בידו להכריע ונשאר בצע"ג. (והבנו מגדולי ב"ב שליט"א שאין ראי' מרע"א, ובין כה יהא אסור לפי מו"ר צ"ל כיון שאין ראי', למעשה, להתיר, כ"נ).

תתעב) ס'י רנ"ג סקנ"ג בסופו – גדר בידו הבנו ממו"ר היינו שנושא את הקדירה ולא שנוגע בידו לקדירה, וה' הדבר פשוט אצלו עד מאד (וכלשון המ"ב שכתב **ולא הסיר מידו** ולא כתב **ולא הסיר ידו ממנו**, וא"צ לפנים, כ"נ פשוט).

תתעג) ס'י רנ"ג סס"ק' – הבנו ממו"ר צ"ל שחילוק זה (שמותר לשים לתוך ואסור לשפוך עליו) אינו אלא לענין דין גולד (בשומן כאן) אבל רחיצת פירות בשבת שיש עליהם איזה ליכלוך יש איסור דאורייתא של בורר בין לשים לתוך קערה מלא מים או להחזיקם תחת זרם מים, כך ה' ברור לו מאד, וכן בחזו"א, וכן נראה דמוכח בבה"ל ס'י שיי"ט ס"ה ד"ה דהא כבורר, ע"ש.

שנה ג'

א' (רט) שמענו מהגדל החשוב רישב"ד שליט"א כששחל ט"ז במוש"ק שמו"ר ז"ל ה' נכנס למטה מבין השמשות עד מעריב, כהנהגת הרבה, כדי שלא יהא ניכר שאינו לובש נעלים, וגם מרויח שאינו נרדף לשבת לארץ דאם ה' יושב בארץ ה' שאלה של אבילות בפריהסא דהא עדיין שבת היא, וגם לא לשבת לא דבר פשוט, ודו"ק.

א' (יו) במוש"ק חזון (בשאר השנים שלא חל בערב ט"ז וכו') מו"ר ז"ל לא מיהר לסלק בגדי שבת מעליו, והלך בהם עד שהלך לישון (כ"ע).

א' (יא) באותו ענין לענין מו"א'י שבת כשחל ט"ז בו מו"ר ז"ל ה' מביא דברי הדריסקער רב הגרי"ז ז"ל – טרייפט מען נישט די שבת מיט שטעקענ'ס (אין מו"א'ים את השבת קודש עם מקלות) היינו אין ממהרים, כן הבנו. ואולי גם על שאר שנים ס"ל כן.

א' (יב) כדומה שמו"ר ז"ל לא ה' הולך לקברות, לא בט"ז ולא בתשרי.

א' (יג) מה שזכור לנו שמו"ר ז"ל נמנע ב"כ מללכת לבית הקברות, אבל בשלושים של הרה"ג ר' משה יהושע נלמד ז"ל החברותא שלו לשנים הרבה, כן הלך (וכן ראינו שם גם הגר"ח גריינימאן ז"ל, וה' לנו חידוש, אלא פשוט שלא הכרנו הגדלות של הגרמ"י ז"ל כלל).

א' (יד) כבר כתבנו שה' פעם שאלה עם המעוברת יתענה בט"ז, ומו"ר ז"ל שלא אותנו לשאלו הגרמ"ד סאלאווייזיק ז"ל וכו', וכאן רואים להוסיף שראינו שמו"ר ז"ל ראה להחיר אבל מרוב יראתו לפסוק שום הלכה הפנה אותנו להגרמ"ד ז"ל כי ידע שהוא יחיר לנו, ונפלא הוא.

א' (טו) בס'י תקנ"א בשע"ת (ט"ז) על דברי המחבר שיש שמחענין מ"י עד ט"ז, וח"ל וכתב ברכי יוסף בשם מוה' שמואל שער ארי' ת"ח לא ינהג בחומרא ז' שממעט במלכא שמים ואי אפשר שלא יבטל מלימודו איזה שעות מפני התענית, וצריך לשקול במאזני דקדק בענינים אלו, ע"ש, וכו' (וע' בהמשך שאפי' בהחומרא למנוע מבשר ויין מ"י בתמוז י"א שאין לתפוס חומרא ז' מפני הנ"ל, עכ"ל. ומו"ר ז"ל ה' אומר וחוזר ואומר שיש לת"ח למנוע בתעניתים מה דאפשר, ול"ע מה ה' אומר על מיעוט בשר ויין, אבל לפי דרכו שח"ת מכריע כל ספיקות (וכן הבנו ממנו שהדריסקער רב הגרי"ז ז"ל ה' משתמש סבבה זו בכל ספק) בלאורה ה' הורה לומר מזה, ודו"ק.

א' (טז) ס'י תקנ"א ס"י"ה – לא יכו התלמידים בימים ההם – לענין פעטש (מכות ללאכא'ים) בשאר ימות השנה הבנו ממו"ר ז"ל שדבר צריכים לכל נפש, והמונע שוגא את בנו, אלא הזהיר שיהא מתוך ישוב הדעת ולשקול בפלס תמיד.

א' (יז) הסעודה מפסקת יהא סעודת קבע (קבע היינו כמו כל יום הסעודה בוקר או ערב שלו שאוכל כמו רגילות בני"א ולא כלפ' ודבר פשוט הוא, כ"ה ממו"ר ז"ל) ולא דרך אגב. א' (יח) דינים בקריעה באלו' מי שהולך בנ"ח או במו"א'י שבת או ביום שאין אומרים תחנון האם חייב בקריעה? לא מבוחר במ"ב אבל מקובל מהחזו"א דאין חילוק וחייב תמיד, כ"ה ממו"ר ז"ל.

א' (יט) ואם הלך בשבת או חוה"מ אחרי שאלה ה' ל' יום האם חייב לקרוע בפעם הבא? משמע שחייב לקרוע בפעם הבא, כ"ה ממו"ר ז"ל, ויש לבדד. ועיקר גדול כאן לסלק הנגיעות, ועד מהי אנהא את לבי להיות מסור לבורא?

א' (כ) ס'י תקנ"ג ס"ב – מהי יש לחלוץ מנעליו כשחל ט"ז בשבת או במו"א'י שבת? כמה? (ס"ב ברמ"א) אחר ברכו. (והש"ך קודם ברכו מפני הטיורף, וקודם שיחלוץ נרדף הוא לומר ברוך המבדיל בין קודש לחול, ע"ש). סק"י דאסור לשום סימן אבילות בשבת (ולויהר שאל יגע בהם, ע"ש). ואפשר דלא איירי אלא בזמנו שהתפללו מעריב סמוך לשקיעה כדליתא במ"ב שם לענין ימי החול וכו"ה ממו"ר ז"ל בענייניו אבל בזמנינו להתפללים ארבעים רגעים אחר שקיעה או זמן ר"ת יש לעיין אם ימתין עד אז לחלוץ או חייב מקודם, ולצורך גיסא אפשר לומר דמותר עד אחר ברכו אפי' כשיהפלו מאוחר דעד אז שבת הוי (וכהשמועה בשם הגרי"ז ז"ל דטרייבד מעיה נישט דעם שבת מיט שטעקענ'ס) וכ"ה מהרי"א ב. ז"ל דאין למהר לחלוץ, וטעון שאלת חכם. ויש ששוככים במטה (מתבוננין על גדלות ירושלם דאז) עד זמן מעריב, ואשרי חלקם.

א' (כא) ערב שבת כשחל ר"ה בו עי' סקפ"ט דמותר בחמין למי סרגיל, ע"ש דאייירי ברחיצה (ושמענו שנהגים שלא להשתמש זייף soap, וכ"ה ממו"ר ז"ל) ולכ"ה שמוחר טבילה בחמין, וי"ל. וע"ע בס'י ר"ס בשם הב"ח דלח חמין או זייף בשאר ערבי שבתות, ע"ש, וא"כ מובן האיסור כאן להשתמש זייף דעדיין יואל ידי חובת כבוד שבת בחמין וזה טעם המקילין לכ' ומהמחמירים ס"ל דאינו נדחה דיני אבילות אפי' לכבוד שבת, וי"ל.

א' (כב) תקנ"א סק"ה – מהא שמוחר לטבול ע"ש למי סרגיל ואינו מבטלו, א"כ ה' לנו לומר דה"ה בקודם שחריט בט' ימיא – אבל מה נעשה – אין עולה ואין תבונה – ששאלנו ודינו למאור היתר מכמה וכמה גדולים ז"ל ויבדלט"א גדולי הדור וכולם אמרו בפה אחד דאינו דומה לערב שבת דליכא משום מלות כבוד שבת לטבול במקוה טהרה וכיון דשייך לשבת היתרו (במי שאינו מבטלו בשום ד' וכו"ל) משא"כ באמצע השבוע דאע"פ שיש ענינים גבוהים בטבילת כל גופו קודם עבודת התפילה ובעיני הבה"ג בעבודת יוה"כ – עדיין אינו אלא עניינים ואין עניינים דוחין דינא דגמ' או דינא דדו"ע (ודלא כמו הרבה שטועים בידור זה והכל נדחה אצלם אם נוגע לאיזה סגולה או ענין ע"ד סוד וכדו', ד' יספר בעד). וכן מובא שהרה"צ ר' פנחס מקוריץ ז"ל ה' מוחה באלו שטבול במקוה קודם שחריט בט' ימיא) וע' בדינים והנהגות החזו"א דלא היתר בט' ימיא אלא אך ורק מחמת תקנת עזרא והשאר איסור גמור. ועוד יותר ע' בתשו' מהרי"ל דיסקין דמסתפק אם מותר אפי' בזה ויש לו דל להחיר מחמת תקנת עזרא רק בשבת, עש"ה. וכן ברור דעת המשנה ברורה להמעין בלי נגיעות, כ"ה ממו"ר ז"ל כמדומני.

א' (כג) ס'י תקס"א (סקי"ד) אין לומר אלא אותו שירים שנתקנו על הסעודה אבל פיוטים אחרים אסור (ולכ' ק"י פסוקים וכדו', וכן משמע מגמ' סנה' ק"א ע"א דהתורה חוגרת שק אפי' על שיר השירים אם מנגן בניגון אחר, וע"ש ברש"י, וזה שהרבה נהגו היתר זע"ג, וע"ע שעה"צ כ"ג, ואפשר אם ע"י הניגון מעורר כוונת התיבות יש דל להחיר, וכ"ה ממו"ר ז"ל, ויש ללמד זכות שזה המליצות וי"ל. ושו"מ בשדי חמד מערכת ז' דמביא דעות להחיר כשדעתו לעורר הכוונה, וכן נראה מנהג העולם שמקילין, ויש לעיין בפנים). ע"ע רש"י חגיגה ט"ו: ד"ה זמר ווינו – דבר נפלא.

א' (כד) בטעימת התבשילין של שבת ערב שבת – ע' שעה"צ ס"ח צענין ספק תבשיל של בשר דאפשר טעימה שרי וא"כ ה' אפשר לומר דטעימה מתבשיל שהוא ודאי של בשר אסור, וכן מדברי מהר"י ברונא (מובא בקצרה בשע"ת באמצע ד"ה יש נוהגים שלא לאכול בשר ועל ס"ט במהכרו) לענין יין תוך התבשיל שיש לזיזה ערב שבת כיון דיש חשש שמה ישפה מן היין, אבל כיון דאייירי הכא בטעימה של מלוח כדליתא בס'י ר"ג ססק"ב יש דל להחיר (ובפרט לפי המשך השע"ת הנה"ל בשם הבר"י, עש"ה), ויש שנהגו להחמיר וטעון ביכור, ונראה דמותר, כ"ה ממו"ר ז"ל. אסור כנ"ל חוץ מיין של מלוח (ועי' ספר דינים והנהגות החזו"א פרק י"ט דמותר לגדול לשותת יין של הבדלה, ע"ש, וכ"ה ממו"ר ז"ל).

א' (כה) ס'י תקנ"ד – ללמוד ספרי מחשבה מאמרים על החורבן – (סק"ד) משמע דאין ללמוד בעיון, ונ"ע אם זה נקרא לימוד או התבוננות, אבל דבר ברור הוא שאין מדה טובה מבצאט גמ' בדברים המותרים או פרק בירמיה, כ"ה ממו"ר ז"ל פעם.

א' רכו) ס' תקנ"ד לענין לכתוב ב"ט – (בה"ל ד"ה ע"י עכו"ם) מח' י"א להלך ומותר, ויש אומרים דלינו כמו חוה"מ (ולענין לכתוב בתוך הקינות עיקרי פירושים כדי להצין מה שאומר ועי' ס' ק' סק"ג וז"ל ותפילות ופיוטים שחמור וקשה פירושם לר"ד להסדיר תחילה) יש להלך, כ"ה ממז"ר ז"ל). וע' דרמ"א שם סכ"ב דמשמע דכל הנידון אינו אלא עד חלות. (ואם כנים הדברים יש לאדם לכתחילה לסדר יומו וזמנו ולחלוץ ללמוד גמ' בלילה, וביום אחר חלות לכתוב הפירושים הנ"ל).

א' רכו) ולבשל לכבוד שבת אחר חלות (כשהל ביום ה') – יש לומר דהכל לכ"ע שרי (ולאו מח' כבכתיבה) דהא ד"א דכתיבה דהוי אסור הוא משום דלינו כחוו"מ, ואע"פ שיש לחלק בטעמי הדבר (דהכל משום היסח הדעת וחוו"מ עצמו משום דלינו כעין יו"ט) אפ"ה משמע דכל מה שמותר שם מותר הכל (וכדמצינו שם דיש היתר בענין כתיבה לדבר מזה) וא"כ הכא דמזה רבנא היא לקראת שבת מלכתא י"ל דלכו"ע מותר, וכ"ה ממז"ר ז"ל, ולכ' אם אפשר להמתין עד לילה יש דל למונע דודאי גורם היסח הדעת מאכילות אם רק במקלה, והכו, ובכל זאת העושה לא הפסיד, כ"נ.

א' רכח) ס' תקנ"ה – כשמתייחן תפילין בשעת מנחה – לומר אז ק"פ – (סק"ה) לא, ומשמע דיש איסור בדבר. (אבל הפסוקים שאומרים קודם עטיפת הטלית ואח"כ, וכן תפילין נראה דמותר, כ"ה ממז"ר ז"ל).

א' רכט) ס' תקנ"ו – חולה שאריך לאכול ב"ט האם יש לו לעשות הדלה מוש"ק? לא מבואר במ"ב, וע' בשע"ת אות א' דמשמע דיש לו לבדך מיד מוש"ק (ו"ע אם הספר גן המלך חולק על זה, ע"פ). אבל ע' בתשו' המהרי"ל דיסקין ז"ל לא הכריע בזה, כן מוכח שם, וז"ל, ונראה לאין להבדיל, כ"ה ממז"ר ז"ל. אבל ודאי המבדיל אין לו להבדיל על שאר משקין אלא אך ורק על מיץ ענבים או יין, (עיין במ"ב בהלכות הידוש ס' רע"ב ס"ט והלכות הדלה ס' רל"ו ס"ב ובזה"ל שם דמוכח דכל הדלה אלאינו, זה רק על יין או מיץ ענבים, עש"ה וכ"ה ממז"ר ז"ל). ועל המקילין ודוחקים בשאר משקין – לבדך עוד קודם למונע דהא חסרון ביטלה זה חסרון בתורה וחסרון בכל העולמות.

**כל המובא כאן הם דברי הח"ח כלשונו בלא שום שינוי כלל
קונטרס תפארת אדם (ממז"ר הח"ח זצוק"ל)
תקצית**

- הנה אף שבספרנו נדחי ישראל פכ"ו כבר בארנו דיני הקפת פאת הראש והזקן ע"ש אמנם מפני שבקונטרס הזה יבואר באריכות גודל הזהירות לאיש הישראלי להיות בזה וגודל השכר שיהיה לע"ל עבור זה ולהיפך גודל העונש ח"ו ע"כ חורנו והעתקנו איזה קצת דינים שיש בענין זה וגם באיזה דברים שאנשים נכשלים כדי שיהיה הקונטרס שלם.
- א. אסור להעביר שער הזקן ולא אסרה התורה אלא בתער שנאמר ולא תשחית את פאת זקן דבר שהוא משחית וזהו תער והמעבירו בתער עובר בחמשה לאוין שיש בו ה' פאות אבל במספרים אפילו כעין תער דהיינו סמוך לבשרו לא אסרה התורה ומ"מ נזהרין כשמסתפרין במספרים שיעשה הגילוח בהחלק העליון מן המספרים ולא בתחתון שאם יעשה בתחתון לבד הוי כתער, וכ"ז מצד הדין אבל באמת נכון לזהר אפילו במספרים כי כתבו המקובלים שבזה עוקר צנורות הקדושה מלמעלה ובפרט במדינותינו שהעולם נהגו* לזהר בזה בודאי אין להתיר והוא ככל דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור שא"א רשאי להתיר בפניהם וביותר כהיום שנהגו הרבה מפריצי עמנו לפרוץ לאוין אלו לגמרי דהיינו בהשחתת התער מצוה רבה לכלל ישראל להתחזק בזה ושלם להקטין הזקן אפילו במספרים דהיינו להראות לפני הכל שהמצות שצוהה התורה להצטיין בהם האיש יהודי חביב אצלנו ואין אנו מתביישין בהם ח"ו. (וכעין זה איתא בברכות י"א משל למה הדבר דומה לאחר שאומרים לו זקן מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים ופירש בתוספות רבינו יהודה (שנדפס מחדש) שהכונה שזה שאלו מפני מה הוא מגודל כ"כ וזה השיבו מפני שנמצא משחיתים אותו לגמרי ועוברים על לא תשחית וגו' לפיכך הראיתי בהיפוך).
- ב. פאות הזקן הם חמשה ורבו בהם הדעות לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער על זקנו כלל ואפילו על שפה העליונה או תחת הגרון.
- ג. ועל פאות הראש יש ג"כ לא בתורה והוא מה שכתוב לא תקיפו פאת ראשכם וי"א דפאות הראש אסור מן התורה אפילו במספרים כעין תער דהיינו סמוך לבשרו. ושיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד מצד שהוא בכלל פאות הראש ומשם ולמטה מתחלת פאת הזקן. ובעו"ה מצוי שמעבירין את הפאות (וביותר ע"י המאשינקע שהוציא היצה"ר מחדש) עד סמוך לבשרן ממש ואין משיירין כלל ויש בזה חשש דאורייתא וכנ"ל והיה להם לשייר עכ"פ קצת מן הקצת וביותר מזה יש מהבחרים שבעת שהספר מספר ראשו הוא מגלח לו השער שאצל אזנו לצד הפנים והוא מחמת שמוטעין שחושבין שפאת הראש נקרא רק מה שאנו קורין פאה ולא כן הוא כאשר כתבנו והוא לאו גמור דאורייתא לד"ה וגם זה הלאו הוא אפילו על הניקף וע"כ אפילו אם המספר הוא עכו"ם יש לישראל להזהירו שלא יגע בו כלל במקום ההוא, וגם במרחץ מותר להפסיק את המספר שלא יגלח במקום ההוא אם יהיו דבריו נשמעין לו וכמבואר בא"ח סימן פ"ד דכדי לאפשרי מאיסורא מותר אפילו במרחץ ע"ש.
- ד. אחר המקף פאת הראש ויניקף ואחר המשחית פאת הזקן או הנשחת חייבין אלא שהניקף כיון שאינו עושה מעשה אינו לוקה אא"כ מטה ראשו או זקנו אליו להקיפו אבל איסורא איכא אע"פ שאינו מסייע כלל לפיכך אסור להיות ניקף ונשחת אפילו ע"י עו"ג ואפילו אינו מסייע כלל בגון שאינו מטה את עצמו אליו כלל. ופשוט דאם הוא מקיף פאת ראשו או משחית פאת זקנו ע"י ישראל עובר עוד על לאו דלפני עור לא תתן מכשול שעל ידו עובר המגלחו בלאוין דאורייתא וכנ"ל. ומותר ישראל להקיף את פאת ראש העו"ג ולהשחית את פאת זקנו כיון שאינו מזהר העו"ג בזה כלל.
- ה. והנה יש אנשים שמפתה אותם היצר לגלח הזקן במקום הלחיים ולהשאיר השער למטה במקום הסנטר ונקרא זה המקום שכולת הזקן וחושבין בנפשם שבזה יצאו ידי שמים אבל באמת טעות הוא שגם באופן זה שמגלח הלחיים משני הצדדים לא נגרע מן החשבון רק לאו אחד ועובר עכ"פ על ארבעה לאוין כדמוכח בגמרא ופוסקים.
- ו. ודע עוד דאפילו אם ע"י עיכוב הגילוח יגיע לו הפסד גדול בממון כגון שבבית אדוניו שהוא עובד אצלו הוא מגלח פאת זקנו ואם לא יעשה כמעשהו יסלקהו ממשמרתו עבור זה אפ"ה אסור לעבור על איסור זה וכמו שנפסק ביו"ד סימן קנ"ז דמחוייב ליתן לא אשר לו ולא לעבור על לאו דאורייתא.
- ז. הנה לעיל בריש ס"א כתבנו בדמדינתנו כי לזהר מלהקטין אפילו במספרים. ומ"מ אם אינו יכול לכופ את יצרו בשלימות או במקום הדחק שנודמן בין רקים ופוחזים שעושין לו כמה נגישות עבור זה וכה"ג טוב יותר להקטין במספרים שבזה עכ"פ אינו עובר בלאו וכנ"ל אבל לא לגלחו בתער אפילו ע"י עכו"ם וכנ"ל.
- ח. אם רואה איזה איש שגבר עליו יצרו והופקר אצלו הלאו דגלוח ואינו יכול להעבירו מזה נכון ליעצו שיספר במספרים ויצילו בזה מחמשה לאוין.
- פרק א'
- בו יבואר סיבת האנשים המתרשלים
- להשמר מהלכת בהקפת פאת הראש והזקנה איסור הוציא ה' צווי ה' בפרשת קדושים לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקן ולא נמצא אפילו אחד באלף שיעבור המתחילים ללמוד בסדר ויקרא היה ידוע שיש ע"ז חז"ל בפרשת קדושים לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקן ולא נמצא אפילו אחד באלף שיעבור על לאו זה הן נשואים הן בחורים (וזכרונ' כשהיה נשבע איש יהודי היה נשבע בפאת ראשו וזקנו) וא"כ יש להפליא מאד על מה נעשה כהיום הפקר בעו"ה אצל הרבה מצעירי עמנו הבחורים ובאיזה מקומות בעיירות הגדולות גם אצל איזה נשואים וכמי שלא בא ע"ז שום צווי ה' מעולם ח"ו. ואומר לנפשי שלעון הזה שהורגל בעו"ה יש כמה סיבות אך הסיבות הראשיים הם שבעה וסימנו נ'ח'ל"ה'ים נ'שואין ח'סרון ידיעה י'פוי ל'עג ה'פקר י'אוש מ'גלח. ונבארם אחת לאחת. (א) יש שחושש שאם יתגדל זקנו יחזיקוהו לבחור שבה בימים ויתרחקו מלהתחתן עמו ובאמת זהו טעות מעיקרו כי קודם שנוצר האדם כבר הוכן לו זיווגו וכמו שאחז"ל שארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני וכו' ולבד כ"ז הוא חסרון באמונה כי לפי מה שידוע מתורתנו הקדושה וכן מאמינים כל ישראל שהקב"ה הוא אל עולם ומשגיח על בראיו להזמין להם כל צרכיהם וכן עניני האוון ודרכתיו ומה' אוהב לאיש היתכן שבשביל שהאדם מקיים מצותו שלא לגלח פאת זקנו יעכב מלהזמין לו האשה הראויה לו (ואינו ואביו למי שחושב כזאת על בורא עולם ויתברך). והנה כאשר נחקר היטב על עצם הסיבה נמצא שהדבר הוא בהפכו כי תחת שלא ימצא כ"כ חן ע"י זקנו בעיני אנשי בלי שם יתנהו ה' לחן ולחסד בעיני אנשים ישרים כי יראו הכל תומתו וישרו ויצרו להתחתן דוקא עם איש כזה ומה שיראה לעיניו שמתרחקים ממנו איזה אנשים עבור זה שאינו מגלח זקנו בודאי הוא לטובתו כי אין ראוי להזדווג בהם וכמו שכתוב כי לא ינוח שבת הרשע על גורל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם והכונה שע"י התדבקותו בהם יגרום לו לבסוף לשלוח ידו בעול כמותם ולכך מסבב הקב"ה שלא יפול בגורלם.
- וגם עוד כמה סכלות נמצא בחשבון הזה מעיקרו שאף לפי דעתו שנוגע לו זה לזווגו הלא עליו לדעת שאף אחר השגת זווגו צריך הוא לעזר מה' שתהא לו זווגו לנחת רוח ושיזמין להם פרנסתם ויזכו לבנים הגונים ושיראה טוב וחיים עם האשה אשר הוכיח לו ה' וא"כ הגע עצמך מי שיש לו שני עבדים אחד עובר אותו באמת ובתמים וכל דברי אדוניו יקרים הם אצלו וזהיר לקיימם והשני הוא בהפכו אינו חושש על דבריו כלל ונשכיל לדעת למי יתפוך האדון יותר להיטיב הלא מובן לכל כי לעבדו הנאמן הסר למשמעתו יתפץ לאשרו ולהיטיב מעמדו כן בענין הזה האיש אשר מתחזק שלא לעבור על מצות השי"ת ושם בטחונו בה' בודאי יוכל לקנות לו שיזמין לו זווג הגון אשה משכלת ויראת אלהים ושתהיה לו לעזר בימי חייו (כמאמרם וזה עוורתו) ושיזכו לדור ישרים וישמח בהם סביב לשלחנו משא"כ מי שאין שם בטחונו בה' וסר מדרך המצוה הלא לא ירצה ה' להיטיב אשר תחת אהבה וכן שקוה להשיג ע"י קישוט זקנו יתפץ לו חלילה למרה ולענה לבסוף ע"י חסרון פרנסה ושאר סיבות המצויים ע"י שלא תהיה ברכת ה' שורה בתוכם ולפעמים יגיע שיתנודד למרחוק למצוא טרף ביתו וא לשמחה מה זו עושה. ובאמת כ"ז מבואר בכתבי הקודש שעבור שיתחזק לקיים מצות ה' וזכה לדור ישרים כתוב מפורש (תהלים קיב) אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהיה וזערו (שלא יהיו חלושים) דור ישרים יבורך וגם וזכה שיהיה שמח בהם סביב לשלחנו ולא יצטרך להתנודד ולהתרחק מהם כתוב בתהלים קכ"ח אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו וגו' אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'. ומכלל הן אתה שומע לאו ח"ו. כלל הדברים צריך האדם לדעת שע"י קיום התורה לא יסובב לו ח"ו שום ריעותא ואם לפי עינו נראה לו שנסבב לו שום ריעותא ע"י קיומה ידע כי בודאי מזומן לפניו טובה יותר גדולה במקום אחר וכמו שכתוב כי לא ימנע טוב להולכים בתמים, עכ"ל.
- כל הנ"ל הם דברי מו"ר הח"ח זצוק"ל ועלינו להתבונן.

* מה שנהגו אבותינו ואבות אבותינו במדינותינו להחמיר בזה מפני שראו שאם ננהוג כולנו להעביר הזקן במספרים ואין שיעור לדבר שזה יקטינו מעט זה הרבה עד שלא ישאר לו כ"א שרשי השער מצוי מאד שבהמשך הזמן יבואו הרבה אנשים לידי גילוח ע"כ הנהיגו שלא להניף ברזל על הזקן כלל וגם אפשר שחששו לדברי המקובלים שהחמירו בזה.

שעות לימוד מז' אב עד סוף החודש

יום	סדר א'	סדר ב'	סדר ג'	מוסר	שעות רצופות
ד'					
ח'					
ט'					
י'					
י"א					
י"ב					
י"ג					
י"ד					
ט"ו					
ט"ז					
י"ז					
י"ח					
י"ט					
כ'					
כ"א					
כ"ב					
כ"ג					
כ"ד					
כ"ה					
כ"ו					
כ"ז					
כ"ח					
כ"ט					
ל'					

הממלאהו ומוסרו בחיבת דואר לחו"ל הנמצא אצל בית מדרש הגדול בשיבת מיר (או השולח בפאקס) יראה פירות. נא ליזהר לא לגזור הטבלא מהקונטרס רק לעשות קאפי

בחירה וזיכוי הרבים (בפרט להתפלל על מה שזוכר למטה להחזיר העטרה)

דברים ה' כ"ו מי יתן וכו', המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם ראשי להכריח את רעהו לעבודתו ית' בין בכפ"י בין בפיתוי ולא הוי ביטול הבחירה כיון דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד והיינו מי יתן שיהי' בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו ית', אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב דא"כ לא יתיחס הדבר לברואיו אַמנם אַם יש מתפלל לפניו ית' על הקירוב ותפלתו נשמעת, מתיחס הקירוב שעושה הקב"ה לברואיו, כיון שנעשה ע"י תפלת נברא, והיינו דמאמרו ע"ז ה' א' ה' להם לומר אתה תן ור"ל ועי"ז היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב כיון שהוא ע"פ תפלתו.

חז"א טהרות (הוספות בסוף הספר)

זצ"ל Words of Chizuk from one of the Gedolai HaDor

I ask you, how can we ascertain that an individual does indeed have this deeply felt longing and desire for Torah? Only if he evidences self-sacrifice; only if he gives of himself in his pursuit of Torah. Without this toil, without excruciating, agonizing personal effort, one cannot grow and mature in Torah. Torah then, and only then, brings one to holiness; to proximity with Hashem Yisborach. For Torah is a unique acquisition, a qualitatively different form of wisdom.

It is a maxim that the previous generations were greater in Torah learning than the present ones. There is a persistent decline as the generations progress. Why is this so? I do not think it is because of a decline in intellectual aptitude. What is lacking in our times is self-sacrifice for Torah. In the past this trait was greatly developed and thus the Talmid Chochom emerged. Indeed, if a thousand individuals enter the House of Learning and only one of them emerges with the ability to render decisions*; you can be certain he was the one who sacrificed himself for Torah.

One basic fact we must keep in mind is that our current existential conditions demand that we constantly reinforce ourselves, Boruch Hashem - Bnai Torah in various Botei Midrashim are immersed in their Torah study, exerting monumental personal efforts as they engage in Torah discourses with each other.

Amidst all this glory of Torah one must ask why does such a totally different situation exist on the other side of the walls of Botei Medrash? The streets around do not promote or abet success in Torah. A plethora of business ventures seeking to provide the best the material world has to offer have opened their doors, thereby creating a twofold evil for us. They attract Talmidim during Seder. Now they are beyond the walls of Torah. They lure him with their wares into walls that are antithetical to all we strive for. I cannot understand how anyone can justify leaving a Bais Hamidrash to congregate in the street or visit a store.

Not withstanding the commandment of "Kedoshim Tihiyu"; not withstanding the essential requirement of self-sacrifice for Torah; one may not roam or congregate outside during times of Torah study. Carelessness in this matter quickly resolves itself into irresponsible action which carries with it dire consequences. We must remember the Ribbono Shel Olom conducts the world in the manner people conduct themselves. The Malbim's commentary must be foremost in our minds; "All is contingent upon how the individual behaves."

One who succumbs to the lure of these establishments must be immediately rebuked over his "Bitul Torah" one of the most severe sins one can commit. The streets around us must be holy, the four cubits of Halacha must permeate and surround us with holiness. They must become a place where the Shechina may dwell. There can be no excuse or justification for anything other than this.

In the merit of our strengthening ourselves and self-sacrifice for Torah may we be privileged to witness the dwelling of the Shechina in our midst.

מבקשים נחמה, חכינו, מקוים, אבילות בלע

מוסר השכל מעבודת תשעה באב

לקיחת לקח לכל השנה

כמה דברים דאפשר להתחזק בהם מכאן ואילך:

א) כוונה יתירה - **בברכת תקע בשופר** – כיון שקוננים בט"ב על צרות הגלות, ומרגישים עד כמה הגלות המר מפריד בינינו לבין דרך הישר לעלות ההרה לקירבת ד', לכן כוונה עמוקה יש לנו בברכת קיבוץ גלויות.

- **בברכת השיבה שופטינו** – שבכינו על יתומים היינו ואין אב, אין מי שידריך אותנו בהלכה, בדרך הלימוד, הנהגה, בשלו' בית, בחינוך ילדים, וא"כ מבקשים מעומקא דליבא השיבה שופטינו ויועצינו במהרה.

- **בברכת ולמלשינים אל תהי תקוה** – שסבלנו מחטא לשון הרע ומלשניות מקמצא ובר קמצא ושאר המעשים בפ' הניזקין, ואם מתפללים **בכוונה** בברכה זו ומכווין למה שאומרים, בודאי גם אנחנו נתחזק לשמור שמירה מעולה על כל הל' לשון הרע ורכילות.

- **בברכת ולירושלם עירך ברחמים תשוב** – הרגשנו ההשפלה של עיר גדולה וכל מחמדו', והחורבן הנורא שהשאיר כל לב דוי וכל נשמת ישראל שממה. וכן ע"י תפלת נחם העדנו כמה כואב לנו העיר החריבה, כמה קשה הוא לנו שהיא בלי בני', וכאשה עקרה, כמה צער השכינה, כמה צער כל כלל ישראל, דאבלי ציון אנחנו, ובודאי אחרי ההרגש בעומקא דליבא (כל א' לפי דרגת זכות נשמתו) מתפללים לבינינה מעומקא דליבא, עם ציור חי מה חסר לנו עד שיבנה המקדש, בקרוב.

- **בברכת את צמח דוד** – הכרנו ביום מר עד כמה צריכים אנחנו הצמח דוד שיצמח, והבנו שהשעה דוחקת, ומקוים שכבר מעתה, ועד כמה מקוים לישועה כך כמה מהר תהא. דחלל תלוי בנו – בבטחון שלנו שודאי יבוא הישועה, ובקרוב.

- **בברכת רצו וכו' בעמך וכו' והשב את העבודה וכו'** – התבוננו עד כמה החסרון שאין עבודת הקרבנות, אין ניסוך המים, אין לחם הפנים, אין ברכה, אין כפרה, שרעקלאך. וכמה מחכים לראות **בעיינינו, ותחזינה, שזנכה לראות, נזכה לקבל פני משיח צדקינו בב"א.**

- **ובברכת שים שלו' (ושלו' רב)** – דאם אין שלו' אין כלום, ואם יש מחלוקת (כמו שראינו בקמצא ובר קמצא, ואצלינו אצל כא"א בקהילה, בישיבה, בכולל, במשפחה, בבית, בפרט כל פירוד לבבות ע"י פוליטיק ואביזריז', ד' ירחם) גורם אריכות הגלות והחורבן.

ב) לנסות לבדוק אם ה' הלב פתוח להוריד דמעות או סגור מוסגר, וא"כ למצוא טעם הדבר. כגון – הגורם העיקרי: שבטעות חושב האדם שחיים שלי לא רעים, ומה חסר לי. ואינו יודע שבבור עמוק חשוך הוא נמצא, ואינו מרגיש, כיון שלא ידע יותר טוב מזה מעולם.

- או שקשה לי לצייר מה ה' לנו.

- או שכ"כ תפוסים מחשבתי בחבלי עוה"ז (וגם על בטני שיש עדיין כמה שעות עד שמותר לאכול!) ממילא אין מקום בלב.

- או שלא קיבלתי חינוך מה זו אבילות.

על כל אלו וכיוצ"ב חייבים לקחת זמן במשך השנה למצוא עצות לשיפור.

ג) לראות (כל השנה) פחיתות האדם וחלישותו, דאם חסר קצת אוכל בפיו נעשה חלש (מאד). ע"י ידיעה זו להיות נכנע בתפילה, ורזיז בעבודת הבורא דהא **הוא** הנותן לחם **לכל** חי. ד) עבור הנשים צדקניות כמה חיזוקים (נכתב באידיש ונראה דמובן לכל ועיין בסמוך) – אזוי כדאי צו פרוווען שפירן א ביסל צער השכינה אויף אלע אידישע צרות און אלע ירידת הדורות און אויף אזוי פיל צייט אויף אזוי פיל נארישקייט'ן, א וועלט פון חוסר צניעות און אזוי פיל מחלוקת'ן, און צרות פון קינדער, און חובות, און קריינקייט'ן, און מאשינק'ס, און בזיון התורה ולומדי' ורבנים, ר"ל. דער רבש"ע האט **אזוי פיל** צער – א' שרעקלעכע צער **יעדער מינוט!** עפעס שפירן – און ממילא דאווענען מיט א הארץ זאל שוין זיין **די גאולה און בויען** די בית המקדש! בקרוב ממש, אמן. [ולנסות להרגיש כל הצרות של הכלל והפרט, ובפרט צער של הקב"ה על הכל].

ביאור הקבלה מהמהר"ל דיסקין אודות המלחמה האחרונה•

^[*] Vayikra Rabba 2:1

^[*] הכל מספר הנעלה ומעלה - לקט רשימות (חלק עניני בית המקדש) - מדברי הרה"צ נתן וואכטפויגל זצ"ל. ברשות הנדיבה של המחבר שליט"א.

- קבלה מהחפץ חיים -

סיפר המשגיה, שמעתי ממרן ראש הישיבה רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שיש לו קבלה מהחפץ חיים, שהמלחמה האחרונה תהי' אתחלתא דגאולה. **ובן תורה אמיתי, שמובדל ומנותק מן הגוים, אין עליו שום שליטה.** ומצינו במצרים, שהיו שתים ששתו מאותו כוס, אחד שנתה דים, והשני שנתה מים, **והיינו דבמציאות אין שום שליטה על יהודי שמובדל מן העמים.** [א.ה. אפשר להשיג אצל המוצ"ל דף שמביא מילה במילה דעת מרן הגר"א קוטלר זצ"ל הסכנה לשנות הלשון שהשתמשו תמיד בחדרים אע"פ שיגרום שהרבה לא ישלחו לחדר זה - דברים נוראים הן].

- דברי מרן החפץ חיים -

עוד סיפר המשגיה, בשם מרן רה"י רבי אהרן קוטלר, שיש לו קבלה מהחפץ חיים! שבשעת מלחמת העולם הראשונה הלכו הרבה להחפץ חיים ושאלוהו, אם זהו הקץ ומלחמת גוג ומגוג, אמר הח"ח, אחרי מלחמה זו יהי' הפסק, אח"כ שוב תהי' מלחמה, ושוב תהי' הפסקה, ואח"כ תהי' שוב מלחמה, **ועם מלחמה זו יבא משיח.**

- דיבורים על פצצת אטום -

כשהיו דיבורים על פצצת אטום, ואנשים דברו וחששו איך אפשר להנצל ממנה, אמר המשגיה שיחה שלימה לבני הישיבה, ואמר בתמיה, איך בן תורה שואל שאלות כאלו, **בן תורה שמובדל ומופרש מן העמים, אין לו שום חשש סכנה!** מאה אחוז מובטח שיהי' ניצל, אין בזה שום מקום שאלה, ולא נערוועק, ולא ספיקות!

"והבדלתי אתכם מן העמים להיות לי" ובחז"ל **"אם אתם מובדלים מן העמים, אתם שלי, ואם לאו אתם של נבוכדנצר וחבירי"** ביאר המשגיה, אם מובדלים מהגויים, נמצאים ברשות של הקב"ה, ואין עליכם שום שליטה, אתם נמצאים בפלנטה (כוכב מכוכבי לכת, א.ה.) אחרת!!!

- קבלה מהמהר"ל דיסקין -

אמר המשגיה, יש לי בקבלה איש מפי איש מרבי יהושע לייב דיסקין זיע"א "שבמלחמה האחרונה קודם ביאת המשיח כל הערהליכער אידן יינצל" ומה זה עהרליך איך - מובדל מן העמים.

לא מדובר פה, להיות אחד מל"ו צדיקים, אלא אם מובדל מחוקות העמים, ואין לו שייכות עם הקולטור שלהם! עם העתונים שלהם, והמוזיקה והספרים שלהם, ומנותק מהם, אז אומר הקב"ה **"אתם שלי"**! ונמצאים ברשות אחרת, ואין שום שליטה עליכם. (א.ה. אם אפשר להוסיף שהגר"ש פינקוס זצ"ל אמר פעם שכל דבר שגוי נהנה ממנו זה נכנס בגדר גויש - כגון איזה סיפור של מתח או דובים שמדברים כאילו אנשים - אע"פ שנכתב בלשון הקודש אפ"ה גויש הוא לגמרי, וכן מוזיקה אפ"ה אם התיבות הם תיבות מפוסקים [ד' ירחם ויציילו מהמחללים שם קדשו] כל זמן שגוי יהנה מניגון זה אין זה אלא של נבוכדנצר וחביריו ובר מינן ועלינו להתרחק). (בא"ד) סוף דבר היה, שהגר"א הוריד את כיסוי ראשו, וראו את התפילין עם השם הויה, ונפל עליהם אימה ושחררו אותו. אמר המשגיה [בערך בנוסח כזה] הרי הגר"א הי' בכוחו לבטל את כל הגלות, (כמו שהי' מזכיר תמיד דברי המהר"ל, שצדיקי הדורות יכלו לבטל את הגלות, רק קבלוה מרצון) ואפ"ה לא ביטל, א"כ למה הוא עצמו לא גרס את השופטים. ביאר המשגיה, כלל ישראל הי' להם שייכות לגויים לכן היו ברשותם!!! אבל הגר"א לא הי' לו שום שייכות כלל, לכן לא הי' להם שום שליטה עליו.

- תפול עליהם אימתה ופחד -

סיפר המשגיה, כשהצבא הפולני נכנס לוילנא, הם רצו לעשות פוגרום ביהודי וילנא, אך המארשאל הפולני לא רצה פוגרום, והוציא כרוז, שהוא מבקש שלא יתחילו עם יהודי וילנא, כי הם יודעים לצעוק והעולם ישמע צעקתם, וזה לא כדאי לצבא והמלכות הפולנית. ונהי' שקט! ואכן, יש תפילה שמבקשים כל הדורות "תפול עליהם אימתה ופחד, עד יעבור עמך ה" עד שעם ישראל יעברו את כל הגלות, יש להם פחד להתחיל עם יהודים, וכל זה מתן, כשאין שייכות עמהם!!!

- רהיטים של יהודי -

פעם אמר בוועד לחתנים, צריך לשמור על הצורה של הבית, שיהי' ניכר שזה בית של יהודי. ומצינו שיעקב אמר ללבן, (בראשית לא, לו) "כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך". יעקב אמר ללבן הרהיטים בבית שלי, אינם רהיטים של גויים!! וכי מצאת איזה רהיט בביתי, שהוא משתייך לבית לבן... כי אחד צריך לדאוג שהרהיטים בביתו, יהיו של בית יעקב ולא של בית לבן!!

- מזכירים לנו -

פעם כשיצא מן המקוה עבר לידו גוי שהי' מקלל! אמר המשגיה, הערל הזה מזכיר לנו שאנחנו יהודים. סיפר המשגיה, נגש אלי אברך ושאל אותי, הציעו לי ולחברי משרה, וסוף דבר הי' שאני לא קבלתי משרה זו, למה... ענה לו המשגיה, החבר שלך לא קרא ולא למד שום ספרים של גויים, לכן הוא זכה במשרה. השומעים נרעשו, ואמרו, לפי דברי המשגיה, כולנו יש בנו משהו מן הגויים, ענה המשגיה, גם אני בתוכם...

- שתיקתו של החפץ חיים -

סיפר המשגיה, פעם המתין החפץ חיים עשר דקות בשתיקה, קודם שברך שלא עשני גוי, וביאר הח"ח את הנהגותו, בדקתי את עצמי היטב, אם אין בי שום נקודה של גוי! ורק אח"כ בירכתי את הברכה.

ודבור ומלבושים. אסור שיהי' אפילו משהו של גוי, והי' אומר, הרי חז"ל תבעו את אחד שהקשיב לזמר יווני, ויש כאלו שמקשיבים לנגונים שלהם, ורוקדים בחתונות עם נגונים של גויים רח"ל.

פעם אמר, כשמגיע סענעטור ערל לחתונה, יש כאלו שאצלהם זה כבוד גדול, אבל זה שקר, שהרי הוא ערל ככל הערלים רק יש לו כובע יפה ונעלים.

- הפטרת הפרשה הראשונה של גלות -

בהפטרה של פרשת ויצא נאמר "שובה ישראל עד ה' אלוקיך" ביאר המשגיה, כל יחיד יעשה תשובה על חטאיו, אבל התשובה של הכלל ישראל ביחד, תהיה, "אשור לא יושיענו" זה התשובה הראשונה, לומר בפה מלא, אין לנו שום שייכות עם אשור, לא עם הסיסטעם של המלכות שלהם, ולא עם הפצצות שלהם, דעד כמה שיש שייכות עמהם, זה החטא. (א.ה. נראה כוונת כבודו לעמ-ריקה, והבן היטב, וכן עם הכחי ועוצם ידי הנמצא בארצינו הקדושה, ד' ירחם, ואם אפשר להוסיף דלפני כשלושים שנה [בתש"ן] העולם נמנעו כל פעולה מה שלא יהי' מצד הכחי ועוצם ידי הזה ולא נפטר אחד [חוץ ממחלל שבת ומחטיא את הרבים אחד בליל שבת] אע"פ שנפלו ל"ט באמפ"ע'ס ועלינו להתבונן תמיד).

- ביקור סענטור - פעם הי' ביקור של סענטור בישיבה, ונתנו לו כבוד לפי צורך הענין, אך המשגיה אמר אח"כ וועד, והרעיש הרבה, על שיש איזה רגש, והערכה וכבוד, לערל הזה.

בס"ד

הל' תשעה באב ס' תק"ס - תקס"א

מספר משנה ברורה

חלק ד'

אב תשפ"ה

הוספות חדשות בכתב רש"י
הן בדרך כלל

תק"ס (זכר לחורבן)

סי"ה. האם מותר לבנות בנין מסוייד ומכוייר [פ"י מצוייר] ? למה ?

דעת הרמב"ם והשו"ע שאסור אפי' אם משייר אמה על אמה [וע' בה"ל ס' תקנ"א ס"ב ד"ה או בנין דמשמע דאם טוח בטיט מתחילה יש צד להתיר, ע"ש] אבל לדעת הטור מהני שיעור וכן המנהג. וטעם ה"ל הוא דחכמים שבאותו הדור תקנו שכל דבר שמחה צריך לעשות בה דבר זכר לחורבן בית המקדש (דביתו חרב ואיך אנו בונים בנינים מפוארים, וע' פלא יועץ [אות בנין] דמאריך על אלו שעושים ביתם קברים, וז"ל ועל כל פנים לא ירבה הוצאות בבנינים גדולים בנין אבנים עליות מרווחים מצויירים ומכויירים וכדומה כי הכל הבל ורעות רוח וגרים אנחנו כצל כל ימינו עלי ארץ וטוב לו שיוציא אותן הוצאות לבנות לו בית יאמן לעוה"ב כי שם ביתו עכ"ל, ומביא שם מעשה נורא מהירושלמי ומסיק דהגרים בארץ העמים מוטב לדור בשכירות, וז"ל ולא יבנה בתים כלל ולא יקבע דירה בארץ טמאה וזה מורה על אמונת הגאולה וצפיית הישועה מיום כלי' ע"ש היטב). וע' בבה"ל שביה"ט וביה"מ מותר בכל ענין (ולכ' על זה סומכים בחורים בישיבה שאין עושים זכר לחורבן בחדרים וטעון שאלת חכם). [וע' עגמ' ב"ב (דף כח:) בענין נבואת ירמיה', וברשב"ם שם, הערת הבה"ח אשכ"פ כ"ן].

ובענין קישוט דירות כהיום - איפה דעת תורה, איפה שכל הישר, איפה זכירת דברי התנא דעוה"ז כפרוזדור - והאם אחר פרוזדור מלא הבלי העולם האם חושבים שבאמת יכנסו לסרקלין - ועל כל בר דעת לעמוד בפרץ ולא להיות קורא לגנב, והבן. (וע'ע לקמן בעשירות של אי רכוש כל הדברים מהבלי עוה"ז - אשרינו).

ס"ט. איזה מאלו צריך להניח אמה על אמה ואיזה א"צ :

א. בנין שלא סד בסיד אלא נשאר טוח בטיט ? [לכ' זה כמו סעמענט^א, רצ"ב] ב. סד בסיד שמעורב בו חול ? ג. סד בסיד שאינו לבן ביותר ? ד. בית המדרש שסד בסיד לחור ? ה. הניחו אמה על אמה בבית ועשהו שחור ? ו. אם עשו כנ"ל וכתבו עליו זכר לחורבן ? ז. תלו בגדי רקמה סביב כל הכתלים ? ח. הדביקו נייר^ב על הכתלים ? ט. קנה בית מסוייד ? למה ? י. קנה כנ"ל מאינו יהודי ? יא. בנה בית ע"י א"י בקבלנות ? יב. שכר בית ? יג. מקום שעולים דרך שם לשאר דירות הבנין ?

- (סק"ב) א"צ.
- (שם) צריך לשייר, ויש מקילין, וצ"ע, ואפשר דהנהגין להקל סומכין על זה ודוחק (משמע לכ' דמצדד לחומרא בה"ל, וי"ל).
- (שם) אפשר על זה נהגו העולם להקל לא להניח אע"א ודוחק (משמע דאין להקל, ע"ש).
- (בה"ל ד"ה שאין בונים) א"צ.
- (סק"ג) משמע שצריך לעשות עוד אמה על אמה, ע"ש. או לקלף הצבע.
- (שם) משמע שא"צ עוד אע"א, וצ"ע.
- (שם) צריך לשייר. וע' ס' הצדיק רבי שלמה (עמוד כ"ב) בשם הח"ח דראה וילנות על החלונות פתח ואמר - אני רואה כמה דפי גמרא תלוין על החלונות וכשראה שטיחים על הרצפה אמר אני מרגיש שאני דורס על גמרא, ע"ש, וה"ה בשאלה דידן, כ"נ.
- והעיקר לכל העובד עבודת הבורא בשלימות הוא לדעת מה צרכו באמת ומה נגרם ע"י קנאה או אהבת עוה"ז, וע' מ"ב ס' קנ"ו במ"ב ובשעה"צ עצה טובה למדוד אם צרכיו ממש או לאו (לחשוב אם אני צריך ללוות [או לעבוד] לקבל כסף לעשות דבר זה עבור אחב האם הייתי אומר אז שהוא צריך או אפשר לו להיות בלעדו, ודבר נורא ואיום הוא, ועד מתי נלך עם עצת היצר, עד מתי ?) וע' בגמ' תענית כא. דר' יוחנן שמע קול מלאכי השרת - האם היינו שומעים אם היינו שם ? טעון

חוש השמיעה עדין מאד - ושמעו ותחי נפשכם. ובפרט דר' יוחנן שמע שאין לחפש כסף או עבודה - אלא אך ורק תורת ד' תמימה משיבת נפש - אין עוד מלבדו. וכ"כ מתוך הניגון - הכל הבל הבלים אין עוד מלבדו - ואם מכניסים התיבות לתוך לבו וכל מהותו עולה לשיא השמחה בחיי חיותו, ואין למעלה ממנו בשבילו, אשרי אשרי חלקו.

- ח. משמע מהנ"ל דצריך לשייר, וע"ש.
ט. (סק"ד) א"צ, בחזקת שעשה בכשרות (היינו שעכ"ם בנה הבית וישראל לקח ממנו).
י. (שם) מוכח דא"צ לשייר. וצ"ל דאע"פ שיש לאדם לראות זכר לחורבן תמיד אין זה אא"כ הוא בנה הבית אז תיקנו זכירה זו והכל תלוי בעת עשיי'.
יא. (שם) משמע דזה נקרא ע"י ישראל, וחייב לשייר אע"א, וצ"ע. וצריך לחלק בין זה להל' שבת (דאמרין דעביד אדעת' דנפשי').
יב. (שם) מבואר במ"ב, וע' בשערי תשובה ב' דאפי' שכר מא"י אם מסייד בכל שנה לעצמו [לכ' כל שנה לאו דוקא, וצ"ע] או תולה בגדי רקמה י"ל שצריך לשייר, ולכ' ק"ו אם שכר מישראל לא עשה זכר לחורבן, ודו"ק. וע"ע סוף תשובה ס"ח לעיל.
יג. צ"ע, וע' סוף תשובה הבאה בשם השע"ת ולכ' לפי הצד דחייב בכל חדר וחדר ה"ה בחדר זה, וי"ל.

ע. באיה מקום בבית יש להניח האמה על אמה? למה?
(ס"א) לשון המחבר כנגד הפתח, וע' סק"ג דהיינו נוכח הפתח כדי שיראה מיד כשיכנס, ויש שמניחין למעלה מן הפתח אבל משמע שמוטב בדרך הראשון, ע"ש. וע' בשע"ת לענין להניח בכל חדר וחדר מן הבית, וכן ידוע בשם החזו"א דכן יש לנהוג בכל חדר, וצ"ע.
(ולכ' כהיום כולי האי ואולי שיזכור החורבן כשיש זכר בכל חדר וחדר דהא היצר מרדים כל החושים, ועלינו לקיים עורו ישנים משנתכם - ולומר ליצרינו די לצרותינו, ובתחבולות נעשה מלחמה נגדו ונגד כל הזרם אשר הוא פועל בסביבותינו - תמיד).

- ע"א.** באיה צריך לחסר דבר ואיהו לא [ואיזה דבר]:
א. העושה סעודה לאורחים בימי החול? ב. לבני ביתו בימי החול? ג. סעודת מילה? ד. סעודת שבע בברכות? ה. סעודת סיום שעשא בשבת? ו. אשה המתקשטת בשבת? ז. אשה (סק"ה) מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה, וע' סק"ו דהיינו לחסר א' מן התבשילין הרגילין בסעודה כזאת.
ידוע המעשה שהרה"צ ר' יעקב יוסף הערמאן זצ"ל שילם עבור האיין קרים בסעודת חתונת בתו (לכ' שילם כדי שיהא חלק של הסעודה ואז אפשר לומר דאין מביאין משא"כ אם לא הי' שלו) וציוה לא להביאו וכתב פתקא גדולה שמפני אבילות על החורבן לא יתנו את האיין קרים, ודו"ק הרבה.
וע' שע"א ס"ז דאם שייר תבשיל א' מה שרגילין במקום ההוא שוב א"צ להניח מקום פנוי מקערות, ע"ש.
וכהיום דעשו כל ימי' כחגים, והשעות עוברות רק כדי שיגיע לעוד זמן אכלה או שתי', ואין פוצה פיו (יש להבין כאן לשון נופל על לשון), טעון עבודה שלימה, לשכוח כל הברי העולם ולהתעמק בתורה, ללמוד וללמד ולחזק לבבות בכל מיני חיזוק (בפרט לבב עצמו) ולמצוא הספר מוסר וכו' המדבר אל לבו כדי לצאת מכבלי היצר, להיות בן חורין מכל תאוות עוה"ז, להיות שקוע באהבת עוה"ב (ע' חוה"ל חשבון הנפש כ"ה, והבן, וכן ברמב"ם סוף הל' מזוזה דברים נוראים).

- ב. (שם) משמע שא"צ, וצ"ע.
ג. (שם) צריך כנ"ל.
ד. (שם) צריך כנ"ל. **(והעולם מקילין, וצ"ל דשוכחים, וע"ע בבה"ל בשם הח"א, וטעון חיזוק תמיד).**
ה. (שם) א"צ, ולא יחסר שום דבר.
ו. (שע"ה צ"ג) משיירת א' ממני תכשיטין שיש לה (צ"ע אם יש לה כמה מיני תכשיטים שלובשת על צוארה, וכמה על ידי', וכן לאזני' אם צריך לשייר א' מן המקומות בלא תכשיט או די אם אינה מתקשטת בכל מה שיש לה בבית אחת, וע' ס"ב דמשמע דצריכה לשייר א' מן המקומות, וע' סק"ח, וצ"ע, אבל לכה"פ אין לשים כמה תכשיטין במקום א' [כגון על צוארה] דזה מוכח דאסור - ע' בפנים).

וידוע מאמר חז"ל בליקוט שמעוני דאין תכשיטי אשה אלא לבעלה (ולפי"ז יש לכסותם כשהיא הולכת ברחוב בכל ימות השנה ובפרט בשבת קודש וכדאיתא בפירוש בכמה וכמה מקומות על התכשיט באוזן האשה – שהיא תכסהו בחוצות ורק בבית היא מגלה קצת מאזני', עיין, [דהא אין אפוסטרופוס ל....., והבן] ולזכור דאבלי ציון אנהנו ונוכה לראות בשמחתה בזכות צניעותה). וע' בגמ' סוטה (כב.) דר' יוחנן למד יראת שמים מנערה א' שהתפללה כדאיתא לקמן בתש"ו זו חלק (ז'), והמעין היטב יעלה תמיד. וע"ע דברים נשגבים בבה"ל ריש סי' של"ט ד"ה להקל בכל, ופחד הוא, ועלינו לדעת דיש נסיונות בכל דור ודור, וטעון תפילה בדמעות שלישי, וד' הטוב יכפר בעד.

- ז. (ס"ב) משיירת מין ממני התכשיט שנוהגת בהם, וע' לעיל. וע' סי' תק"ס סק"ח דנשים המתקשטות במילוי גורמות רעות רבות, מאומות העולם המתקנאים בהם. וידוע שיש היום (תשס"ד) חילול ד' נורא מדרכי הנשים שהולכות בפאה נכרית דהרבה שאינם כ"כ חרדים לדבר ד' אומרים שכל הנשים הללו עוברים על הדין לכסות ראשן בפרט כשמפריזין על המידה (ובענין כל פאה נכרית ע' במ"ב סי' ע"ה סקט"ו אם מותר חוץ לביתה), ואע"פ שהרבה הולכות כן משום שכ מקובל במשפחתם ועוד יש ששאלו רב - עדיין צ"ע מה לענין חילול ד' - על הא גופא יש לחזור ולשאול רב, כ"ג, ודו"ק. ובעת שהתעורר השאלה כדלקמן דשמא יש משום ע"ז בכל פאה והחליפו אלפי נשים למטפחת פשוטה ושמהין הן בישועות וישועות עמו ישראל, זה הי' לפני כמה שנים, ועתה עוד אלפי אלפים ראו שדרך הישר הוא להתקטט בבית ולא ברחוב, כשהקב"ה שלח מלאכו לבשר דנמצא שהחשיבו דבר שלא החשיבה התורה הק' - ואע"פ שהרבה קנו עתה סינטעטי [וצ"ע איך לא למדו לקח שהראו אות מן שמאי, וצ"ע. בפרט בדקו ומצאו שבזמן שכולן הלכו במטפחת על ראשן לא הי' אף א' מיהדות החרדים במכון שרת ולא בעוד מקומות (ניורלאג') - ועלינו לשאול איך הדרך להביא משיח - דהא לא ניתן לנו חיים אלא לשבור ההרגל שלנו, ולשחרר את היצר הטוב שכ"כ עצור הוא תחת היצר הרע נעבאן אוף איים - וכדברי חז"ל מסכן הוא, והבן, - ועל כל א' לעשות חשבון הנפש אם הי' מיקל בדיני אפיית מצות כמו שמקילין כאן, ודו"ק [לא באנו לתת תוכחה - דמי אנו - אלא אך ורק לעורר לבבות, נא להבין]]. וכן מהכובעים והטיכלאך. היוצאים מגדרי צניעות (וההולכת בב' שפיצין קצרים, ולא עב ובולט בתחילת ראשן, כדור דור, אשרי ביתם וכל אשר להם) וכן הכובעים המושכים עיני אנשי בליעל, ולפעמים אפי' אופן עשיית הטיכל אינו כצניעות שלנו, ולמה להן לשנות מדרכי האמהות, וכן המוֹדָא באורך השמלה, או הסחורה האסורה, ר"ל, וכן הנעלים העשויים להשמייע קול, וכן מה שהתחילו לעמוד ברחובות בקבוצות ומדברים וּבִפְרֵט בליל שבת ואין בושה גדולה מזו, ואתמהה, ועל כל בעל רחם על אשר לו ולאספס לביתו [האם זה אשת חיל, האם זה כבוד נשותינו דכל כבודה פנימה ולא להשמיע ולהבליט בחוצות (ירושלם וכל אתר ואתר) ואיפה המלא כָּל הארץ כבודו] ועל כל בעל להזהיר את בני ביתו להתדבק בדרכי אמותי' הצדקניות ששמרו על חומת הדת ושמרו עצמן ובני' (ובע"ל) מכל דבר... [וע"ע סי' ע"ה סק"ד דצניעות של האשה גורם שבני' יהיו בין חשובי הדור ובעלה מחברך בכל הברכות ובעושר ובכנים ובני בנים וכו', עש"ה, דתורתינו היא וללמוד אנו צריכים ולשמור ולקיים באהבה - וע' בגמ' סוטה דף כ"ב. והאמר ר' יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה וכו' דר' יוחנן שמעה לההיא בתולה דנפלה אפה וקאמרה רשב"ע בראת גן עדן ובראת גיהנם בראת צדיקים ובראת רשעים יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם (רש"י - שלא יכשלו: להפסיד חלקם עַל יְדֵי מִגֵּן עֶדן וליירש גיהנם), עש"ה, ודברים נשגבים הם ועלינו להתבונן].

וע"ע במדרש רבה בראשית י"ח ב' דהקב"ה ברא חוה ממקום שהוא צנוע באדם דוקא ולא מן העין או מחלק של חיד של אדם הראשון או וכו', ע"ש, ועל כל אבר ואבר שהי' בורא בה הי' אומר לה - תהא אשה צנועה תהא אשה צנועה, עש"ה. ואם היו מחנכים על מעלות הצניעות (והרבה התרעמו על הא שאין מלמדים לתלמידות בבתי ספר הנקרא חרדי שיש דעות בענין פאה נכרית אלא מעלימים מהן ידיעה זו לגמרי - והא תורה היא ותורה זו מותר ללמדה, למה מִפְּתָחִים - ומתי יגיעו למעשי האמהות בתמי') ופחיתות שיש באלו שדרכם מלא הפקרות הי' הכל נראה אנדעריש והי' העולם מעלה חן לפני הקב"ה, וכלשון ספר החינוך במצוה תקפ"ב, עש"ה, ויש ללמוד דברי החינוך זה מאה וא' פעמים (ואפשר גם עם האשת חיל, ודו"ק). ואם זוכרין תמיד שיש כלל גדול ששולט בנו - ירידת הדורות - ועל האדם להיות חכם - לראות את הנוה"ל ולזכור שכל נטי' קלה שמה שמסרו לו סכנה לו ולכל זרעו, וכלל הוא בכל דרכי דעהו. וע"ע בגמ' שבת דף יז. דר' טרפון הי' כ"כ בצער על ירידת הדורות עד דקילל את עצמו, ומשמע דסבר דמוטב שלא יהיו בניו אם יצטרכו להיות בורר שהלכה נרופת בידם (ע' ברש"י שם) - נורא ד"ג.
ועוד יש להתחזק בצניעות ידידע שבא' הערים הסמוכות לירושלם שהרבה בני תורה דרים שם היו י"ד גיטין מפסח עד עצרת בשנה א', ד' ירחם ויאמר לצרותינו די.

- ע"ב.** איזה דברים יש לעשות זכר לחורבן בנשואין?
[א] (ס"ב) אפר מקלה במקום הנחת התפילין. [ב] (שם) לשבור כוס בשעת חופה (לכ' יש לקנות כוס חשוב [ע' סק"ט] וכמעשה בגמ' ברכות דף ל"א ע"א דמר ברי' דרבינא וכן דרב אביי [ע"ש בתוס' לכתבו מזה שהם שברו כוס שוה ארבע מאות זוז כדי לזכור חורבן בית המקדש ולא לעבור על האיסור למלאות פינו שחוק בעוה"ז הוא המקור למנהגינן]), וי"ל בסק"ט דצריך להיות לימוד מוסר משבירת הכוס למען יתנו לב (ולא כאלו שחושבים שזה סימן של שמחה גדולה ומכריזין מזל-טוב ושוכחים החורבן, ועלינו להתבונן).

ש"מ בשדה חמד דצווק על החדשים שבאו לכאן שלקחו המנהג מן האשכנזים לשבר כוס ונתהפך לסימן של שמחה דכולם צועקים מזל טוב מזל טוב - והא לזכור החורבן הוא בא, אלא יש לבטל המנהג כן תוכן דבריו שם, עש"ה, וב"ש. (ולא שיש לאשכנזים לבטל המנהג אלא יש להחזירה ליושנה לזכור שהכל חורבן נורא בעולם - ובפרט ע"י היצר הרע החדש בטל. המטלטל וכל הכרוך בו, וכל הדומה לו והדומה לדומה שגורם לחיות בדמיונות ולשכוח תכלית הבריאה ולמה באתי לכאן, ועל כל א' וא' לעמוד בנוסיון - בהחלטה נחושה לא להתפתות ע"י האשת חיל או שאר קרובים או חברים או מחירים זולים - אלא לזכור שיש בדברים אלו חורבן נורא בהיכל המלך, וכן בכל השחוק וקלות ראש, והחיפוש אחר הקל והנוח, ר"ל, - אלא על הבר דעת להלחם בַּ החיים, ועם זה להתפלל תמיד שהקב"ה הטוב הרחמן, האחד, שהוא ד' אלקים, ירחם עלינו).
יש שנהגו לומר הפסוק אם אשכחך ירושלם וכו' בקול רם לפני החתן והוא עונה מילה במילה קודם שבירת הכוס ואשרי חלקם בחיים נצחיים. (דבלא זה נשכח טעם הדבר ואיכא משום בל תשחית ע' במ"ב, ונראה שכן הי' המנהג בכל הדורות, ושאל אביך ויגדך).
ובענין צמצום בעשיית החתונה חוב קדוש על העומד על דעתו לחשוב - האם נתתי מנה א' (או הכסף ששוה) לעני הנצרך - ואם הי' מחלק לעניים כנגד מה שמוציא על דברים של מה בכך, ובפרט מה שמחלקים בסוף החתונה שעולה הון, הי' זכות עצום להבן-זוג ולכל המשפחה - ואשרי מי שיקיים הנ"ל אפי' במקצת.

[ג] או מפה שחורה על ראש החתן.

[ד] (סקט"ז) אין לשמוח ביותר, וע' סק"כ דאין למלאות פיו שחוק ויש שנכשלין בזה, וטעון חיזוק. וע' גמ' ברכות ה"ל דכדאי לבזוז הון רב שלא יכשלו בזה, עש"ה. וע' לקמן תשובה ע"ג א).

יש שעושים כל מיני דברים לשמח ובאמת זה בזוי בזיונות ושוכחים ד' אלקינו, ר"ל. בפרט שמוציאים כסף הרבה והי' עדיף לשמח כמה עניים, כידוע, וכנ"ל - ואע"פ שהלואי שנחזיק אנו למעשה אפי' במקצת הנ"ל אבל לחזק לבבות בעי. ואע"פ שיש חשבונות באלו שעושים החתונה במקום רחוק ממקום שרוב חרדים דרים מחמת דיותר זול שם - האמת הוא שגורם הרבה ביטול תורה וטלטול הדרך והרבה כסף לריק - ואע"פ שלהם המחיר הוא הרבה יותר בזול - יש מקומות ג"כ בקירבת מקום אלא אינן כ"כ ברחבת ידים ולא כ"כ מבריק כמו שם ויש כאן חשש טעות של לוט שנמשך אחר המבריק והרחב, ד' ירחם, והנשים מפתות בעלי' שצריך דוקא מקום מרווח - ומביאות רא' והא פלוני עשה שם - ר"ל מהאי דעתא דמהרש"ן הרס נורא - ועל כל א' לעמוד בפרץ ולא יזוז כמלא יגמא, והא נתינת כלה לחתן כנתינת תורה לישראל ובנתינת התורה שהי' בפרהסיא ובקולות לא נשאר - אלא דוקא מה שהי' בצניעות - וכדברי רש"י בחומש - והמבין בין. (ועוד דבמקומות החדשים המחיצות אינן קבועות וגורמים קלקולים, ר"ל).

[ה] (ס"ד) גזרו על עטרות חתנים, וכן אין לשים על ראשו שום כליל.

[ו] גזרו על עטרות הכלה אם של כסף אבל של גדיל מותר, וע' סק"ח ועלינו להתחזק. (יש לזכור שתפילין שבראש כעין עטרת חתנים שלנו - זו' כריכות על היד כעין שבע בברות, וכן בק"ש ביום ולילה יש שבע ברכות ויש להקיש לכל החיים, ומתי נתבונן מתי נשמח כולנו בהא דקדישנו).

מה הדין באלו:

א. לנגן בכלי שיר על היין ב. כנ"ל שלא על היין ג. לנגן בפה על היין ד. כנ"ל בלא יין ה. לזמר פסוקים בסעודת שבת ו. לצורך מצוה לנגן בכלי שיר?

א. (ס"ג) אסור, ולפי הרמ"א דוקא למי שרגיל בכך או בבית המשתה (אפי' אינו רגיל ע' סק"ב). וע' שעה"צ כ"ג לענין למחות במי שעושה כן. ויש לעיין בציוור המבואר שם בדין מחאה דאם רגילין למה אין לאסור משום הרגילות שבו, ויש לומר דודאי אין לעשות כן ולא דיבר שם אלא לענין למחות, עש"ה.

כהיום הרבה מקילין בדבר זה וכל ימיהם כחגים ושומעים שירים (לפעמים ממקומות מופקפקים מאד, וע' גמ' חגיגה ט"ו ע"ב דאלישע בן אבוי' אבד עולמו מפני שירי יוונים שהי' רגיל לשיר, ע"ט, וקשה המעשה שהתחילו איזה בני תורה לזמר אצל חתונות, זמן של קדושה וטהרה וזמן שמתחילין בנין נאמן של תורה וחסד,

ושרים שירים של דופי ומוֹדָא [דזאז jazz] שכל שורשם ומקורם מחוסר צניעות דבאים מהגוים והחפשים, ר"ל, ואיך שרים ברוך אלקינו שהבדילנו באותה שעה שמתמדים לפורקן עול שיש בעולם הרחוב הרחוק מהתורה ודביקות בהשם אלקינו המטהר, ועל כל בר דעת להתנות עם המזמרים שישיירו אָך ורק שירים וחמירות שמקורם בקודש וכדשרו כל השנים [וכן תיקנו כמה ראשי ישיבות ואסרו להזמין אלו שמזמרים השירים החדשים] וע"י זה יזכו לשמחת חתן וכלה כבגן עדן מַקְדָם. וע' ס' לקט רשימות לקמן שצווע ככרוכיא על פירצה זו. וע' בתשובה ט"ז כפ' דכרים דכרים חדקים שְכָלו לְכָלוּ, וטעון הרכה תפילות!

וע' שו"ע אבה"ע סי' ס"ב בבית שמואל סק"א, וז"ל כתב ב"ח שכאנשים ונשים בחדר א' אין אומרים שהשמחה במקומו דאין שמחה כשיצא"ר שולט [ידוע המעשה שמהא הדרור רצ"ב בשנת תשל"ו לא אמר שהשמחה במקומו כשביקר בהמ"א בשבע ברכות שערכו אצל א' מקרובי] (הי' מקרובי) (הי' מוכרח לילך לשם ולא ידע מתחילה שיהי' באופן פרוץ כזה ר"ל) והיו אנשים ונשים בנפרד בחדר א' אע"פ שהי' החדר גדול מאד (והנוכחים ניסו לומר לו שהוא דילג תיבות שהשמחה במקומו ולא רצה לשנות וכדעת הב"ח), ודר"ק], וה"ה שירים החדשים מסלקים השכינה הקדושה וכל שמחה נהפך לתוהו, וכן הרעש גדול שעושים כדי להדמות לבר מינן, לא עלינו, [ע' גמ' סוטה דף מ"ח. סה"ע דהפורץ גדר בזה גורם עניות וצרות רבות ר"ל] ועלינו להתפלל על עמינו כלל ישראל [ע"ע תשובה ע"ד לקמן].

ועל אלו הנה"ל שעושים כל ימ' כחגים ושומעים כל שעות היממה (ואפי' בלכתם בדרך ושבתם בביתם ובקומם ובשכבם, ד' ירחם על הביטול קדושה בידים ובאזנים), והרבה גדולים מוחים על הנהגה כזו, ועל כל אב (הרחמן) להנהיג בניו בדרך הישר [בנחת ובנעימה], ועל כל עובד השם לבדוק מעשיו ומעשה בניו ובנותיו וכל מעלליהו.

וזכינו לדבר עם ראש ישיבה א' שליט"א ע"ד שמצאו קופסא בלתי כשרה אצל א' מהבחורים, ואע"פ שהי' עם טייפ לעזור בשמיעת שיעורים והבחור לא שמע שום דבר מהקופסא חייבו לסלקה מהישיבה שזה עצת היצר - היום אומר עשה כך וכו' והראש ישיבה האשים את עצמו שהגיעו בישיבה שלו לדרגא ניותא כזו שבחור בן תורה יחזיק דבר כזה ברשותו. ונכהא שחורשים שהטיפ עוזר בחזרת השיעור עליו לשאול צעת גדולים ידוע שלא זו הדרך - אלא כל הנכנס לשיעור גמ' עליו לחזור היטב ד' או א' פעמים גמ' רש"י ותוס' ולעיין בראש"ש ר"ן ורשב"א עוד קודם השיעור ועי"ז הוא יזעם השיעור כדבעי, ואח"כ בלילה לא יחזור לחזור על הגמ' רש"י ותוס' ולראות מה הוא מבין יותר ע"י השיעור ממה שהבין קודם השיעור - ואלו שעושים להיפך - שלומדים פעם (או שתיים) הגמ' רש"י ותוס' ואח"כ שומעים השיעור ובערב חוזרים על השיעור ע"י טיפ או ע"י מה שכתבו בשעת השיעור מאבירים בידים מה שנותנים להם מן השמים, ולא זו הדרך לזכור הדברים ולקנות דרך בלימוד הגמ', ועל כל א' לשאול המורה דרך שלו או המגיד שיעור שלו - וידוע שהגרנ"פ זצ"ל הי' אומר שאינו אוהב [אלא ש...] מי שחזר על השיעור - אלא על כל א' להכין בשב מקודם [וע' בגמ' ברכות דכן ציוו חכמים לבני' להכין קודם השיעור כדי להבין אז העמקות], ואחרי השיעור ללמוד שוב הגמ' רש"י ותוס' ועי"ז יעלה לראש ולתפארת, ודר"ק. [ואלו שלומדים יותר בקיאות - חובת גברא לכתוב (בקצרה) היסודות מהגמ' רש"י ותוס' דאלי"כ הכל נשכח כן רגע].

[עוד רגע קט בענין שמיעת שיעור ממי שלא מלא כריסו מדור העבר - דא' מהמגידי שיעור (הנחשב מהחשובים) אמר פעם שהיום יותר מדוייק הריבוע שלנו בתפילין שלנו ממה שהי' בזמן חז"ל - ורחמנא ליציל מהאי דעתא - ויש כאן משום עיוות במסירת התורה - ועל הקורא לשאול גדולים וישמע האמת, ועל כל א' לבדוק את לבו, איפה הוא, ולאן הוא הולך, ומה יהי' עם האייניקלאך ואור - אייניקלאך שלו, דאחריות נוראה הוא, ומובן הנהגת הח"ח דלא נתן (בדרך כלל) ברכה לחשוכי בנים דדאג מה יולד מדור החדש, ועלינו לבדוק בדיקה אחר בדיקה עד שנמצא הטויות והנגיות ואז נזכה לדורות ישרים ומבורכים, אמן]. וע' בשעה"צ כ"ה דיש להזהיר בני ביתו, עש"ה. [וזכר אזכרינו כשזכינו ליכנס פנימה אצל הגרנ"פ זצ"ל וחזקו כל עצמותי מדבריו, בקול ד' להבות אש נגד אלו ששומעים מקופסא הנ"ל וחזר על דבריו כמה וכמה וכמה פעמים, וכן הבנו באותו עת מהגרא"מ ש"ך (שליט"א) זצ"ל ועלינו לחזור לאבינו שבשמים ואין עוד מלבדו].

→ וע' הקונטרס הנפלא - דור שכן דוד בא (להזמין: 03-6191973) שמסביר בהיקף נורא המכשול הגדול בכל הניגונים החדשים. [וכן אפשר לברר אצלו אם המנגנים מהכשרים או לאו]. וע' לקמן. וכל המקבל על עצמו לזיזר לא לבוא בשעה שעושים הרעש הנ"ל אלא דוקא אחר שגומרים ואז ורקדים עם שיר בפה עם החברים אשרי חלקו (אא"כ יש בידו למחות כשהרעש והריקודים כגוים הם - ואם אין בידו מוטב לא להיות נוכח כידוע), ואשרי האב ששומר על בניו שתן עינו וכל עמלו, ולא להיות נתפתה אחרי בקשתם לקחת מנגנים המודערגיש אלא אלו שעומדים בתקנת הועד - ואפשר לבררם אצל הסל. הנ"ל. וזכינו להיות אצל מאות חתונות וראינו בחוש שהשמחה העילאה הי' אָך ורק אצל אלו שמנגנים הניגונים שנהגו מדור דור, וכל השאר לא שוה אפי' האבק שמעלים ברגלי', וכן אינו דומה ההצלחה בחיי הזוג - בדוק ומנוסה - ונפלא. וכמו כן ראינו שאלו שהתחתנו במקומות שנפרדים האנשים והנשים לגמרי (לא במחיצות המטלטלות שנועים ונדים לפי פירצת הדור, ד' ירחם) אלו הצליחו באופן נורא, ד' יעזור עוד ועוד. ומחמת חשש שיש כאן הלאו דבל תשקשו יש שזוהרים לבוא מוקדם קודם שמתחילים הניגונים (?) ויש שמאחרים - ואשרי חלקם, כנ"פ.

ב. (שם) לפי המחבר אסור כנ"ל, ודעת הרמ"א אסור למי שרגיל בכך, ע' סק"ב.

ג. (סק"ב) אסור לכר"ע (ולכ' לפי הרמ"א דוקא בבית המשתה, וצ"ע).

ד. (סק"ג) משמע דהמ"ב מסיק לאסור אא"כ דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקב"ה (ואפי' על היין), וע' בשעה"צ כ"ה דאם כדי להרדים התינוק שפיר דמי (אם אין חשש קול באשה ערוה, ע"ש).

ובעוה"ר היום דבר זה (לשיר להתינוק) כמעט נשכח מאמהות שלנו ונראה דלא טוב הם עושות דבדוק ומנוסה ששירים של אהבת תורה מולידים יראת שמים ואהבת תורה בלב התינוק ומקשרו לאם ולעם ישראל, וחבל על דאבדון. (וטענה שלהם שטורדים ואין זמן - בסוף רואים שהע"ג [ל"ע] גורם זמן רב וכואב לב נורא, ד' ירחם).

נאע"פ שאין זה מקום - א"א לשחק מהא דמאכילין רעל לבנות ישראל שאומרים להם המורה (באיזה בתי ספר) ידועים שהעיקר הוא שיעליחו בלימודים, ואע"פ שיגרום עי"ז למנוע מלעזרם בבית - ורחמנא ליציל מהאי דעתא כזכת - ידידע שאלו שמצליחים מאד בלימודים הם מלאים קושי בשלום בית, ואין להם חושק בגידול בנים ובסידור ביתם אלא בורחים מן הבית ועוזבים לאחרים חילם, והילדים כיתומים בחיי אמם וסובלים חן ובני' מזה כל ימי' חייו (וכל זה אם בנות אלו הנ"ל מתחתנים בכלל - דהרבה מהם מחפשים דוקא גאונים, ויושבים עד שילבינו ראשן ואין מוותרים על כלום, ושוכחים שתכליתם הוא לבנות בן תורה להיות גדול ולוותר על הכל להקים בית נאמן ולא לחפש הברקים שיהא להם כבוד [המדרומה המשחית] בעיני חברות. וידוע שבחור ממשפחה חשוכה שהי' לו איזה מניעה שמתנועה מליכנס לשידוכים עד כן עשרים ושמונה - באותו יום ססר המניעה קיבל יותר משלושים הצעות מבתות למעלה מבת א' וכולן כליאת המעלות והמוצלחות מבתי חסד, ד' ירחם עלינו וישפיע שכל טוב ודעת תורה לכל אלו שרודפים אחר הכבוד ושוכחים שבזכות נשים צדקניות שוותרו על הכל וקיבלו מה שמציעים וקיימו טב למיתב טן דו כרצון הבורא - הם הם המצילות כלל ישראל מן החטא וזוכים לחיי עוה"ב ונהנים מזיו השכינה ואשרי חלקן בחיים].

[עוד רגע קט - יש לאלו הנ"ל לבדוק - למה מחפשים בעל כשרון (ומתמיד) - למה? עונין ואומרים כדי שיהא עם מי לדבר, היינו שרוצים (ביודעין או בלא יודעין, וצ"ל דלא יודעין) להתחתן כדי לבטל את בעלי' מד"ת ולשייח עמו ולהסיח דעתו מלגדול בתורה - א"א להאמין שאינן שומעות מה שפ' דוברות - וזה חורבן נורא - ומתי יתעוררו משנתן בהבלי הזמן לראות הסתירה - ולחזור לאב' שבשמים ולהחליט להתחתן עם בעל מדות טובות אע"פ שאינו הבעל כשרון בה"א הידיעה - ולבנותו להיות כעין ר"ע ואז זוכין לכל הברכות האמורות בתורה ואשרי חלקן בזה ובבא]. ובענין החיוב להתפלל בעדם אַן סוף לחובתינו - וכן חוב קדוש להתפלל עבור חשוכי בנים שיזכו לזרע של קיימא - אבל דוקא זרע שירבה שלו' בית ולא שיגרום הרס וחורבן ע"י חלוקי דעות בין אב לאם איך לחנכם, וכמנת חלקם של כמה ואח"כ מלאים עגמת נפש נוראה - וכמעט מתחרטים על הא להתפללו לזרע של קיימא - ובפרט ידידע לנו כמה שמחמת הפינוק שא' מן ההורים (או שני') פיזר עלי' גרם רק רע כל היום, ויש כאלו שאפי' יצאו מדעתם והורפאים קבעו שצריכים להיות בבית משוגעים - אבל לא שזה דבר בטבעם אלא נגרם רובא דרובא (כן הי' חשבון של הרופא) מחמת הפינוק שההורים עשו להליל, ד' ירחם על דור יתום שלנו - וטעון תפילה בדמע. (ואם הזוג מתייעצים עם גדולי התורה בדרך החינוך ומקבלים דעת תורה - לא אז זוכין לזרע של קיימא).

ה. (סק"ד) אין לומר אלא אותן שירים שנתקנו על הסעודה אבל פיוטים אחרים אסור (ולכ' ק"ו פסוקים וכדו', וכן משמע מגמ' סנה' ק"א ע"א דהתורה חוגרת שק אפי' על שיר השירים אם מנגן בניגון אחר, וע"ש ברש"י, והעולם שנהגו היתר צע", וע"ע שעה"צ כ"ג, ואפשר אם ע"י הניגון מעורר כוונת התיבות יש צד להתיר,

וכ"ה, ושו"מ בשדי חמד מערכת ז' דמביא דעות להתיר בשדעתו לעורר הכוונה, וכן נראה מנהג העולם שמקילין, ויש לעיין בפנים). ע"ע רש"י חגיגה ט"ו: ד"ה זמר יוני - דבר נפלא.

- ו. (סק"ז) מותר [ו"ל מה נקרא מצוה בנידון דידן, וצ"ב], וידוע שגזרו בירושלם שלא יהא יותר מכלי שיר א' אצל נשואין, וראינו שאלו שעוברים על זה (וסומכים על מניי היתרים הטעונים בדיקה) השמחה מביא לידי תוגה, ד' ישמרינו. ע"ע חלק (א) לעיל.
- ועוד רגע קט דקשה לן לעינים ולאזנים לראות המחזה שאנשים זקנים רוקדים לניגונים החדשים ונראים כמי שאבד שכלו ושליטה על גופו, והכל מחמת המודערנישקייט המשחית כל זיקת קדושת נשמת ישראל, ולא ראינו שלו' בית (ולא בנים ובנים כשרים) יוצא מהתחלה כזו שמבזה את הזקנים עם הנערים, ומתי יפקח עיני' לראות האבוד נפש הכרוך במעשי' - ד' ירחם על הטועים ויחזירם למוטב בקרוב בב"א. וע' בס' **אהבת חסד חלק שמחת חתן וכלה** בהג"ה שצווק על זה עד לשמים, וכתוב שם שכל זה מיוק לדורות הבאים מחמתוהו, וזו, ותמה שם למה אין מוחין בידם, ועוד דיש לברוח ממקום זה כבורח מן האש, עש"ה. **(וע"ע סוף חלק א' מתשו' זו)**. ואפי' **אצל איזה חרדים לדבר ד' הגביהו הקול ונעשה שוב כמו גוים, ר"ל, ועלינו להתפלל**.

- א. **ע"ד**. א. למה אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה?
(סק"ב) שהשמחה היתירה משכחת המצוות.
- וע"ע תלמידי ר' יונה ריש פ"ה דברכות (מצאתי), וז"ל וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא רעדה טעם הדבר **כדי שלא ימשך מתוך השמחה לתענוגי העולם וישכח עיניו הבורא**, על כן צריך לערוב על עם זה כדי שיהיה על הקו הממוצע ופשיטה דקרא כך הוא שאע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפכו, שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג אבל הקב"ה איננו כן **אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו ישמח ויגיל באותה יראה מפני שבאמצעייתה מתעורר לקיים המצוות ושש ונעלם בקיומה שיועד כי שכרו אתו ופעולתו לפניו ועל שמחה כזו תמצא שאמר בפסוק אחד עבדו את ה' ביראה וגו' ובפסוק אחר עבדו את ה' בשמחה ו"ל תעבדו את ה' ביראה ובאותו היראה תשמחו ותגילו בה כמו שאמרנו ואע"פ ששמחה אחרת אסורה כמו שהוזכר למעלה שמחה זו מותרת ומחוייבת כענין שנא' תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב וגו', עכ"ל, וע' סוף תשובה הקודמת ותבין יראת ד' ודרכי הבורא ורצון היוצר ותזכו לבנים ובני בנים שעוסקים בתורה ובמצוות.**
- ב. מה גדר מילוי פיו בשחוק?

לא מבואר כאן, ונראה דאם מסיח דעת מיראת ד' יש לחשוש לאיסור מילוי פיו, וצ"ע גדול. וסוף ג' גדולים זכ"ל הגדירו אס' נאחקים בקול, ודו"ק.

תקס"א (רואה ערי יהודה ירושלם ובהמ"ק בחורבנו)

האם יש לקרוע ואיך קורע [ולמלא]:

- א. הרואה חברון היום? ב. הרואה הר הבית מרחוק? ג. הרואה כותל המערבי? ד. הרואה הר הבית כמה רגעים אחר שנכנס תוך כותל שסביב ירושלם [שעשו הטורקים לפני כחמש מאות שנה]? ה. לא קרע כשהגיע לצופים ואח"כ ראה כותל המערבי? למה? ו. בא לאי"י וראה בית לחם על הדרך ואח"כ בא לירושלם מה דינו? ז. ואם בא מסוריא וראה בית לחם ואח"כ חברון מה עליו לעשות? ח. קרע על ירושלם ואח"כ ראה חברון? ט. יצא מירושלם לצפת לל"א יום - כשחזרו מה דינו? י. יצא כמה שבועות לחו"ל וחזר תוך ל' יום? יא. הי' דר בירושלם ולא ראה המקדש ל' יום? יב. אם הקנה בגדיו לחבירו קודם שהלך?
- הקדמה** - הכלל הוא דאם רואה הבית המקדש בחורבנה (הר הבית או כותל המערבי או הכיפה של זהב **[ע' הב"ח סי' תקס"ח בשם ספר הליקוטנים]** שעשו הישמעאלים [יש תיבה זו שעלים, והבן]) צריך לקרוע שיעור טפח וכשרואה אח"כ ירושלם צריך להוסיף קריעה כל שהוא, ואם רואה אח"כ שאר ערי יהודה א"צ כלום. ואם רואה שאר ערי יהודה וקרע ואח"כ ראה ירושלם צריך להוסיף קריעה כל שהוא. **[וע' עמ' ל"ו סדר הנכון בענין]**.
- א. (סק"ב) משמע דצריך לקרוע כיון שהישמעאלים מושלים שם, **(וע' שע"ת א')** אבל משמע אם אח"כ ראה ירושלם תוך ל' יום א"צ לקרוע עליו ע' סק"י, וצ"ע. וע' לקמן חלק (ז). וע' לעיל תשובה ב' (ג) דפושעי עמו גלות גדולה מעכ"ם וא"כ ק"ו בכולם.
- ב. (סק"ז) דוקא סמוך כמו מן הצופים ירושלם לפי הב"י אבל המ"ב משמע דיכול לקרוע מכל מקום שאפשר לראותו (ודאי לכתחילה יהא במקום שיכול לראות בטוב), ע"ש. וצ"ע מי שרואה מן האויר, ודו"ק. ועוד ספק אם רואה דרך זכוית (חלון) - ע' סי' רח"צ סט"ו בבה"ל ועוד בס' תכ"ו בשעה"צ ד' ובשע"ת שם, וצ"ע.ג.
- ג. (ס"ב) מיקרי רואה בית המקדש וחייב.
- ד. (שם) משמע אע"פ שכבר קרע על ירושלם חייב שוב לקרוע כשיראה הכותל (ובעצם הדין אם תוך החומה [הנזכרת בהשאלה] נקרא ירושלם ע' סק"ז דמשהגיע לצופים חייב לקרוע אע"פ שלא ראה א"כ לכ' ה"ה הכא דלא גרע מצופים ולפנים וחייב לקרוע מיד אחר שנכנס דרך כותל שסביב עיר מה שקורין עיר העתיקה, ואפשר לחלק דמן הצופים רואה כל הסביבה משא"כ כאן שיש בנינים שמסתירים, ולכ' חוץ לחומה זו אין חייב לקרוע [דאין מקומות שמושלים שם הישמעאלים ואפי' שכונות שרק הם גרים שם] ולמעשה צ"ע, וד' ירחם על עמו ישראל, וי"ל דאינו נקרא עדיין מן הצופים ולפנים, וי"ל.
- יש אומרים שהסטייפלער זצ"ל ה' עוצם עיניו משנכנס תוך מקום זה עד שהגיע לכותל המערבי כדי שיתחייב בודאות, וצ"ע). ואע"פ שכבר קרע על ירושלם חייב שוב לקרוע טפח על המקדש ע' סק"ח וירחיק א' מן השני ג' אצבעות, ואם לא קרע כשנכנס ע' תשובה הבאה. **(ויש לזכור שקורעין נגד הלב לזכור שקירעו לבבכם ואל בגדיכם - וזה כל האדם)**.

- ה. (ס"ב) קרע טפח ואח"כ כשרואה (שוב) ירושלם מוסיף על קרע ראשון כל שהוא. (וכך נראה לנהוג היינו לראות הכותל המערבי ולקרוע ושוב להסתכל בסביבו בפרט במקום שדרים אראבער ולקרוע שוב משהו דלא ברור מה נקרא ירושלם וע"י הנ"ל יצא לכר"ע, וי"ל).
- (סק"ט) דעיקר מצות קריעה יצא בפעם ראשונה שקדושת המקדש יותר מירושלם, ע"ש.
- ו. (סק"י) אפי' אם קרע על בית לחם צריך שוב לקרוע קרע אחר על ירושלם.
- ז. (שם) אפי' אם קרע על בית לחם צריך להוסיף על הקרע [כל שהוא] כשרואה חברון (י"א בשם הראגעטשאווער זצ"ל שחברון של היום שנמצא אצל מערת המכפלה ודאי לאו עיר הקודש דחברון דהא עיר כהנים ה' ולא היו דרים קרוב לבית הקברות, וצ"ע כהיום), וע' סק"ז דמשמע כשקורב למקום שחרב העיר אע"פ שאינו רואה חורבנה חייב לקרוע וא"כ ה"ה היום, וצ"ע.
- ח. (סק"א) שוב א"צ לקרוע על חברון.
- ט. (ס"ה) צריך שוב לקרוע. וצ"ע במנין הימים אם נכלל יום שראה יום שעומד בו (ע' סי' ר"ח סק"א דשליש יום היינו חוץ מהיום שעומד בו וחוץ מהיום שראה מקודם ואע"פ דהתם לחומרא נאמרה דספק ברכות הוא ולהלך **[ע' בשעה"צ ג']** משא"כ בנידון דידן, ועדיין אפשר לומר דדינים שוה משום חשש בל תשחית דיש להקל ולומר דאפי' שלשים ועוד ב' ימים (שראה ושעומד בו) עדיין פטור, וי"ל, [אבל ע' תשו' ע"ב ב'], וצ"ע. ואם נאמר דדוקא חוץ מיום שראה ויום שעומד א"כ בשאלה דידן א"צ לקרוע, ופשוט. ואם הלך (פעם ראשונה או כשהפסיק יותר משליש) בערב שבת אחר חצות קבלה בידינו בשם החזו"א **(ויש לברר)** דחייב לקרוע וכן אם הולך מוש"ק או ברה"ח, ויש אומרים שאין ללכת פעם ראשונה (או אחר הפסק) בשבת קודש כדי לפטור את עצמו דאפשר שאינו פטור וחייב במוש"ק מיד [או בפעם הבאה כשיראה], ועלינו לזיזר לחוס על כבוד הבורא ולא על בגדי כבוד שלנו, ודו"ק.

- י. (שם) א"צ לקרוע (היינו אם ראה קודם שנסע וכשחזר ה' עדיין תוך ל' [ע' לעיל] כשראה עתה).
- יא. (סק"ז) א"צ לקרוע על ערי יהודה (אבל על המקדש שדרים כהיום שדרים חוץ לעיר ירושלם ממש י"א שצריך לקרוע אפי' על ירושלם וק"ו על ראיית בהמ"ק. וע' בשערי תשובה [ב] בשם הרדב"ז, וחוץ מקושיא שלו דלא זהירו בזה יש לדון לפי הנ"ל דאין אנו דרים בירושלם ממש, וצ"ע.
- יש אומרים דטעם הנוהגין להקל בהנ"ל הוא דאם אדם דר קרוב לבית מקדשנו ואינו מבקר שם אלא עתים רחוקות מראה דלא איכפת ל' בחורבנה ועל מה יקרע, ואע"פ שא"ל לומר כן להלכה אבל מוסר השכל יש כאן, ודו"ק.
- יב. **לא מבואר כאן**, וע' י"ד סי' ש"מ סל"ד וז"ל האומר לחבירו השאילני חלוקך שאבקר את אבא שהוא חולה והלך ומצאו שמת קורעו ומאחהו ומחזיר לו חלוקו ומשלים לו דמי קרעו, ורא"ל לא הודיעו [שהולך לבקר בו החולה, ש"ך] ה"ז לא ינע בו, עכ"ל, וא"כ אין ראי' לענינינו, וצ"ע על הנוהגים להקל ומקנין בקנין סודר וכו' דהא ע"ד לילך לכותל הקנה לו וצריך לקרוע, ועלינו להתבונן בעבודתינו אם מקוים בנו וטהר לבנו לעבדך באמת. [ואם בחור יבקש מבחור אחר להשאיל לו חלוק סתם ולא ידוע להמשאל שעשה כן כדי לילך לכותל א"כ פטור באמת, ודו"ק].

- מה דינים בקריעה באלו:
- א. לקרוע ע"י מספריים? ב. קרע בצד ימין? ג. לא קרע אלא בגד עליון?
- א. (סק"יב) אין לעשות כן (אבל בדרך כלל צריך להתחיל הקרע ע"י מספריים וכדומה*) והיינו לחתוך מימין לשמאל במקום הכפתורים ואח"כ לקרוע ביד מלמעלה דרך מטה שיעור טפח, וי"א שאין לעשות חור באמצע החלוק ולקרוע מלמעלה למטה, וצריך בירור. וע' בציור למטה ג. (שם) משמע דלא יצא אבל נהגו כהיום שאין קורעין אלא בגד עליון, והרבה מסירין המעיל (jacket) מקודם כדי שלא יצטרכו לקרוע אלא החלוק (shirt), וצ"ע. וכמדומני שאומרים בשם החזו"א שט"ק ספק אם נכלל בדיני קריעה, וי"ל, וצריך שאלת חכם, והמנהג שאין קורעין אלא בגד עליון י"ל מטעם זה נהגו כן, וצ"ע. ועוד צ"ע אם נשים חייבות בקריעה זו ולא שמענו שנהגו לקרוע, וצ"ב. ע"ע סק"ד שמסתברא שיום שרואה תחלה ירושלם בחורבנה שיאסור אותו היום כולו בבשר ויין, ויש לעיין אם ה"ה כשרואה אחר הפסק, ולא מסתברא, אבל יש לומר דעל יאריציט של יום שראה תחילה של לאסור בשר ויין וטעון שאלת חכם.

- א. ומי שהולך ברה"ח או במוצאי שבת או ביום שאין אומרים תחנון האם חייב בקריעה?
- ב. ואם הלך בשבת או חוה"מ אחרי שלא הי' ל' יום האם חייב לקרוע בפעם הבא?
- א. לא מבואר במ"ב אבל מקובל מהחזו"א דאין חילוק וחייב תמיד, כ"ה.
- ב. משמע שחייב לקרוע בפעם הבא, כ"ה, ויש לברר. ועיקר גדול כאן לסלק הנגיעות, ועד מתי אנקה את לבי להיות מסור לבוראי?

- מה סדר הקריעה למעשה (בענין הכותל מערבי)? (ס"ד) משמע דצריך שוב לקרוע בצד שמאל, ע"ש.
- בענין קריעה אצל הכותל סדר הדברים - מסירים מעל העליון (אם אין דעתו לקרועו), ואח"כ מסתכלים (הבטה עמוקה) בכותל המערבי, ואומרים (בבכ"י) אם אפשר) בית קדשינו ותפארתינו אשר הללך אבותינו ה' לשריפת אש וכל מחמדנו לחרבה ואומר ברוך דיין האמת, וקורע טפח, ואח"כ מסתכלים סביב על ירושלם,

ואומרים ציון מדבר היתה ירושלם שממה, ומוסיפין קריעה כל שהוא, ואר"כ קורין תהילים קפ' ע"ט, ואומרים כי כל משפטיו צדק ואמת, הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו. ומתפללין על בנינו בקרוב בב"א].

	בנין בין המצרים – המרגיש קצת (אפי' אם אינו אלא קצת מן הקצת) האבידה העצומה שאבדנו [בפרט שמובא בספרים הק' – ע' בחרדים בסוף הספר, ובשל"ה הק' – שכל צרה וצרה של היום היו המשך מחורבן בית המקדש, וכן כל נשמה שנשתלק למרום היו חלק מהחורבן שנמשך – ולכן מובן שאומרים לאבל (אינו נוגע להבא דהא בלע המוות!) המקום ינחם וכו' בתוך שאר אבלי ציון וירושלם – דהכל שייד לחורבן הבית, ד' ירחם עלינו].
	ומה שחסר מעצם חיינו! ודאי צריך חיזוק כדי שישאר בחיות כדבעי – וכמו שמצינו באמירת ק-לי ציון בסוף הקינות – שעיקרו חיזוק על להבא וצפי' לגאולה [זכור לנו איך שהגרא"פ זצ"ל ה' אומרה עם לב עד לב השמים, והוציא דמעות מכל העם באופן נורא, וחבל על דאבדון – גם זה חלק של החורבן, ומחכים למשיח!] ולכן עומדים ואומרים באחדות נוראה, וא"כ יש להתחזק ממה שאומרים כל יום בפסוקי דזמרא (שמענו פעם איך שא' אמר פסוקים אלו בשבת קודש עם ניגון נפלא, ובא א' אצלו באמצע האמירה, ואמר לו – עכשיו הבנתי למה נקרא פסוקי דזמרא, וטעקא ה' זמר ראוי לשיר להקב"ה), והוא הפסוק ששייד לימים אלו – נורא אלקים ממקדשיך – ע' רש"י – ממה שההרבתו (את הבמ"ק) אתה יראוי, שאם למקדשו לא נשא פנים ק"ו לרשעים, ע"ש, ופחד הוא! ומובן, כ"ג, ההמשך בפסוק – ק-ל ישראל הוא נותן עוז ותעצומות לעם – שאחרי הפחד הקב"ה נותן הכחות לעמוד בנסיון ולא ליפול ביאוש אלא ודאי נזכה לעלות ועד ועוד, ולכן מסיימים ברוך אלקים – לשון תקיף בעל היכולת בעל הכחות כולם, שהוא נותן לנו הכה לעמוד בנסיון (אחור בשידוכים או בזש"ק או בדרך לשלם החובות או החולי שנמשך או צרות היצה"ר או נערווען או קושי בלימוד או בחברות או בחברה או בשכנים וכו' וכו', שלא נדע!) ולהמשיך לעלות בהר ד' בשמחה ובבטחון – נישט דאגה'נן כלל!
	שטייגן שטענדיק
	תמוז תשפ"ה

(עבודת היום בין זמן קיץ עד לימן אלול הבעל"ט)

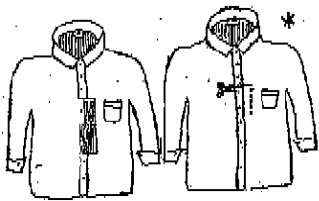
כל המקבל עליו עול תורה **מעבירינן** ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ – ידוע שדרך ארץ מכריח הרבה הנהגות לילך בדרכי אנשי הארץ (ולפעמים עמי הארץ) והעמל בתורה פוטר עצמו מכל עול. ובשלמא באמצע השנה עם סדרי הישיבה קבלת עול בא עליו מבחוץ משא"כ בין ב' זמני (העבר והבא) צריך עבודה שלימה דאין העול בא אלא מבפנים – מלבו של אדם - ועבודת הלב זו תפילה לבקש מאת ד' שיתגבר על כל קושי, וכל טירידא וכל הפרעה הבא בקורות הזמן שלא יתקרב ולא יסח לבו מאת ד', וע' בש"ל בשם תשו' הגאונים דבקשתינו בברכת שים שלו' ברכינו **אבינו** כולנו כאחד - כאחד היינו כאברהם אבינו שהי' **אחד** ועמד נגד **כל** העולם - ודבר נפלא הוא וזה בקשתינו כל יום - לעמוד נגד דום החיים השוטף כל עלי' ונחשבנו שאפשר להבין לפי מה שרש"י מביא בחומש דכל אב מברך בנו - **תהא כאברהם**, וא"כ מובן גם כאן דאנחנו מבקשים ברכינו **אבינו** כולנו וכו' דהוא אב שלנו וביכולתו הכל וזה בקשתינו - אהא כאברהם, אמן. [ועוד המשך הברכה מדוייק לפי הנ"ל - דאברהם אבינו הגיע לשלימות העבודה ע"י התבוננות בהבריאה ואין זה אלא קודם מתן תורה - ואנחנו שאחר מתן תורה אין לנו דרך אחרת אלא ע"י התורה הק', וזה פ"י בהארת פניך - מתן תורה וכדברי הח"ח בהקדמה לספר אהבת חסד - ומובן שאז מגיעים לתורת חיים וכו' שהן הן מדות אאע"ה (ויש לדייק דיש ד' תיבות ואור החמה מתחלק לו' גוונים, והבן דעמוק הוא)]. ואע"פ שאין אנו ראויים להציע לבני א-ל חי, אפ"ה לא נמנענו מלפרט כמה עצות טובות קמ"ל^א, (היוצאות מעץ חיים היא למחזיקים בה ואפי' אם מחזיק רק למחצה [ולשליש או לרביע, ובפרט על בניו הקטנים דאין להעמיס עלי' כידוע לכל מחנך על פי דרכו של רבונו של עולם]). לא באנו לומר שיש למעט לימודים (לא בכמות ולא באיכות) בימים אלו אלא באנו לעזור אלו שבין כה ממעטים - והרוצה לעלות יבחור בטוב - ויעשה הכל ע"י שאלת חכם והדרכה מגדולי עולם דוקא, כידוע.

שעות

	- ק'שש ומחצה שוחטים היצר אַץ בבוקר - העומד עתה לקראת ד' אלקיו הוא הקדוש המכיר מקומו של עולם דהכל הולך אחר יסודות הבנין דעליו בונין פלטרין ומגדלות לעלות בהם לומר ברכא"י. ואם מאחרים בזה שעה עדיין לא עבר זמנו אבל יש שטועים בב' שעות, ויש חשש דנפסל להעיד על דיני נפשם דעיוות לא יכול לתקוף' ועדות שקר הוא בלי ציצית ותפילין', ודי למבין ברמזיה לעמוד לשרת קודם שיצבור העת".	
	- קודם המועד שקבע להעלות שבחיו ומשאלות לבו לפני הכל יכול - לימוד בין מעט בין הרבה מיישב דעתו של אדם לסדר נפשו בכפו. ורגעים אלו עולים למעלה ומעטרים כתרו של מלך מלכי המלכים בכל מיני פאר וחפאות לפאר ליוצרים ולקלס בוראם. (ואם אפשר לעבור על דף גמ' חדש עם רש"י או חזרה - עוד זכות זכתה לו מן שמיא).	¼ שעה
	- בעת קרבן תמיד של שחר המקרב אדם לשורש נשמתו הנשרש תחת כסא כבודו - לשמוח שמחת הפסוקים הזורמים בזימרא וזומרים כל המפרעים' (ושליש שעה שְׁשִׁיר החזו"א' קְשָׁקְנָה מעות אלו [דמן ברכת למי שאמר וה' העולם עד הבוחר בשיירי זמרה (בשירים שלי הוא בוחר, והבן) ל-א חי העולמים] היתה זמן שמילא נפשו מנפלאות בוראו, וקל להוא וחמור לנו" וכולו רווח והצלה לנפשו של הבא לטהרו).	¼ שעה
	- אחרי הצלחת הנצחון לבקוע רקיעים ברחמים - ללמוד על אחר רבע שעה בל ימוט לעולם (בלי נדר אבל עם נדבת לבו).	¼ שעה
	- בשעת אכילת קדשיי - לקדש עצמו במותר לו על שולחן מלכים לעיין (או לשמוע) בדברי אלקים חיים ואשרי חלקו בבת עין'. (כל רגע שמציל מיד הרוצה להורוג' נעשה קנינו ופרקליטו לנצח, ולזכור שבפרט בבית פורס היצר מצודתו דהא לפתח חטאת רובץ ועלינו ללכדו ברשתו בארשת שְׁפָתֵינו). ולקיים דברי הגאון בפ' עצת שלמה המלך - ברח דודי וכו' על הרי בשמים - לברוח מן הבית לבהמ"ד).	¼ שעה
	- אחר שהודה להזן והמפרנס (בקול) - המציל שעות הבוקר מיד שונא, ושונה מאה רגעים^א ורוצה מאתיים ואין חצי תאותו בידו^ב (ובדרך שאדם רוצה - מוליכין אותו) הוא העולה למלוך על מלכים^ג, ולמעלה הוא מכל משרתי מעלה כדאינת באור החיים בפירושו^ד.^ה ואם נשאר בבית לכה"פ שיפתח ספר מיד (דקשה כקריעת ים סוף להפריד המכסה מן השער בלאט - ואם עובר בים רואה כל שונאיו טבועין בו).	2¼ שעות
	- מנחה שלוחה אל א-ל ארון מחוללו - המתחנן בזמן גדולה" במקום רנה^א הוא המעולה דבחר בטובה (דתפילה אצל שפת הים חסר בַּהֲפֹנָׁי^ב לקראת ובמכבדתו ובישוב דעתו בלנות לבו, מסביבותיו נדשערה מאד", להיידעו [ולפעמים נטרפה השעה וכבר הַעֲרַב שְׁשׁוֹׁי" בלא נודעו ועיוות כל תיקון חסרוננו ואורו כרוך באיחורו"]^ג). [נתמיד לקיים וריזין מְקַדְּמִין לנשחז].	2¼ שעות
	- בשעה שממלא רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו להיות בריא לעבודתו - שוב לעיין דאותיות מחכימות^א וכל רגע הוא יקר מפז, והאוכל הנבלע יחד עם ראיית העין או שמיעת האוזן דבריי קדושה תרשן עצם, והוא הקב"ט הנכנס ואינו מוציאו מעלייתו למעוז גגו המחזקך להמשך יומו.	¼ שעה
	- שעות בין הערפיים זמן קרבת פתחו - כשפותח פרק חדש לסדר סדר שני חוץ למחיצת חבורתו וישיבתו, עליו ליוהר לא לפרק עולו מעל צוארו אלא לחפש עצות בנפשו ללון ביים לימודו, דאם אביו לא למדו לשוט במים אדירים עליו ללמוד במקום שלבו וחפצו לפי רצונו, ואם למדו ורוצה לחזק מזוג' אין לפטור עצְמו מחקר גרג עצְמו אלא לחשוב בזכרונו מה למד בבוקרו, ולהשיא אשה ריח ניהוח ע"י ספר בירו (וכטבעת נשואין ביד כלתו) או לשוח עם חבירו בדברי תורתו (דעי"ז אין נכוה מחופתו) או הסתכלות בברייתו של עולם להכיר בוראו, ולהוסיף אהבה על אהבתו וירעת מיראתו^א. (ובלכתך בדרך - לשמור בת עין מלהציץ מן החרכים ומלהביט^ב דרך החלונות חרץ, דסכנה היא ללבו שידוע דשורייקי דעין בליבא תליא^ג ואין לפסול עצמו ולאבד הודו בחיפוש חוץ למקומו). –	
	עוד קודם הזמן להעריב ערבים לר' אלקינו - מוסיף חז"ל מוסירים היצר לנימוח אם אבן הוא או להתפוצץ אם קשה ככרזל ואין לפחד ממנו^א, דצויה לנו למושכיהו לבית המדרש וכל הקושי נעלם ואיננו דבאמת כמי שאינו - דכולו הבל הוא אלא הנמשך אחריו מחשיבו וזה רשתו. ושעה אחר שעה הוא מבזה בעליו מדבר ד' - ואילו ביקש מאת ד' הוא הי' עוזרו - ופרק תהילים בע"ה מעלה ישעיה"י.	1 שעה
	- זמן גרמא לאהבת עולם ולקבל שוב עול הוזהב על צואריו - קביעת מקום להעלות אברים ופדרים^א להוסיף אש האהבה על מזבח הפנימיות של נשמת כל חי^ב, וישמור אלה - שזמן מה מקודם לכן יאה חכם להתבונן בחסדי ד' שעליו כל היום^ג אז יראו ישרים וישמחו, ויכיר הפותח שערים ומחליף הזמנים ויזכור שכוכיב אור אנו, וממילא - בשכבינו נשיח בחקיק ונשמח בדברי תורתו כי הם חיינו ובהם נהגה כדי הנשמה להחיותו, ובסוף זוכין שהבורא ישכיב אותו לשלו' וגורר דיעמיד מלכו לחיים למעלה למשכיל.	½ שעה
	- אכילת עָרֵב - שכירי יומא אנן^א ומשנה שכר גם בלילה לאכול כשיעור ולא להפריז על מדת האדיריט^ב אלא נפשו לבדו להשביעו.	¼ שעה
	- זמן חוט החסד - חנווני המרויח כל רגע כמימרא נזהר מלסגור דלתות חנותו דהא הפסד מרובה, שאני, וכן אנו דכפל כפלים משלמין מן שמיא ועין לא ראתה וזולתו, ותפסת מועט תפסת, חדאי נפשאי חדאי נפשאי לָךְ קראי לָךְ תנאלי'.	1 שעה
	- זמן דנברא לשינתא - ברא יצר (להיות ער מאוחר) וברא תורת תבלין (להורות להקדים שינת קבע) להשביע נשמה עיפה במה דחסר לה, לקום ביתר שאת ויתר עז כנמר לעבודת בוראו המחזיר נשמתו בחמלה.	¼ שעה
	- עבד עברי יוצא בשש"ה^א אבל בן חורין אל תקרי אלא מי שחרות על לבו דבריי בוראו ששמע מסיני - להיות לי עבדים - ובשש ומחצה שוחטים [בשעת הדחק] (ה)תמיד היצר, והמוסיף הוא לא יסיף, ואשרינו על כל צעד וסעיף, ונזכה לשטייגן שטענדיק און נחת געצעבן געוואלדיג.	6¼ שעות

כמה הערות באיכה ובקינות לעזור לב הער (ונא להעיר [ותרתי משמע]) **הביטה וראה את חרפתינו** - מביישים אותנו כיון שאנחנו מביישים אחרים, פעם בשוגג פעם במזיד - והרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה - דיבור א' של ליצנות או מילים חריפים ובוועטים גורמים צער וכלימה להזולת. כלי מדה בעדינות **נפש** האדם **הוא** - עד כמה נזהר לא לפגוע, ואם פגע **עך כמה**

הוא מרגיש בעמקות לב **צער** **עז**, וכמה זה מטרידו (בפרט כשניגש להתפלל, כידוע)). ומבקשים כאן שהקב"ה יראה החרפה וימחול לנו, וטעון תשובה שסילח לנו ויטהרנו. ושל א נחזור ונכשל שוב אלא נחזור בתשובה שלימה.

נחלתנו לזרים - נוהגים לגויים מקום חני, ובפרט בתוך בתינו דברים של גוים (וממילא הקב"ה מגלגל חובה ע"י חייב שיחנו גם בחלק מארצנו הק), או **עונש מדה כנגד מדה על הא דמתירים לנפשנו לשכור פועלי גוים במקום שה' אפשר בבני ישראל**. ועוד שהגנים והבנות (נחלתנו) הולכים בדרך של דאגה למסורת אבות. וזכרנו לפי מה שזכרנו שפסקו צדק (כ"ח ט') הוסיפה את עונש - פקוטי העם, וכך לא נחלק - אלו הנה"ה, ע' קס"י, סס, והכיום הרכה לומדים נוטים לזכור לזכות העולם, ר"ל, ועובדי יתעוררו ויחזרו, אמר.

בתינו לגוים - מקשים ומפארים הבחים עד שמוציאין את העיניים של הזולת עם כל מיני דברים של מה בכך - וטריא breakfront מראות מכל צד, צבע בקירות באופן יקר, וכי' וכי' וכי' - עד שנראה כבית של גוי - ולכן יש בנים ובנות שיוצאים עד שאול תחתית על ידי השפעות מן החוץ ומבפנים (ע"י הסתכלות בדברים של השתחאה), הכל מדה כנגד מדה. ומחשיבים לימודי חול, ותעודה מהס"א, וממילא הפורקי עול נכנסים לתוך חינוך הצאצאים, ר"ל. וראוי לבנות מאור!

יתומים ואין אב - אפי' יש אב ואם היו לא היו, דהא אין מחשיבים אותם לשאול מהם עצות והדרכות והנהגות והלכות. (אלא געלט - כסף וכסף וכסף). אין מחפשים (ולכן אין לנו) מורא דרך להורות איך להגיע ליראה, כיון דרצוננו וחיפושנו הוא בכל מיני תאוות דעלמא דשיקרא, ויזא מאן דכר שמי'. דדור יתום אנחנו - היינו סטים מהמסורה מישאל סבא, וסכנה להחמיק, ומדה כנגד מדה שהבנים סרים מדקדוק הלכה שראו אצל האב, וצניעות בטייל פשוט שצאל האמא (ופחד - מה יעשו כבר צאצאיהם?).

מימינו בכסף שחיתו - קונין בקבוקי מים לרוב - וכסף נשפך כמים, ועוד לזאת לא למדנו סוגיות דניסוך המים וקדשים, [דיני שמחת המצות דכתב הרמב"ם ומאריך בחובתה נמצאים דוקא באמצע הלכות ניסוך המים בחג]. ולכן נתרבה התוכחות והלחץ בפרנסה, וכוללים נסגרים או מצמצמים, דכסף שפכנו במקום תורה, ועל דברים של מה בכך. (כגון נסיונות שלא לצורך וטיגאריס שעולים הון ושורפים אותם! וכל מיני תענוגי שבת באמצע השבוע, וכי').

על צוארינו נדרשנו - עול פרנסה וחובות - משום שנאת חנם וחוסר אמונה בחבירי לתת סמכות בהזולת, ולכן אין א' מלה לחבירו, וגורם לגלגל החזור, ד' ירחם. מצרים נתנו די - האראבער עושים שלי' ביני'. ואשור (עמר-יריקה) צד ציד עם כל התאוות שלה, או רואים שיש שומעים מסים, או גוררים חוקים נגד דת יהודית וכי'. וכל החורבנות של האינטערנעט (שלוש מאות חמשים וחמש בנים ובנות ירדו מהדרך בשנה שעברה - הידועים - ומספר האין ידועין מי ידע, ד' ירחם) לראות את המצרים נתנו די, ועבדים משלו בנו (וחשבים שהכלים החדשים הם יהיו עבדים שלנו - ונהפוך הוא - דכל הקונה עבד - פלאפון, פאלם, קאמפיוטער וכי' - ודברים אחרים המאוסים עד שלא ראוי להזכיר שמם - ולא לאופקי הנוכחים כבר דנמי כן) כקונה ארון לעצמו - ורואים שוב ושוב שמצרים נתנו די ועבדים משלו בנו). וכל הסכם עם או שייכות לגוים נכלל בנתינת די.

עבדים משלנו בנו - הפועלים עושים עצמם כאלו הם הבעה"ב - כי לא שלחנו היצר הרע שלנו, שהוא עבד למו, אלא עשינו אותו ארון על מעשינו. וכל הכלים, כנ"ל, מושלים בבתנו, או דברי קריאה שמביאים לבית, בר מינן, מושלים בנו להחליט מה חשוב שאדם מרגיש שחטר לו כל ההנאות של הבלי עוה"ז שמפרטים וממילא יש ליצר עוד מקום למשול בנו! והכל כי פתחנו הדלת לשטותים והבלים.

בנפשינו נביא לחמינו - הרבה נוסעים למרחקים לאסוף כסף - כי עשינו תחבולות עם המעשר כספים שלנו, ולא חשבנו ולא חסנו על העניים - וחסרנו מלכת חומש. (ע' באגרת הגר"א החוב מה"ת לתת חומש - ולכה"פ לשאול גדולים וכו'). ומסרנו נפשינו לבאר שחת ללכת לקנות בחנויות מלאים תעורבות כי חושבים להרוות כמה גרושים, או למרחקים כנ"ל שמלא פריצות, ומטמטם נפשינו.

עורנו כחור נכמרו - נשרף בחמה (או קשה לנו החום עד מאד) - כי קלון לאחרים גרמנו (ושרפנו) בטלנו את כבוד האדם. ולא מתאבלים על החורבן ועל חטוטי מתיים. נשים בציון ענו - נשים עובדות (או עובדות) במקום שאנשים נמצאים - כי הבעל חושב על נשים וזרות. הנשים מתקשטות שלא כדון ושלא כדת (או צ"ל שלא כדעה) ומכשילים ההמון, ואין מוחה ואין פוצה פיו. ואני מתביישות לדבר [ואפי' בקול, ר"ל] על ה' שאל. והנה בוראי עובדות על די דברי גדולי הדור וצ"ל ויכ"ל שליט"א שאסור דבר זה בהלכה, ומשמע בגמ' (שבת מ:) דמותר לקרנות עברייני - שם שחזר לגנאי חמור עד מאד. וכמו שן בחליכתו במגעלים העושות דעש - ע' תקנות בית דין - גורמות שנחפסות בהשקפות מזויפות ולחנך דור הבא בפחיתות ומידות רעות, ועלעגאנט וכדו', ומחשיבים דברים של מה בכך, וגורמות שהפריע שולחים יד בחינוך, ר"ל. והכל בא מחוסר צניעות, ע' מ"ב סי' ע"ה סק"ד.

שרים - גדולים לקחים - כי אין לנו רחמנות על העניים ואין אנו שומעים לגדולים לעזור בממון ובנפש. ולא מעריכים הגדולים, ואין מציינים להם, לכן נאבדים, ד' ירחם. בחורים טחון - הבחורים נדרכין כעפר טחון כי מסתכלים על דברים מכוערים, והכל בא מהא שאין מחנכין אותם לשמחת התורה, ושמחת המצות, ושמחת בשמירת עינים, ואהבת הטהרה להתרחק מכל ראי' שלא דת, ומכל נגינה שאינה מלאה יראה, ומחפשים כבוד המדומה המעוות את הישירות - הכל תלוי בחינוך ובסבלנות, ובעיקר בחפלה, ודמעות, ותהלים, ודמעות וכי'. הכל מדה כנגד מדה. וכן מחמת הדיבורים של האב או אם וממילא שלהם בפוליטיק! - וחימום שלהם במחלוקות (לרוב) מאבדים בידי היתחא (חימום) דאורייתא, איי. וקנים משער שבת - גדולים נפטרם ונאבדים - כי לא נתנו לא שומעים בדוקתם על אלהם ויתום, לכן נעשים (ננמנים) מלשאל או לצייט, יתומים, ואין לנו מי לשאול (או להדריך אותנו). (כשהשעבינער רב וצ"ל ראה שבחורים מתעברין במחלוקת באיזה ישיבה [שבאו אצלו לבקש שהוא יתערב], נתנו ואמר - איך בחורים מתעברים בדברים הללו, בימים שלמדנו בישיבה לא ה' דבר כזה כלל! האם פלא הוא שלא גדלים גדולים כהיום? עכ"ל. וזה אמר בשעתו - מה נענה אנן כהיום??) ויודעים בחורים ונשואים כל מה שהולך בעולם, ר"ל, ומגרשים ידיעות בתורה ממוחם!

שבת משוש - כל אין מכבדים יו"ט כדבעי - אלא עושים כל ימי' כחגים, ולא משארים שום תענוג עבור יום שמחתנו - וכל הימים טובים אינן אלא כמצות (כאנשים) מלומדה, ר"ל. (ולא עוד אלא עלי' כטורח דהא א"א לרוב בפל. או לשחק בכלים חדשים, ד' ירחם עלי' ועלינו).

נפלה עטרת ראשנו - אין הנשים צדקניות הולכות בכיסוי הראש כיאות להן. ונטרת ראשנו שהיא הבית המקדש נשכח מלבינו - ואפי' כשמוזכרים בנין בית המקדש בתפילתנו או בברכת המזון, או ההיכל והמזבח בברכת מעין שלש, או כשמוזכרים בתפלת ג' רגלים או בראש חודש, אי שיימת לב למה שמוציא מפיו, והכל כאנשים מלומדה. ועל הנרות בכל בחול לית מאן דכר שמי', ושיר המעלות בשבת העיקר הניגון ולא כוונת התיבות. [וגורם לנו כליון עינים לישועת ד' ובנין הבית - ואפשר דיש כאן מדה כנגד מדה על הא דכהיום יש כליון עינים חדש - שכשבורקים הפל. אם א' התקשר, ורואים שלא ה' ול", יש כליון עינים שלא כדון, ודו"ק]. ומדה כנגד מדה מאבדים עטרת תפארת לזקנים שהם ראשינו, ד' ישמרנו. וזכור לנו איך שהתאונן ההוא ספדנא (כמדומה הגר"ח זיטשיק וצ"ל) על פטירת הגר"ח שמואלביץ, וטען שבני הישיבה אשמים על הסתלקותו שלא ביקשו די תורה מפיו, ודו"ק.

חשכו עינינו - שוב משום ראיות אסורות [ואפשר שצ"ל זה גורמים הקללה של כליון עינים - ולא לו שמשתמשים הפל. יש עוד כליון עינים וכנ"ל שכשבורקים אם א' התקשר - ואיננו!]

והשתמשות בכלים שהגויים מחדשים כדי לפתור ולטמא את מחנינו, ולכן - מובן המעשה שמצאנו - מעשה מא' מאלף (ר"ל) שנפל בבירא עמיקתא הנקרא אינטערנעט (internet) - אני פ' בן ב' בחור צעיר שנפלת בידי יצור אחרי שהשתמשת פל. כשר לזמן ארוך, אבל יש לו מה אחר רוצה מאתים (א"ה, ע' קהלת א' ל"ד) ועוד לזאת היות שראינו שחורדים (כך נראין לכה"פ) משתמשים עם יותר גדול ואיך מוכח שאין איסור חמור בדבר ובפרט שראיתי שיש מן הצוות של ישיבה חשבת (ישיבה שרה"י שליט"א) אסר השתמשות בבית המדרש של הפשוט, שמשתמשים עם הגדול, א"כ ראי' ברורה שמותר ולכן וחשבתי לקנות סוג יותר גדול קצת, והי' איתן לא ליפול ביד יצרי להסתכל על דברים זרים, ובטחתי ביראת שמים שלי הגדולה! (שוב שמעתי שכמעט כולם שנפלו מן הדרך התחילו עם פל. כשר, והבנתי למה אסרו בכל ישיבות חשבות איסור מוחלט, ופלא שלא אסרו גדולי ישראל לכל בני תורה - דהא כל הגדול מחבירו - בני תורה - יצור גדול ממנו (טוכה כ"ב:)) אבל בסוף נכשלתו והסתכלתו באינטערנעט - שוב לא ה' לימודי בחשק או תפילתי כדבעי ועלום חשוד בא לקראתה. אבל מה ה' אפשר שוב לעצור בבר התיאשות מלכונת בית המלך קדושה כיון שכבר נתלככתי בחטא, בפרט שהמשיכה תיאר בשיחה שלו האבדון להנפש היהודי ע"י דברים אלו. כבר אבדו אני. וכן הלכתי יום אחר יום חודש אחר חודש - כסיתי הכל מהורי שלא לצערם אלא הם ראו שאני כאמש וכשלשום - בכל זאת לא הייתי מוכן לגלות מצפוני. (שוב זכרתי המכתב מהסטייפלער וצ"ל שאין לבן או לבת לכסות צרותי' מהורי' אלא לגלות הכל דבין כה מרגשים, וצער הוא להם שיוודעים שיש לו צרה ומכסה מהם מה שמציק לו, ואין לחשוש שאם מגלה יצער להם דיותר צער כשאנשים יודעים, ע"ש כל המכתב).

אחר שנה וחצי כבר לא יכולתי להתחלתי לבכות. בכיתי בכיתי בלי הפסק יום, יומים, שלש, שבוע שלם. כשנרגעתי הרגשתי אדם אחר - להתחלתי ללמד לאט לאט, להתפלל מקירות לבי - מצאתי את עצמי והחלתי להתחיל דף חדש בחיים. עתה מצאתי בת זוגי ועוד מעט החתונה. עלי להודות שניצלתי מגיהנום ואתפלל עבור כל חבירי וכל מי שנשכל בכלי משחית אשר נכנס למחנה שלנו ומהרס נשמות אחר נשמות - נא נא נא הקב"ה תצילנו ממות, נא לחוס עלינו ולהודיע לכל באי עולם שאינו שוה ההנאה אפי' כי הוא זה נגד האבדון הנגרם. הקב"ה אותה יודע תעלומת לב ולב כל אדם בידך נפקד - נא נא נא לעזור שכל א' יתגבר לזרוק הכלי משחית מרשותם, ונא לגלות להם שלא כדאי אפי' עם כל החשבונות שזה יעזור לפרנסה או לכתוב חידושי תורה - הכל הבל ורעות רוח דסכנה גדולה היא ואין אפטרופוס לעריות - ומי הוא גדול מעמרם חסידא שצחק שריפה בביתו שריפה בביתו - נא נא נא תצילנו עמך, עם קדושיך, ממות ומשריפת הנפש, ודו"ק. אתה כל יכול ד' - נא נא לרחם עלינו - העיזו. וכן מהסוג הפשוט הפל. כשר, נא נא נא לחוס על נפשכם!

אין לאף א' להתייאש - לא ההורים ולא הנפגם - אלא לבטוח בד', לבטוח בהבטחה שלו שיש לב בנים על האבות, ולזכור שיש בזה נסיון הדור, ואם הוא ית' נותן נסיון נותן הוא גם הכחות לעמוד בנסיון, ואין לדאוג, אלא לסמוך עליו שהוא יעזור, אמר. ועי' ה"ל מבינים למה -

הר ציון ששם - חורבן הבית, וכל העיר שבסביבה מלאה פריצות וכיעור, הכל מחמת הא דאין אנו מעריכים הצניעות ומתירים את האשת חיל והבנות שתלכו כמורא והעלעגאנט elegant ובגדים צרים וקצרים (ומרוצים בכך האב והבעל, אצ"פ שלפעמים שהם עצמם מעוררים להן להפסיק, בעמקות נהנה, והקב"ה רואה ללבב).

שועלים הלוכו בו - שכ א' בונה במה לעצמו, קהילות מתפרדות, וישיבות הקדושים לא נמלטים מזה, כדרכיב שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים - יש שעושים לשם שמים ויש מטעמים אחרים אבל כולנו מתפלגים, ד' ירחם על עמו. (ועוד לזאת דאח"כ אין השועלים שואלים בשלומם של הכת השני' - איזה פנים יש לזה לפני כבודו ית' שמלא כל העולם כולו?) השיבנו ד' אליך ונשובה - עזרנו ד' שנתחוק באהבת ד' - וסליק כל ההבל הבלי - כל שחורן מאהבתי הכל הבל - ותצילני שוכני שאלן עוד מלבדו - ולאהבו אהבת נפש, (וכן לעמו). ונזכר להרגיש דברי המשורר - יצרב לו ידיו ויחך (יתר, הרבה יתור) מנופת צוף (מתוך) וכל טעם (מה שלא יתא). [ולענין הבלי עוה"ז (דהכל הבל) כבר כתבנו שהמעשה שאומרים (ויש שכבר הדפיסו!) על הגר"ח קנייבסקי וצ"ל שכאילו אמר שמתחרט שלא עשה איי-קאנדישנער (שעושה אויר קר) מזמן, כשראה עד כמה עורר בלימוד, דהאמת - שהכל שקר וכזב הוא, להדים - כך הבנו כששאנו את פיו על המעשה. ושמענו עתה שכתב הוסיפה (עוד ראי' שהכל שקר) שכשאבי' הלך בחדר זה ללמוד הוא לא הדליק את האיי-קאנדישנער כלל - אפי' פעם א' לא. ופשיטא שהכל הבל ורעות רוח להלדיק הפינוק, ד' ילילנו, ושלי' על ישראל. ובאותו ענין - האם זכרתי שכמה מימי הקיץ (עד עתה, ומבקשים על להבא, ע' ברמב"ם פ"י ה' ברכות) באויר קל ואפי' קר? ועלינו להודות כל יום ויום - הודאה על כל נשימה ונשימה - כ"כ חסד, כ"כ אהבה ממרומ, אשרינו שזכינו להיות מהעם שסכה לו, ומחסידיו שיברכוהו סלי' וצד, אמר.

